

Teātra māksla 1.–9. klasei

Mācību priekšmeta programmas paraugs

Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/1/002
Kompetenču pieeja mācību saturā

Teātra māksla 1.–9. klasei

Mācību priekšmeta programmas paraugs

Mācību priekšmeta programma ir izstrādāta Eiropas Sociālā fonda projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts) ietvaros.

Mācību satura izstrādi pirmsskolas, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pakāpē Projektā vadīja **Dace Namsone** un **Zane Oliņa**.

Mācību priekšmeta programmas parauga izstrādi un sagatavošanu publicēšanai Projektā vadīja **Rita Dementjeva** un **Inga Krišāne**.

Mācību priekšmeta programmas paraugu izstrādāja **Inga Krišāne, Ieva Niedre, Ligita Smildziņa**.

Mācību priekšmeta programmas parauga izstrādē piedalījās **Ilze Mazpane**.

Mācību priekšmeta programmu izvērtēja ārējā eksperte: mācību satura recenzente **Zane Bēķe**.

Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN **978-9934-540-46-2**

Saturs

levads	4	Pielikumi	64
Mērķis un uzdevumi	6	1. pielikums. Mācību priekšmetu programmu paraugos lietotie kodi	64
Mācību saturs	7	2. pielikums. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi	65
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	9	3. pielikums. Skolēnam attīstāmie ieradumi teātra mākslā	70
1.–3. klase	15	4. pielikums. Teātra mākslas programmas tematu pārskats	71
4.–6. klase	28	5. pielikums. Tematu apkopojums kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā 1.–9. klasei	72
7.–9. klase	46	6. pielikums. Prasmju attīstības dinamika teātra mākslā	80
		7. pielikums. Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi	85

Ievads

Mācību priekšmeta programmas struktūra

Mācību priekšmeta programmas (turpmāk – programma) paraugs teātra mākslā ir veidots, lai palīdzētu skolotājiem īstenot Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumos Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā.

Programmā iekļauti:

- mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi;
- mācību saturs;
- mācību satura apguves norise;
- mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni;
- ieteikumi mācību darba organizācijai.

Katram programmas tematam piedāvāti gan plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, gan to apguvei aptuveni paredzētais laiks, izmantojamās mācību metodes un nepieciešamie mācību līdzekļi. Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu apkopojošs uzskaitījums pievienots 7. pielikumā.

Programmā mācību saturs ir veidots atbilstoši standartā noteiktajiem kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, no tiem atvasinot mācību priekšmetā apgūstamos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus katrā klasē.

Mācību satura apguves norisē parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apguvē, izpratnes veidošanā, kā arī prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā. Ieteicamā mācību satura apguves norise veidota ar detalizētiem tematiem. Katrā tematā ir norādīti plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, to skaitā **ziņas** (apraksta nozīmīgākās temata apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratni par mācību jomas lielajām idejām), **prasmes**, vērtībās balstīti **ieradumi** un **kompleksi sasniedzamie rezultāti** (raksturo skolēna spēju koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās). Katra temata ietvarā iekļautas arī nozīmīgākās skolēna darbības, kas nepieciešamas

šo rezultātu sasniegšanai. Teātra mākslas programmas tematu pārskats pievienots 4. pielikumā. Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā tematu pārskats pievienots 5. pielikumā.

Programma veidota, paredzot, ka mācību priekšmeta apguvei 4.–6. klasē tiks atvēlētas 35–70 mācību stundas, bet 7.–9. klasē – 35 mācību stundas, mācot teātra mākslu kā atsevišķu mācību priekšmetu vai integrēti ar kādu citu mācību priekšmetu, bet 1.–3. klasē teātra mākslas elementi tiks mācīti integrēti. Programmā iekļauti vairāki temati, kuru apguvei nepieciešams lielāks stundu skaits nekā mācību priekšmetam atvēlēts izglītības programmas paraugā. Skolotājs var izvēlēties, kuru no līdzvērtīgiem tematiem īstenot vai īstenot integrēti citu mācību priekšmetu stundās. 4.–6. klasē ieteicams 4. tematu “Etīde” apgūt piedāvātajā apjomā, bet 5. tematu “Runa” un 6. tematu “Pretstatī (lugas fragmenta iestudējums)” apgūt integrēti, tos iekļaujot latviešu valodas un/vai literatūras stundās. 7.–9. klasē ieteicams īstenot 7. tematu “Improvizācija” vismaz 10 stundu apjomā un pēc izvēles 8. tematu “Procesā radīts iestudējums” vai 9. tematu “Klasiskās teātra formas (komēdija un traģēdija)” apgūt 25 stundu apjomā. Taču skolai ir iespējams mācību darbu organizēt arī citādi – saskaņā ar standartu par 10 % (par 25 % valsts ģimnāzijām) samazinot vai palielinot stundu skaitu mācību priekšmetā. Ieteikumus mācību darba organizācijai un pārejas perioda uzdevumiem skolēnu sagatavotības nodrošināšanai skatīt programmas sadaļā “Ieteikumi mācību darba organizācijai”.

Programmas paraugam ir ieteikuma raksturs. Skolotāji var izvēlēties šo programmu vai arī pēc šī parauga izstrādāt savu programmu.

Izmantojot šo programmu, jāņem vērā, ka pirmajos trīs gados teātra mākslu skolēni sāks apgūt pakāpeniski, vispirms 1., 4., un 7. klasē. Šajā laikā vingrinājumu klāstā jāiekļauj uzdevumi, kuri attīsta neapgūtajos tematos aprakstīto, īpaši akcentējot ķermeņa pārvaldības vingrinājumus, spontanitāti, izpratni par paštēlu un tēla veidošanu.

Mācību satura un pieejas akcenti

Pamatizglītības satura īstenošanas mērķis ir vispusīgi attīstīts un lietpratīgs skolēns, kurš ir ieinteresēts savā intelektuālajā, sociāli emocionālajā un fiziskajā attīstībā, dzīvo veselīgi un droši, mācās ar prieku un interesi, sociāli atbildīgi līdzdarbojas sabiedrības norisēs un uzņemas iniciatīvu, ir Latvijas patriots.

Lietpratība jeb kompetence ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās. Tā ir spēja adekvāti lietot mācīšanās rezultātu noteiktā kontekstā (izglītības, darba, personiskajā vai sabiedriski politiskajā). Lietpratība jeb kompetence ir kompleksa – tā ietver zināšanas, izpratni, prasmes un ieradumus, kas balstīti vērtībās.

Lai katrā mācību priekšmetā ikvienam skolēnam nodrošinātu mūsdienīgas lietpratības izglītību, būtiski ikvienam skolotājam neatkarīgi no mācību priekšmeta plānot un vadīt skolēna mācīšanos, izvirzot skaidrus sasniedzamos rezultātus, izvēloties atbilstošus un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbalstošu un attīstošu atgriezenisko saiti un iespēju mācīties iedziļinoties, – skaidrot darbību gaitu, domāt par mācīšanos un sasniegto rezultātu; veidot fiziski un emocionāli drošu mācību vidi; regulāri sadarboties ar kolēģiem, kopīgi plānojot mācību satura īstenošanu un sekojot katra skolēna attīstības dinamikai, un veikt nepieciešamos uzlabojumus mācību procesā, ņemot vērā katra skolēna individuālās mācīšanās un attīstības vajadzības.

Teātra mākslas programma 1.–9. klasei veidota, ņemot vērā šādus kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas mācību satura un pieejas akcentus:

- mācību saturs un tā apguvei plānotais mācību process jomas mācību priekšmetos veidots, ņemot vērā kopīgās mākslu raksturojošās pazīmes un to nozīmi kultūras izpaušmēs;
- realizēt skolēna pašizpaušmi konkrētā mākslas veidā tā, lai skolēnam veidotos kompleksa kultūras izpratne un konkrētas zināšanas un prasmes tiktu apgūtas primāri vienā mācību priekšmetā, tās papildinot un attīstot citos šīs mācību jomas priekšmetos;
- mācīšanās primāri plānota kā kultūras piedzīvošana klātienē, gan iepazīstot konkrēto mākslas veidu (literatūra, vizuālā māksla, mūzika, teātra māksla) tā profesionālajās izpaušmēs mūsdienās un vēsturiskā attīstībā, gan skolēnam pašam mērķtiecīgi darbojoties un iepazīstot konkrētā mākslas veida izteiksmes līdzekļu nozīmi ideju atklāsmē; tas nepieciešams, lai nodrošinātu skolēnam nepastarpinātu informācijas ieguvu, iespēju veidot savu izpratni, darbojoties praktiski;

- kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā skolēns, apgūstot katra mākslas veida specifiskās prasmes, veido un attīsta atbilstošus ieradumus;
- mācību saturs veidots, akcentējot jaunrades un uzņēmējspējas, sadarbības un pašvadītības mācīšanās caurviju prasmes un sociāli emocionālo mācīšanos, pārējās caurviju prasmes attīstot mācību procesā pakārtoti un atbilstoši mākslas veida specifikai, tā radot estētisko, emocionālo, radošas darbības un mērķtiecīgas sadarbības pieredzi;
- sniegts mērķtiecīgs atbalsts un īpaša nozīme pievērsta regulāram, sistemātiskam un jēgpilnam skolēna un skolotāja refleksijas procesam.

Teātra mākslas programmas paraugs 1.–9. klasei veidots, īpaši ņemot vērā šādus mācību satura un pieejas akcentus teātra mākslā:

- teātra mākslas mācību priekšmets veido un attīsta skolēna izpratni par teātra mākslu kā darbības mākslu, līdzās vizuālajai mākslai kā vizuāli telpiskās izpratnes mākslai, mūzikai kā skaņas un skaņdarbu uztveres mākslai, literatūrai kā teksta izpratnes mākslai;
- apgūstot specifiskās teātra mākslas prasmes, skolēns veido un attīsta ķermeņa plastikas un mutvārdu runas tehniku, orientēšanos fiziskajā un skaniskajā telpā, sadarbību ar auditoriju un partnerību komunikācijā, kas ir nepieciešama, lai pilnvērtīgi un pārliecinoši demonstrētu savu sniegumu citos mācību priekšmetos, veidotu un attīstītu ikdienas saskarsmi dažādās dzīves situācijās;
- sekmīgākai skolēnam plānoto sasniedzamo rezultātu apguvei teātra mākslā ir ieteicama cieša sadarbība mācību procesā ar literatūras un valodu mācību priekšmetu skolotājiem, kā arī citu mācību priekšmetu skolotājiem atbilstoši temata specifikai;
- teātra mākslā piemērus vingrināšanās uzdevumos skolēni izvēlēsies no savas pieredzes, tāpēc skolotājam jābūt atvērtam, jāspēj palīdzēt skolēnam pārvaldīt viņa emocijas, pedagoģiski atbildīgi risināt ar katru skolēnu individuālās problēmas, īpaši emocionālās, dažādās mācību procesa situācijās.

Mērķis un uzdevumi

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas mērķis – skolēns praktiski darbojas, iztēlojas un gūst prieku jaunrades procesā, atklāj un pilnveido savus radošos talantus, zināšanas, prasmes un tehnikas dažādos mākslas veidos, vērtē un interpretē daudzveidīgus radošās izpaušmes veidus, mācoties izprast kultūras atšķirības un veidojot savu kultūras identitāti, piedzīvo klātienē kultūras notikumus, gūstot emocionālo un estētisko pieredzi un attīstot personiskās kultūras vajadzības, līdzdarbojas kultūras mantojuma saglabāšanā un tradīciju pārmantošanā.

Teātra mākslas mācību priekšmets veido skolēna kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā prātību līdztekus literatūras, mūzikas un vizuālās mākslas mācību priekšmetiem.

Teātra mākslas mācību priekšmeta apguves mērķis – ar teātra mākslai specifisko prasmju (ķermeņa plastikas un mutvārdu runas tehnikas, orientēšanās fiziskajā un skaniskajā telpā, sadarbība ar auditoriju un partnerība komunikācijā) apguvi veidot skolēna izpratni par teātri kā darbības mākslu, attīstīt komunikācijas prasmes sadarbībai dažādās auditorijās un piedzīvot mākslinieciska jaundarba radīšanas procesu.

Teātra mākslas mācību priekšmeta uzdevumi ir dot iespēju skolēnam

- apgūt teātra mākslas valodu, iepazīstot dažādas skatuves mākslas tehnikas (leļļu teātri, masku spēli, reālpsiholoģisko teātri, spēles teātri, improvizāciju, kustību teātri);
- iepazīt teātra mākslas jēdzienus un teātra attīstības nozīmīgākos procesus;
- pilnveidot ķermeņa plastikas, mutvārdu runas, sadarbības ar auditoriju prasmes;
- piedzīvot individuālu un sadarbībā veidotu radošu procesu, jaunradi, attīstot pašvadītas mācīšanās, jaunrades un uzņēmēmējspējas, kā arī sadarbības prasmes, izvērtēt jaundarba ietekmi uz skatītāju.

Mācību saturs

Mācību saturs ir veidots, fokusējoties uz skolēnam būtisko, lai veidotos lietpratība (kompetence) kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts ilgākā periodā. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar mācību satura būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb lielajām idejām (Li), kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā. Lielās idejas veido obligātā mācību satura strukturālo ietvaru; tām atbilstoši aprakstītas prasības mācību satura apguvei jeb plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, pabeidzot noteiktu izglītības pakāpi.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas lielās idejas, par kurām skolēns veido izpratni arī teātra mākslā.

1. lielā ideja “Katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi” nozīmē, ka ir dažādi mākslas veidi un katram no tiem ir citi izteiksmes līdzekļi, kas, lietoji mērķtiecīgās kombinācijās, veido mākslas darbu vizuālajā mākslā, mūzikā, literatūrā un teātra mākslā. Teātra mākslas mācību stundās skolēns piedzīvo un vērtē teātri kā starpdisciplināru mākslu, kurā izteiksmes līdzekļi primāri ir pats aktieris ar savu valodu, plastiku, darbību.

2. lielā ideja “Ideju, emociju un viedokļa paušanā nepieciešama drosme, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas” ietver izpratni, ka katra mākslas darba sākums ir ideja un tās realizācijai vajadzīga pārliecība, kas pārtop jaunrades darbā, ja autoram ir drosme un neatlaidība. Savukārt, ne tikai mākslā, bet arī citās nozarēs publiski uzstājoties, skolēnam nepieciešama drosme un neatlaidība mērķtiecīgi izmantot teātra mākslā apgūtās prasmes (runa, kustība, iztēle), vēlēšanās izzināt dažādas atšķirīgas sevis pasniegšanas iespējas.

3. lielā ideja “Radošajā darbībā cilvēks pēta un pauž savu identitāti, izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē mantojumu un mākslinieciskas inovācijas” nozīmē izpratni par radošu darbību un konteksta ietekmi, skaidrojot, kādos nolūkos un no kā iedvesmojoties tiek veidoti mākslas darbi, kādēļ tie tiek radīti tieši tādi un kāda ir to nozīme katra indivīda identitātes apziņā. Apgūstot mācību saturu teātra mākslā, skolēns pēta savu un citu cilvēku rīcību, attieksmi, mutvārdu runas un ķermeņa plastikas izpaušmes un tādējādi piedzīvo, kā veidot lomu, skatuvisku tēlu un priekšnesuma saturu. Lai to paveiktu, skolēns mērķtiecīgi izmanto sava ķermeņa plastiku, runu un iztēli.

4. lielā ideja “Mākslas darbi rodas noteikta laikmeta un kultūras mijiedarbībā, tie veido daudzveidīgu pieredzi, attīsta estētisko un kultūras izpratni un spēj radīt pārmaiņas

sabiedrībā” skaidro mākslas nozīmi un uztveri. Ar šo lielo ideju saistītie plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti veido izpratni par to, kā dažādu laikmetu politiskās un sociālās situācijas ir ietekmējušas mākslas izpaušmes, kā inovatīvi un radoši darbi var ietekmēt vidi un sabiedrību, tās izpratni par pasauli, vērtībām un mantojumu. Piemēram, analizējot klātienē piedzīvotu teātra izrādi, skolēns veido izpratni par tēlu un izrādes vēstījuma saistību ar izrādē attēloto laiku un reālajām konkrētā laikmeta iezīmēm, vērtē lugas un izrādes ietekmi uz sava laika sociālajiem, ideoloģiskajiem un politiskajiem notikumiem.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomā un no tiem atvasinātie sasniedzamie rezultāti mācību priekšmeta programmā ir kompleksi – galarezultāts veidojas darbībā, kura ietver gan mācību jomas zināšanas, izpratni un pamatprasmes, gan caurviju prasmes, gan vērtībās balstītus ieradumus. Katra mācību priekšmeta skolotāja viens no uzdevumiem ir visu to attīstīt.

Caurviju prasmju apguve un izmantošana ikdienā ir nozīmīgs priekšnoteikums dziļākas izpratnes veidošanai mācību priekšmetā. Vingrinoties izmantot caurviju prasmes mācību priekšmetam specifiskos veidos un situācijās, skolēns ir ieguvis vispārīgas prasmes, kuras varēs izmantot visu dzīvi.

Teātra mākslas mācību satura apgūvē īpaši liela nozīme ir caurviju prasmju (sadarbība, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadīta mācīšanās) apguvei un ieradumu veidošanai. **Sadarbības** prasmes teātra mākslā jāstiprina, lai skolēns, respektējot atšķirīgus viedokļus, prastu sadarboties ar dažādiem cilvēkiem konkrēta mērķa sasniegšanā, orientētos uz līdzvērtīgu ieguldījumu un, meklējot izaicinošām situācijām piemērotākos risinājumus, ar pārliecību lietotu situācijai atbilstošus saziņas veidus. **Jaunrades un uzņēmējspējas** prasmes teātra mākslā jāstiprina, lai, kombinējot un eksperimentējot ar jau zināmo informāciju, pieredzi un situācijām, nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām tēla veidošanā un dažādu situāciju izspēlē; lai īstenotu savas idejas mākslinieciskā galarezultātā un nepadotos, ja neizdodas tās īstenot, bet mēģinātu vēlreiz. Savukārt **pašvadīta mācīšanās** nepieciešama, lai skolēns mācītos patstāvīgi izvīrīt mācību uzdevuma mērķi un plānotu savas darbības soļus; tēla veidošanas un situāciju izspēles uzdevumos spētu pārvaldīt savas emocijas un saglabātu labvēlīgu attieksmi saskarsmē ar auditoriju. Teātra mākslā paredzēts veidot un attīstīt ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība)

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi, pievienoti 2. pielikumā. Skolēnam attīstāmie ieradumi teātra mākslā pievienoti 3. pielikumā.

Teātra mākslas mācību priekšmetā skolēnam attīstāmo nozīmīgāko prasmju pārskats pievienots 6. pielikumā. Tajā apkopotas programmas saturā ietvertās prasmju grupas: **ķermeņa plastikas pārvaldīšana** (stāja, gaita, kustība, poza, žesti, mīmika), kas sākumā izpaužas kā atsevišķu ķermeņa plastikas elementu apguve (stāja, gaita žesti), bet 9. klasē skolēns sev atšķirīgam tēlam ķermeņa plastiku mērķtiecīgi veido pats; **mutvārdu runas tehnikas pārvaldīšana** (intonācija, elpošana, dikcija, balss raidīšana, tēlošana ar balsi, runas melodija), kur pirmajās klasēs īpaša uzmanība tiek pievērsta skaidrai un pareizai skaņu izrunai, bet pamatskolas noslēgumā skolēns jau var izveidot tēlam individualizētu runu; **orientēšanās fiziskajā telpā** (attiecības: es – citi spēlētāji telpā, es – objekti telpā) – pirmajās klasēs skolēns mācās ievērot skolotāja noteiktās spēles telpas nosacījumus, bet 9. klasē jau spēj pats veidot priekšnesumam atbilstošu telpisko vidi; **orientēšanās skaniskajā telpā** (attiecības: es – manas skaņas, es – citu skaņas) apguve sākumā paredz skolēnam apgūt prasmi, kā raidīt balsi dialoga partnerim tā, lai to dzird gan partneris, gan auditorija, bet pamatskolas posma beigās mērķtiecīgi izmantot dažādu balss skanējumu, lai izceltu savu māksliniecisko ideju; **sadarbība ar auditoriju/partnerību** teātra mākslā tiek attīstīta, lai skolēns prastu izmantot dažāda veida komunikāciju gan ar iestudējuma partneriem, gan auditoriju, gan to pielietot savā ikdienas komunikācijā; **jaunrade** teātra mākslā tiek izkopta, sākot ar eksperimentiem dažādu tēlu veidošanā pirmajās klasēs un vēlāk turpinot ar dažādu mākslas veidu sintēzi savu ideju realizācijai; lai sasniegtu vēlamu rezultātu, tiek attīstīta **pašvadīta mācīšanās**, teātra mākslas apguves sākumposmā akcentējot personīgo mācību mērķu izvirzīšanu, bet programmas apguves beigu posmā – mērķtiecīgu savas domāšanas un uzvedības stipro pušu izmantošanu.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi

Viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, īstenojot mūsdienīgu izglītību, kuras rezultāts ir patiesa izpratne, spēja izmantot skolā apgūto neierastās situācijās un lietpratība, ir esošās vērtēšanas prakses pārvērtēšana, atbilstoši saskaņojot vērtēšanas mērķi, formu un saturu.

Vērtēšanas uzsvars mainās no skolēna mācību sasniegumu novērtēšanas uz vērtēšanu, lai uzlabotu mācīšanos. Vērtēšana, lai uzlabotu mācīšanos, ir efektīvas atgriezeniskās saites sniegšana skolēnam, dodot viņam iespēju un laiku uzlabot savu sniegumu atbilstoši plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem un vērtēšanas kritērijiem.

Vērtēšana primāri ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa, kas ļauj plānot gan skolotājam, gan skolēnam uzlabojumus mācību procesā, nevis tikai vērtējuma izlikšana, piemēram, atzīmes veidā.

Vērtēšanas uzsvaru maiņa ir svarīga arī skolas līmenī. Kļūst nozīmīgi veidot sistēmas, kas ļauj sekot līdzi katra skolēna izaugsmei un sniegt atbalstu tieši tajā laikā un vietā, kur tas ir nepieciešams.

Vērtēšanai standartā ir noteikti šādi pamatprincipi.

1. Sistēmiskuma princips – mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru un pamatotu, noteiktā secībā veidotu darbību kopums.
2. Atklātības un skaidrības princips – pirms mācību snieguma demonstrēšanas skolēnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa mācību snieguma vērtēšanas kritēriji.
3. Metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas metodiskos paņēmienus.
4. Iekļaujošais princips – mācību snieguma vērtēšana tiek pielāgota ikviena skolēna dažādajām mācīšanās vajadzībām, piemēram, laika dalījums un ilgums, vide, skolēna snieguma demonstrēšanas veids, piekļuve vērtēšanas darbam.
5. Izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā skolēna individuālā mācību snieguma attīstības dinamika.

Vērtēšanas norises laiku mācību procesā un biežumu, saturu, uzdevuma veidu, vērtēšanas formu un metodiskos paņēmienus, vērtēšanas kritērijus, vērtējuma izteikšanas veidu un dokumentēšanu izvēlas atbilstoši vienam no trim vērtēšanas mērķiem – diagnosticējošā, formatīvā vai summatīvā vērtēšana. Informācija par tiem ir apkopota tabulā.

Vērtēšanas veidi Vērtēšanas aspekti	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķi	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) mācību procesa plānošanai un pilnveidei, piemēram, turpmāko plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei.	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un skolotājam, lai uzlabotu skolēna sniegumu un plānotu turpmāko mācību procesu. Veicināt skolēna mācību motivāciju attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes, iesaistot viņu vērtēšanas procesā.	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) mācību rezultāta novērtēšanai un dokumentēšanai. Summatīvās vērtēšanas rezultātus var izmantot arī, piemēram, lai uzlabotu skolēna sniegumu, izvērtētu mācību procesā izmantotās metodes, pieņemtu lēmumus par turpmāko darbu.
Norises laiks mācību procesā un biežums	Ieteicams veikt temata, mācību kursa vai mācību gada sākumā.	Veic mācību procesa laikā. Skolotājs to organizē pēc nepieciešamības.	Veic mācīšanās posma (piemēram, temata, vairāku tematu vai temata loģiskās daļas, mācību gada, izglītības posma vai pakāpes) noslēgumā.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācīšanās posmā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, kas būtiski nepieciešami turpmākā mācību satura apguvē.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma laikā.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma noslēgumā.
Vērtēšanas uzdevumu veidi	Uzdevuma veidu skolotājs izvēlās atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam. Tas var būt, piemēram, atbilžu izvēles uzdevums, īso atbilžu uzdevums, strukturēts uzdevums, uzdevums, kurā skolēns var demonstrēt savu sniegumu darbībā vai izstrādājot produktu.		
Vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	Mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti. Novērošana, saruna, aptauja, darbs ar tekstu, demonstrējums, vizualizēšana, projekts, diskusija, etīde u. tml.		
Vērtētājs	Skolotājs un/vai skolēns atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.		
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā skolotājs atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam, vērtēšanas formai un metodiskajam paņēmienam. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu skolēna pašvadītas mācīšanās prasmes.		
Vērtējuma izteikšanas veids un dokumentēšana	Vērtējumu izsaka, dokumentē un komunicē atbilstoši mērķauditorijai (piemēram, skolēns, kolēģis, atbalsta personāls, skolas vadība, vecāks), lai mērķtiecīgi atbalstītu skolēna mācīšanos un sekotu līdzi skolēna sniegumam ilgtermiņā. Vērtējumu var izteikt apguves līmeņos, procentos, punktos, ieskaitīts/neieskaitīts u. tml.	Vērtējumu 1.–3. klasē izsaka apguves līmeņos atbilstoši nozīmīgākiem plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem mācību jomā, 4.–9. klasē vērtējumu izsaka 10 ballu skalā mācību priekšmetā.	

Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni

Mācību priekšmeta programmā tematu ietvaros paredzēti četru veidu plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti: ziņas, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi, komplekss sasniedzamais rezultāts. Plānojot vērtēšanu, skolotājam svarīgi izvēlēties plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam atbilstošus kritērijus, metodiskos paņēmienus un uzdevumu vērtēšanas veidu.

Ziņu apguve parāda skolēna izpratni. Tā attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, kas parasti sākas ar darbības vārdiem “apraksta, skaidro, pamato”. Piemērs: “Publiskās uzstāšanās laikā mērķtiecīgi izmanto apgūtās prasmes (runa, kustība, iztēle).” Plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns parāda, veicot uzdevumus, risinot problēmas, piedaloties sarunās vai diskusijās u. tml. Piemērs: “Pasaku var izstāstīt ne tikai vārdos, bet arī to paspilgtinot tēlainās intonācijās un ar atbilstošām kustībām.” To vērtē atbilstoši kritērijiem.

Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā, piemēram, “lieto, sacer, sadarbojas”; to vērtē, izmantojot snieguma līmeņa aprakstu. Piemērs: “Lieto spontānu un tēlainu runu, atstāstot zināmas pasakas saturu un paužot konkrētu tēlu attieksmi pret notikumiem, tēla emocijas”.

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā; tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laikposmā, īpaši situācijās, kas ietver izvēles iespējas. Piemērs: “Veido ieradumu izmēģināt dažādas pieejas un nebaidīties kļūdīties, vērtēt rezultātu no pozitīvā skatpunkta. (Vērtība – brīvība; tikumi – atbildība, centība)” Ieradumus vērtē, izmantojot snieguma līmeņa aprakstu.

Kompleksu sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns demonstrē darbībā. Piemērs: “Demonstrē priekšnesumu – pasakas izspēli, skolēnam izmantojot iztēli, runu, kustību dažādu tēlu darbības un rīcības atdarināšanai, spontānu saspēli un mērķtiecīgu sadarbību ar citiem skolēniem sev tuvā tematikā.” Kompleksa sasniedzamā rezultāta vērtēšanai izmanto dažādas formas – rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, individuāls vai grupas projekts u. c. Kompleksu sasniedzamo rezultātu vērtē, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu.

Ieteikumi mācību darba organizācijai

Starppriekšmetu saikne

Plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus teātra mākslā vislabāk apgūt: 1.–3. klasē, tos iekļaujot valodu, mūzikas vai sociālo zinību stundās, bet 4.–9. klasē satura apguvi plānojot sadarbībā ar valodu, literatūras, sociālo zinību, vēstures un sporta un veselības mācību priekšmetu skolotājiem atbilstoši tematam:

- ar valodu skolotājiem īpaši 1. klasē tematā “Pasakas radīšana. Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?”, 5. klasē tematā “Runa. Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?”;
- ar literatūras skolotājiem – 6. klasē tematā “Pretstati (lugas fragmenta iestudējums). Kā no dramaturga radītu tekstu veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?” un 9. klasē tematā “Klasiskās teātra formas. Kā, mākslinieciski sadarbojoties, veidot iestudējumu, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?”;
- ar vizuālās mākslas skolotājiem – 2. klasē tematā “Leļļu teātris. Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?” un 3. klasē tematā “Maska. Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?”;
- ar sociālo zinību skolotājiem – 4. klasē tematā “Etīde. Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?” un 8. klasē tematā “Procesā veidots iestudējums. Kā, mākslinieciski sadarbojoties, grupā pašradīt scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidot skatuvisku iestudējumu?”;
- ar sporta un veselības skolotājiem – 8. klasē tematā “Procesā veidots iestudējums. Kā, mākslinieciski sadarbojoties, grupā pašradīt scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidot skatuvisku iestudējumu?”, veidojot kustību vai dejas teātra iestudējumu.

Stundu sadalījums/grafiks

Optimālai teātra mākslas tematu apguvei ieteicams mācību stundas plānot koncentrēti – paredzot lielāku stundu skaitu viena kalendārā mēneša ietvaros un saskaņojot to ar citos mācību priekšmetos saderīgajiem tematiem, piemēram, 6. klases teātra mākslas tematu “Pretstati (lugas fragmenta iestudējums)” ar literatūras tematu “Mājas” (Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam?) – A. Brigaderes lugu “Maija un Paija” vai “Princese Gundega un karalis Brusubārda” fragmentu iestudēšana.

Ieteicams plānot dubultstundas – gan divas secīgas teātra mākslas mācību stundas, gan kombinējot teātra mākslas stundu vienā dubultstundā kopā ar cita mācību priekšmeta stundu. Atbilstoši skolas mācību plānam, 7.–9. klašu posmā ieteicams izvēlēties 7. klases tematu “Improvizācija” vismaz 10 stundu apjomā un 8. vai 9. klasē pēc izvēles un iespējām 8. vai 9. tematu vismaz 25 stundu apjomā. Abos šajos tematos plānota iestudējuma veidošana (pēc paša veidota scenārija vai klasiskas lugas iestudējums) kā starpdisciplināra mākslas procesa apguve.

Dažādas mācību darba organizācijas formas

Svarīgi teātra mākslas mācību stundās nozīmīgu daļu atvēlēt fiziski kustīgām norisēm, kuras papildina iztēles un izziņas uzdevumi un regulāra skolēna pašrefleksija stundas gaitā. Lai skolēns pilnvērtīgi tajā iesaistītos, ieteicams katru šādu teātra mākslas stundu (gan atsevišķu, gan integrētu, gan veidotu kā dubultstundu ar cita mācību priekšmeta stundu) iesākt ar iesildīšanās vingrinājumiem (fiziskiem, koncentrēšanās), pēc tam turpināt ar konkrētā satura aktualizāciju un apjēgšanu, konkrētajā tematā attīstāmo prasmju vingrināšanās uzdevumiem, bet noslēgt ar fiziski, emocionāli un intelektuāli atslābinošiem uzdevumiem, veidot refleksijas un stundas izvērtējumu.

Mācību satura apguves norise

Mācību satura apguves norise ietver

- 1) katrā mācību gadā apgūstamos tematus;
- 2) tajos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus;
- 3) apguvei paredzēto laiku;
- 4) nepieciešamās skolēna darbības sasniedzamo rezultātu apguvei;
- 5) tematu apguvei izmantojamās mācību līdzekļus un metodiskos paņēmienus.

Teātra mākslas programmas saturs veidots, akcentējot katrā no trim pamatzglītības posmiem kādu prioritāro uzdevumu: 1.–3. klasē izpratne par paštēlu un mākslinieciska tēla veidošanu; 4.–6. klasē – cilvēku rīcības un to izpausmju studijas ar teātra mākslas izteiksmes līdzekļiem; 7.–9. klasē – pieredzes veidošana mākslinieciska kopdarba radīšanā. Visos izglītības posmos no 1. līdz 9. klasei tematos ietverta sistemātiska un praktiska publiskas uzstāšanās un sadarbības ar auditoriju prasmju apguve.

1.–3. klasē skolēns veido izpratni par māksliniecisku tēlu, tā atšķirību no paštēla un izteiksmes līdzekļu izmantojumu tēla veidošanā. Tematos “Pasakas radīšana. Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?”, “Leļļu teātris. Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?” un “Maska. Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?” skolēns apgūst pamatprasmes un veido izpratni, ka teātra mākslas instrumentārijs ir pats cilvēks – viņa ķermeņa plastika, tēlaina runa, kurai, ņemot vērā nolūku, ir konkrēts mērķis, lai šajā tēlā sadarbotos ar auditoriju. Skolēns, veicot skolotāja piedāvātos atšķirīgos uzdevumus, darbojas gan individuāli, gan dažādās pēc dalībnieku skaita grupās. Svarīgi, lai skolēns ķermeņa plastikas un mutvārdu runas vingrinājumus veiktu precīzi, jo to mērķis ir ar kopēšanas palīdzību iepazīt ķermeniskās un mutvārdu izpausmes, tajā pašā laikā neierobežojot skolēna iztēli un spontanitāti. Lai tas notiktu, skolotāja uzdevums ir

- veidot atbrīvotu mācību vidi, lai atbalstītu skolēnu pārvarēt nedrošību izpausties ķermeniskās kustībās un spontānā runā;
- nostiprināt skolēna izpratni par mākslas lomu gan sevis izzināšanā, gan radošajā pašizpausmē, iepazīstinot skolēnu ar aktiermeistarības vingrinājumiem skolēna sevis izpētei (iztēle, ķermeņa plastika, mutvārdu saskarsme) sadarbībā ar citiem un auditoriju;
- piedāvāt katram skolēnam atbilstošu, mērķtiecīgu publiskās uzstāšanās praksi.

4.–6. klasē skolēns iepazīstas un izmēģina aktiermeistarības pamatelementus, veidojot etīdes, apgūstot mutvārdu runas tehnikas un skatuviskas lomas veidošanu, pētot savu un citu cilvēku ķermeņa plastiku, runu, uzvedību, noskaidrojot, kā plastika, runa un rīcība atklāj cilvēka darbības motīvus. Tematos “Etīde. Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?”, “Runa. Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarbīties ar auditoriju?” un “Pretstati (lugas fragmenta iestudējums). Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?” skolēns atdarina citus cilvēkus un sevi dzīvē novērotajās situācijās, veidojot jaunu skatuviski inscenētu situāciju, pilnveido sadarbības prasmes tiešā komunikācijā ar klasesbiedriem, skolotāju. Šajā vecumposmā skolēnam ir svarīgi ikdienā novērot cilvēku izturēšanos, lai stundās vingrināšanās uzdevumos mērķtiecīgi un ar izpratni atdarinātu novēroto. Tāpēc skolotāja uzdevums ir

- reālpsiholoģisko etīžu vingrinājumos nodrošināt skolēnam tādus psiholoģiskos apstākļus (citam cita pieņemšana, izpausmju akceptēšana), lai aktiermeistarības tehniku apguve veicinātu skolēna atbrīvotību un pozitīvu saskarsmi ar citiem;

- ciešā sadarbībā ar citu mācību priekšmetu skolotājiem nodrošināt starpdisciplināru mācību procesu, kurā mērķtiecīgi un jēgpilni varētu iekļaut teātra mākslas tematus, īpaši 5. tematu “Runa. Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?”, dodot iespēju skolēnam attīstīt ķermeņa plastikas, mutvārdu runas un telpas pārvaldību, publiski uzstājoties par saturu, kas viņam patiesi nozīmīgs un kura izpētei ir bijusi iespēja veltīt nozīmīgu laiku;
- rosināt lomas veidošanas procesā 6. tematā “Pretstatī (lugas fragmenta iestudējums). Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?” izmantot visos iepriekšējos tematos apgūto tēla veidošanas izpratni un aktiermeistarības prasmes, apvienojot tos katram savā individuālajā sniegunā.

7.–9. klasē skolēns izmēģina mākslinieciska produkta radīšanu grupā ar citiem skolēniem, sadarbojoties improvizācijā un veidojot iestudējumu. Tematā “Improvizācija. Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?” skolotājam jāpievērš uzmanība katra skolēna individuālo prasmju un interešu, spontanitātes attīstīšanai un atbalstam. Savukārt tematos “Procesā veidots iestudējums. Kā, mākslinieciski sadarbojoties, grupā pašradīt scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidot skatuvisku iestudējumu?” un “Klasiskās teātra formas. Kā, mākslinieciski sadarbojoties, veidot iestudējumu, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?” svarīgi, lai skolēns gūtu pozitīvu kopdarba pieredzi, spētu novērtēt skatuves mākslas nozares profesijās strādājošo darba specifiku (aktieris, režisors, scenogrāfs, kostīmu mākslinieks, rekvizitors, gaismotājs, apskaņotājs, muzikālā noformējuma autors, izrādes vadītājs, producents) un mācētu atbilstošās prasmes lietot kopīgā mākslinieciskā produkta (procesā veidots iestudējums vai iestudējums, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus) realizācijā. Svarīgi veidot pieredzi un izpratni, kā no cilvēka ķermeņa plastikas, mutvārdu runas un rīcības psiholoģisko izpausmju kopēšanas un mērķtiecīgas atdarināšanas skolēns radošā procesā var izveidot savā attieksmē pret sabiedrības norisēm balstītu, pārliecinošu un mākslinieciski oriģinālu skatuvisku priekšnesumu.

Šajā sadaļā ar detalizētu tematu ietvaru palīdzību parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apgūvē, izpratnes veidošanā, prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā. Katra temata ietvarā iekļauta šāda informācija.

Programmā lietoto kodu skaidrojums pievienots 1. pielikumā.

Tematu ietvari

Turpmāk iekļauti detalizēti tematu ietvari katrā izglītības posmā – 1.–3., 4.–6. un 7.–9. klasē.

Temata ietvara struktūras paraugs

Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums
----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

Temata apguvei ieteicamais laiks

Temata apguves mērķis – tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un apguves pamatojums.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
Apraksta nozīmīgākās temata apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratni par mācību jomas lielajām idejām. Iekavās norādīts kods standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulā, uz kuru lielo ideju attiecas konkrētā ziņa.	Mācību priekšmetam specifiskās un vispārīgās jeb caurviju prasmes, ko skolēns apgūs attiecīgajā tematā.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Skolēna spēja koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās. Iekavās norādīts kods no standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulas. Ja tematā tiek sasniegts tabulā minētais plānotais skolēnam sasniedzamais rezultāts pilnībā, pirms koda iekļauta vienādības zīme.	Vērtībās balstīti ieradumi, kuru attīstīšanai plānots pievērst pastiprinātu uzmanību attiecīgajā tematā.
Jēdzieni – nozīmīgākie jēdzieni, par kuriem skolēns gūs izpratni tieši šajā tematā.	

Temata apguves norise

Temata vienuma nosaukums	Tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvei nepieciešamās skolēna darbības. Tabula veidota, grupējot apgūstamos sasniedzamos rezultātus un katrai sasniedzamo rezultātu grupai jeb temata vienumam piedāvājot nepieciešamās skolēna darbības. Tabulā nav uzskaitītas visas iespējamās skolēna darbības, norādīts uzdevumu skaits, vingrināšanās ilgums vai intensitāte. Galvenā uzmanība pievērsta skolēna darbību veidiem un būtībai.
Temata vienuma nosaukums	
Temata vienuma nosaukums	

Mācību līdzekļi – tieši šī temata apguvei nepieciešamo mācību līdzekļu uzskaitījums.

Starppriekšmetu saikne – norāda, kā skolēns apgūs ar attiecīgo tematu saistītus sasniedzamos rezultātus kontekstā ar citiem mācību priekšmetiem.

Metodiskais komentārs – attiecīgā mācību priekšmeta nozīmīgu saturisku vai metodisku jautājumu skaidrojums, kas aktuāli tieši šī temata apgūvē.

Papildu iespējas – papildidejas un ieteikumi, kā vēl paplašināt un padziļināt skolēna mācīšanās pieredzi attiecīgajā tematā, piemēram, ieteikumi mācību ekskursijām, pētniecības projektiem.

1.–3. klase

1. Pasakas radišana Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	2. Leļļu teātris Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	3. Maska Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?
--	---	--

1. Pasakas radišana. Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 12 mācību stundas, integrējot mācību saturu citu mācību priekšmetu saturā.

Temata apguves mērķis: izprast, kā ar teātra mākslas valodu iespējams radīt skatuvisku stāstu, lietojot savu balsi, kustības, iztēli; attīstīt vērīgumu, spontanitāti, sadarbības prasmes.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Pasaku var izstāstīt ne tikai vārdos, bet arī to paspīlgtināt tēlainās intonācijās un ar atbilstošām kustībām. (K.Li.1.) - Stāstu var veidot, sadarbojoties ar citiem stāstītājiem, piedzīvot jaunu pieredzi un radišanas prieku. (K.Li.2.)	- Izmanto kustības atbilstoši stāstāmās pasakas saturam. (K.3.2.3.) - Lieto tēlainu runu, atstāstot zināmas pasakas saturu un paužot konkrētu tēlu attieksmi pret notikumiem, tēla emocijas. (K.3.1.7.) - Darbojas noteiktā telpas teritorijā tā, lai pašizpaušme klātesošajiem būtu redzama un dzirdama. (K.3.2.3.) - Sadarbojas ar klasesbiedriem, veidojot dialogu pasakas izspēlē. (K.3.3.1.) - Sacer jaunu stāstu (pasaku), izmantojot vienu, divus tēlus, kurus veido, kombinējot dzīvē novērotas situācijas un cilvēkus. (K.3.2.3.) - Stāsta par savu pieredzi mākslas fakta (pasakas iestudējuma, animācijas filmas, lasītas vai dzirdētas pasakas) piedzīvošanā. (K.3.1.1.) - Ar skolotāja atbalstu un sadarbībā ar klasesbiedriem izvirza mērķus tēlu veidošanai, izvērtē savu un klasesbiedru sniegumu. (K.3.3.1.)
Komplekss sasniegtais rezultāts	Ieradumi
- Demonstrē priekšnesumu – pasakas izspēli, lietojot iztēli, mutvārdu un ķermeņa valodu (plastiku) dažādu tēlu darbības un rīcības atdarināšanai, spontāni un mērķtiecīgi sadarbojoties ar citiem skolēniem sev tuvā tematikā. (K.3.1.7.) - Savstarpēji pārrunā un vērtē savu un citu priekšnesuma dalībnieku sniegumu procesā, rezultātu un personīgos ieguvumus. (K.3.1.7.)	- Veido un attīsta ieradumu uz klausīt citus (skolotāju, klasesbiedrus), kontrolēt un vadīt savas emocijas un uzvedību, lai iekļautos kopīgā darbībā. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte) - Veido un attīsta ieradumu izmēģināt dažādas pieejas un nebaidīties kļūdīties, vērtēt rezultātu no pozitīvā skatpunkta. (Vērtība – brīvība; tikumi – atbildība, centība) - Veido ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība)
Jēdzieni: iztēle, ķermeņa valoda, spēle, spēlētājs (tēlotājs), sižets, tēls.	

Temata apguves norise

Iepazīst sava ķermeņa plastikas un mutvārdu runas lietošanas iespējas	• Lai iepazītu savas ķermeņa plastikas, iztēles un mutvārdu runas iespējas un uzsāktu to attīstīšanu pilvērtīgai ķermeņa, telpas un situācijas pārvaldīšanai, • pēta, kā ar balsi un kustībām var izteikt savas domas un attieksmi – piedalās runas, iztēles, kustību un ķermeņa plastikas vingrinājumos un dalās ar tajos gūtajām atziņām (kā veicās, kas patika, kas sagādāja grūtības u. tml.); • atdarina gan dzīvē novērotus, gan pasakās iepazītus notikumus un personāžus; • sadzirdami raida balsi dialoga partnerim un skatītājiem; • darbojas telpā, ņemot vērā citu cilvēku atrašanos un priekšmetu novietojumu tajā. • Katru vingrinājumu veicot, reflektē par pieredzi. Atkārtojot vingrinājumus, vērtē sava snieguma attīstības dinamiku.
Pēta pasakas struktūru	• Atstāsta savu pieredzi mākslas fakta piedzīvošanā (dzirdēta pasaka, redzēta animācijas filma, spēlfilma, teātra, baleta, operas izrāde) – kāds ir sižets, kādu iespaidu atstāja redzētais notikums, tēli, lomu tēlotāji, kādas pārdomas raisīja. • Pārrunā, pēta, kā veidota skolotāja piedāvāta vai paša izvēlēta pasaka, stāsts: • identificē tēlus un tiem raksturīgos elementus; • pēta darbības vietu, diennakts laiku un tam raksturīgos elementus (kas norāda, ka tieši tur un tad) pasakā (piemēram, latviešu tautas pasakā "Vecīša cimdīņš"), stāstā; • pārrunā, kuros notikumos iesaistīti pasakas, stāsta tēli, kādas darbības notiek; • pārrunā, kas ir aizraujošs pasakas, stāsta piedzīvošanā (klausoties, skatoties, pašam darbojoties).
Sacer pasaku un izspēlē individuāli	• Ar skolotāja palīdzību, izmantojot atbalsta materiālus (piemēram, pasakas sacerēšanas soļu kartītes), veido savu pasaku: • izdomā, kas darbosies pasakā; • izdomā, kādi ir tēli; • izdomā, ko tēli dara; • stāsta un papildina savu stāstu ar tēlainību runā un kustībās (pauž personīgo attieksmi, aprakstot situāciju, vai veido katram tēlam individualizētu valodu). • Sacerētās pasakas scenāriju papildina ar • vairākkārtēju izspēles atkārtošānu, nostiprinot pasakas scenāriju; • izrādīšanas vietas izvēli, telpas apguvi un sagatavošanu izrādīšanai. • Pārrunā savu sniegumu ar citiem – vai un kā izdevās paust personīgo attieksmi pret pasakas tēliem, vēstīt pasakas tēmu (par ko ir pasaka), ētiskās kategorijas (kas pašam šķiet labs un slikts tēlu rīcībā), uzklaua iespējas stāstu korigēt, lai būtu vieglāk uztverams citiem un pašam interesantāk darboties.

Sacer pasaku un izspēlē, sadarbojoties ar citiem	• Veido pasaku, darbojoties pāros vai grupās pa trim līdz četriem un pēc nepieciešamības izmantojot skolotāja atbalstu: • izdomā, kas darbosies pasakā; • izdomā, kādi ir tēli; • izdomā, ko tēli dara; • sadala lomas un veido tēlainu stāstu (izdomā runas veidu, aprakstot situāciju, vai katram tēlam individualizētu valodu), vairākas reizes to izstāstot pāri vai grupā; • stāsta pasaku vairākas reizes, arvien to papildinot ar jaunu tēlainības veidu – ritmu, kustībām, rekvizītiem, apģērba detaļām. • Sacerētās pasakas scenāriju papildina ar • vairākkārtēju izspēles atkārtošānu, nostiprinot pasakas scenāriju; • izrādīšanas vietas izvēli, telpas apguvi un sagatavošanu izrādīšanai. • Pārrunā individuālo, pāra vai grupas veikumu (kā izdevās attēlot pasaku – vai runa, kustības, darbība telpā padarīja pasaku interesantāku un vieglāk uztveramu) un katra sajūtas un izjūtas, pasaku stāstot (vai jūta satraukumu, vai jūta aizrautību, ko vēl jūta) un tās scenāriju papildinot ar tēlainības elementiem, un vērojot, kā citi to dara.
Pasaku izspēlē skatītājiem	• Skolotāja vadībā piedalās pasakas izspēlē skatītājiem, pārrunājot ar pārējiem iesaistītajiem • mērķi, kāpēc to izrādīs konkrētajiem skatītājiem noteiktā vietā un laikā; • katra spēlētāja un visas grupas uzdevumu izspēlē; • iespējamus riskus (satraukumu, negaidītus risinājumus) un to pārvarēšanas stratēģijas (drosme, sadarbība, cits citam palīdzot un atbalstot ar uzmundrinājumiem). • Izspēlē pasaku skatītājiem un kopā ar tiem pārrunā pasakā risināto tēmu, tēlu rīcību, jaunās mākslinieciski radītās realitātes izjūtas, katra dalībnieka veiksmi un ieguldījumu kopīgā rezultātā.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Temata ietvaros iespējama sadarbība ar valodu mācību priekšmetu skolotājiem, attīstot stāstīšanas prasmes, veidojot vēstījumu vai aprakstu tēlainā mutvārdu runā.

Latviešu valoda	1.3. Mana raibā ikdiena. Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus? 1.4. Reiz es būšu... Kā veidot aprakstu?
Svešvaloda	1.3. Es mājās. Kā nosaukt man mājās apkārt esošos priekšmetus, kā runāt par mīldzīvniekiem un rotaļlietām?

Metodiskais komentārs

Saturs	- Katru teātra mākslas stundu ieteicams veidot ar iesildīšanās vingrinājumiem stundas sākumā un atslābināšanās vingrinājumiem stundas nobeigumā. Ieteicams izvēlēties tematam piemērotus uzmanības, koncentrēšanās, spontānas runas, iztēles, kustību un sadarbības vingrinājumus. - Skolēniem nepieciešams darboties ar visu ķermeni, būt uzmanīgiem vingrinājumu izpēlē, pilnvērtīgi iesaistīties stundas galveno uzdevumu veikšanā un atslābināties tās nobeigumā, pilnvērtīgi reflektēt par notikušo stundā, izvērtēt savu un citu sniegumu. - Skolotājam ar personīgo piemēru jārada uzticēšanās – jāiesaistās iesildīšanās vingrinājumos kā līdztiesīgam dalībniekam, stundas laikā vairākkārt jāmudina reflektēt par katra dalībnieka personīgajām izjūtām, jākorrigē uzdevumu formulējumi, ja tie netiek precīzi uztverti. Jāveido izpratne, ka katra skolēna sniegums atbilst tam, ko viņš spēj sasniegt, nav nepareizu demonstrējumu. - Ja skolēni demonstrē citu, nevis skolotāja plānoto sniegumu, skolotājam jāpielāgojas un sava darbība jāvirza, aicinot atkārtot uzdevumu ar korigētiem nosacījumiem. - Jāņem vērā katra skolēna pašsajūta vingrinājumu laikā, ļaujot atteikties no uzdevuma pildīšanas, ja viņš motivēti izteicis tādu vēlmi, piedāvājot citu līdzvērtīgu uzdevumu, lai tuvotos tematā apgūstamajām zināšanām, prasmēm un attieksmēm. - Obligāta ir skolēnu refleksija stundas beigās un pārrunas par emocionālo pieredzi.
Vērtēšana	Temata apguvē ieteicams skolēnu pašvērtējums pēc skolēnu un skolotāju kopīgi veidotiem kritērijiem, nostiprinot skolēnu izpratni par stāsta (pasakas) vēstījuma veidošanas struktūru un tēlainu mutvārdu runas un ķermeņa plastikas izteiksmes līdzekļu lietojumu demonstrējumā.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta sadarbības caurviju prasme, skolēnam paužot vārdos savas vajadzības, domas un emocijas, kā arī skaidrojot, kā citu sejas izteiksme un ķermeņa valoda atspoguļo konkrētas emocijas un kā emocijas ietekmē savstarpējās attiecības; jaunrades un uzņēmējspējas caurviju prasme un sociāli emocionālā mācīšanās, rosinot skolēnu būt atvērtam jaunai pieredzei, ar prieku fantazēt par iespējamiem neierastiem risinājumiem.
Papildu iespējas	Pasakas radišanai ar izspēli var veidot alternatīvu – pasakas katru notikumu uzzīmēt kā filmas kadru un pēc tam uzzīmēto demonstrēt skatītājiem, stāstot par katru kadru. Skolēni darbojas kā filmas tēlu lomu ierunātāji, trokšņu un citu skaņu veidotāji.

1. Pasakas radišana Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	2. Leļļu teātris Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	3. Maska Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?
--	---	--

2. Leļļu teātris. Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 12 mācību stundas, integrējot mācību saturu citu mācību priekšmetu saturā.

Temata apguves mērķis: iepazīstināt ar leļļu un objektu teātra iespējām, atainojot notikumus, idejas, vērtības vai viedokļus un pilnveidojot izpratni par tēlu mākslā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Spēlēt ar lellēm un objektiem iespējams atveidot dzīves notikumus, izspēlēt pazīstamus sižetus, papildināt tos vai veidot savus. (K.Li.1.) - Vadot (kustinot) lelles un objektus un runājot, it kā runātu šis tēls, lelles vadītājs rada dzīva tēla iespaidu. (K.Li.3.) - Vadot lelli, var iejusties tēlā, kas ir atšķirīgs no sevis paša. (K.Li.3.)	- Kontrolē ķermeņa sīko motoriku, vadot lelli/objektu atbilstoši iecerētajam tēlam. (K.3.1.7.) - Veido skaidru, tēlam atbilstošu spontānu, tēlainu runu monologā un dialogā. (K.3.1.7.) - Analizē savu un citu sniegumu kopīgā priekšnesumā, reflektē par grūtībām uzdevumu veikšanā un to pārvarēšanas risinājumiem. (K.3.2.2.) - Stāsta par īpašo un neparasto leļļu un objektu teātra mākslā – par lelles vadītāja lomu lelles “atdzīvošanās” procesā. (K.3.1.1.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Gūst pieredzi mākslinieciska tēla veidošanā pašdarinātu leļļu vai objektu teātra priekšnesumā pašizvēlēta leļļu vai objektu teātra tehnikā, konstruktīvi sadarbojoties ar citiem skolēniem, lietojot spontānā darbībā iepazītus un mērķtiecīgi attīstītus tēliem raksturīgus izteiksmes līdzekļus teātra mākslā. (K.3.3.1.)	- Veido un attīsta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte) - Veido un attīsta ieradumu izmēģināt dažādas pieejas un nebaidīties kļūdīties, vērtēt rezultātu no pozitīvā skatpunkta. (Vērtība – brīvība; tikumi – atbildība, centība)
Jēdzieni: dekorācija, lelle, leļļu teātris, leļļu vadīšana, loma, notikums, objektu teātris.	

Temata apguves norise

Iepazīst emociju un savstarpējo attiecību atdarināšanas iespējas runā, kustībā	• Piedalās runas un kustību vingrinājumos, darbībā atdarinot dažādas paša pieredzētas un novērotas emocijas un cilvēciskas attieksmes. • Izmanto priekšmetus skolotāja norādītajā spēles laukumā konkrētas darbības vides simulācijai (piemēram, no krēsliem veido rūķu māju vai krēslus izmanto koku simulācijai meža vides radīšanai).
Iepazīst un izmēģina leļļu un objektu teātrim raksturīgās tehnikas savas lelles/objekta veidošanai	• Dalās pieredzē mākslas fakta piedzīvošanā (leļļu teātra izrādes, leļļu filmas) spēlēs ar rotaļlietām – sižeta veidošana un balss izmaiņšana, runājot kā rotaļlieta. • Pēta leļļu kā rotaļlietu un leļļu kā izrādes veidošanas elementu funkcijas. Pārrunā, kā bērni rotaļājoties sarunājas ar lellēm un runā “lelles vietā”. Izmēģina spontānu sarunu citam ar citu, rokās turot kādu rotaļlietu. • Skatoties klātienē video vai foto materiālus, iepazīst profesionālu leļļu teātri, marionešu teātri, auguma leļļu (lielās) darbību izrādēs un pasākumos. • Iepazīst pirkstiņlelles un rokas lelles (ja iespējams, arī marionešu un auguma lelles) un izprot, kā tās darbina. Izmēģina to vadīšanu un pastāsta par kopīgo un atšķirīgo dažādās leļļu tehnikās. • Darbojas ar dažādiem priekšmetiem, veidojot objektu tēlu dialogus (piemēram, divu pildspalvu, zeķu, krūžu, žagaru sarunu). • Atstāsta zināmus sižetus (pasakas, literāri darbi, filmas), izmantojot priekšmetus, objektus kā darbojošo personāžu aizvietotājus: • pēc skolotāja rosinājuma vienojas ar citiem dalībniekiem par sižeta sadalīšanu notikumos, par tēliem ar tekstu un dekorāciju lellēm/priekšmetiem bez teksta; • izmēģina sižeta atsevišķās daļas, izspēlējot tās galda teātrī (ar aizstājošiem priekšmetiem uz galda virsmas); • vingrinās tēla – lelles/objekta vadīšanā un kustību saskaņošanā ar spontānu, tēlam raksturīgu tekstu vai skaņu; • eksperimentē ar notikumu secību un izmēģina dažādas teksta atcerēšanās stratēģijas; • izspēlē atsevišķus sižeta notikumus un visus notikumus sižeta secībā; • salīdzina 1. klases teātra mākslas tematā sava ķermeņa (augums, rokas) iesaisti pasakas stāstīšanā ar darbībām leļļu/objekta teātrī, reflektē par sev tuvāko izteiksmes formu (darbošanās kā tēlam ar visu augumu vai kā lelles vadītājam); • reflektē par savu pieredzi un izvērtē sniegumu: ieguldījumu ideju ģenerēšanā un kopīgā darba radīšanā, atvērtību un atbalstošu sadarbību.
Iestudē leļļu/objektu spēli	• Sadarbībā ar skolotāju piedalās savu veidoto leļļu vai objektu teātra iestudējuma veidošanā, izmantojot mācību materiālus (izrādes veidošanas un darbību ar lellēm atgādnēs) vai citus metodiskos materiālus: • vienojas par visiem skolēniem aktuālu tēmu; • izspēlē tēmai atbilstošu sižetu darbībā bez lellēm; • vienojas par tēliem – lellēm/objektiem (ar tekstu) un lellēm vai objektiem/dekorācijām (bez teksta); • spontānā darbībā izspēlē sižetu bez lellēm/objektiem, pašam iejutoties savas lelles/objekta tēlā, vairākkārt atkārtot, pārrunā sniegumu; • gatavo lelles vai pilnveido objektus (piemēram, krūzītei pielipina “acis”) skatuviskai darbībai; • atkārtot sižetu ar lellēm/objektiem, papildina ar tēlam individualizētu valodu. • Pārrunā savu sniegumu, personīgo attieksmi pret tēliem, sižetā atspoguļoto notikumu, iespējas to pilnveidot, korigēt. Ja uzlabojumi ir nepieciešami, tos arī īsteno. • Vairākkārt izspēlē notikumu ar lellēm/objektiem, cenšoties pēc iespējas precīzāk atkārtot iepriekš izspēlēto, pielieto dažādas teksta atcerēšanās stratēģijas. • Izspēlē priekšnesumu skatītājiem (klasesbiedriem, skolasbiedriem 1. klasē, vecākiem u. c.) un kopā pārrunā tēlu rīcību, jaunas realitātes konstruēšanas pieredzi, izjūtas, katra dalībnieka sniegumu un ieguldījumu kopīgajā darbā, iespēju ar leļļu/objektu palīdzību risināt sižetā aktualizēto tēmu.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Dabaszinības	2.3. Kāpēc notiek kustība? (Ar priekšmetiskiem modeļiem strādājot un modelējot kustību, var veidot priekšmetu stāstu; izstāstīt stāstu tēlaini un papildināt ar sava ķermeņa plastiku.)
Dizains un tehnoloģijas	2.2. Kā izgatavo locītus, pītus, rullētus papīra objektus? 3.3. Kā šuj ar rokām roku lelli?
Latviešu valoda	2.2. Fantāzijas pasaulē. Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu? 2.4. Piedzīvojumu pasaulē. Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?
Sociālās zinības	2.3. Kādi noteikumi ir sabiedriskās vietās, un kāpēc tie jāievēro? (Ieteicams izmantot lelles, ar tām izspēlējot pieklājīgas uzvedības vingrinājumus.)
Svešvaloda	2.1. Es skolā. Kā sazināties ar klasesbiedriem, izmantojot apgūtās frāzes, iepazīties un pastāstīt par skolu un tās apkārtni?

Metodiskais komentārs

Saturs	- Vingrinājumos jāakcentē skolēna paštēla un cita tēla, kuru skolēns atveido, atšķirīgā runa, intonācija, runas temps un ritms. - Lai attīstītu sinhronu lelles vadīšanu un runāšanu, vispirms vingrinājumos izmanto vienkāršus priekšmetus, piemēram, papīra gabaliņus vai no papīra izgrieztus/izplēstus tēlus, un šo darbību organizē pie galda (galds – spēles virsma). Pēc tam izmanto katrs savus apģērba gabalus (šalles, cimdus u. c.) kā lelles un darbībā izmēģina to plastikas iespējas. Tikai pēc tam iepazīstas ar profesionālā teātrī izmantotām lellēm jeb klasiskajām lelļu teātra lellēm. - Tēlu – lelļu, objektu – gatavošanā no dažādiem materiāliem, to skaitā dabas, sadarbojas ar dizaina un tehnoloģiju un dabaszinību skolotājiem, padziļinot materiālu tekstūru, struktūru un izcelsmes izzināšanu. - Temata apguves laikā iepazīstina skolēnus ar dažādām teksta atcerēšanās stratēģijām (vairākkārtēja atkārtošana, pārfrāzēšana, prognozēšana, teksta animēšana vizuālos zīmējumos u. c.), piedāvājot tās izmēģināt un izvēlēties katram piemērotāko.
Vērtēšana	Vērtēšanai ieteicams skolēnu pašvērtējums pēc skolotāja piedāvātiem kritērijiem, lai novērtētu tēla “runas” un kustību saskaņotību, skolēna ieguldījumu savas lelles/objekta tēla radīšanā, sadarbību ar citiem skolēniem loģiska sižeta veidošanā. Skolēni šos kritērijus var papildināt, kopā par tiem vienojoties.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta pašvadītas mācīšanās caurviju prasme, lai skolēns izmantotu vairākas uzmanības noturēšanas, iegaumēšanas un atcerēšanās stratēģijas, stāstītu par savas mācīšanās progresu un par to, kas padodas vislabāk, kas neizdodas, un kļūdām; jaunrades un uzņēmējspējas prasmes, lai ar pieaugušā atbalstu izmantotu vairākas radošās domāšanas stratēģijas.
Papildu iespējas	Pēc izgatavoto lelļu izmantošanas mācību procesā skolotājs var rosināt skolēnus šīs lelles dāvināt bērniem, piemēram, pirmsskolas audzēkņiem, bērnunamu audzēkņiem, slimnīcas pacientiem vai saviem brāļiem un māsām kā rotaļlietas.

1. Pasakas radišana Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	2. Leļļu teātris Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	3. Maska Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?
---	--	--

3. Maska. Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 12 mācību stundas, integrējot mācību saturu citu mācību priekšmetu saturā.

Temata apguves mērķis: iepazīt, kā ar teātra mākslas valodu, izmantojot masku, balsi, kustības, iztēli, iespējams radīt no savas personības atšķirīgu tēlu; attīstīt skatuviskā tēla veidošanas prasmes; ieinteresēt masku rašanās un lietošanas vēstures izpētē.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Masku izmanto, lai iejustos no sevis atšķirīgā tēlā. Maskas var būt priekšmets, kas aizsedz seju; grims, kas izveidots atbilstoši tēlam; tēlojums, kas pēc domām un rīcības ir atšķirīgs no tēlotāja personības jeb paštēla. (K.Li.3.) - Maskas dažādos laikmetos lietoja un lieto dažādu tautu rituālos un izklaidei maskarādēs. (K.Li.4.) - Masku var izmanto, radot jaunu, nebijušu tēlu, un kopā ar citiem veidot jaunu stāstu. (K.Li.3.)	- Izvēlas vai veido no savas personības atšķirīgu tēlu, izmantojot atbilstošu tehniku un veidojot tēlam raksturīgu vizuālu izpausmi – masku, tērpu vai tērpa elementus. (K.3.3.3.) - Veido izvēlētajam tēlam atbilstošu un sev atšķirīgu pozu, gaitu, stāju, žestus. (K.3.1.7.) - Veido izvēlētajam tēlam atbilstošu un no paštēla intonācijās un runas tēlainībā atšķirīgu spontānu runu (monologu, dialogu). (K.3.1.7.) - Kopā ar citiem piedalās masku spēlē, veidojot vienotu notikumu, stāstu, piedaloties tautas tradīciju pasākumā vai citā maskošanās pasākumā. (K.3.3.6.) - Reflektē, vērtē savu un klasesbiedru sniegumu, sadarbības rezultātu kopīga priekšnesuma radīšanā. (K.3.3.1.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Apliecinot savu piederību noteiktai kultūrai, ar paša veidotu masku un tēlu piedalās skolas tautas tradīciju pasākuma maskošanās spēlēs Ziemassvētkos vai Meteņos, skaidrojot personisko nozīmību līdzdalībā. (K.3.3.6.) Vai Ar pašgatavotu masku un tēlu piedalās skolas maskošanās pasākuma vai maskarādes skatuviskā priekšnesumā, skaidrojot sava tēla un maskas veidošanas procesu, vērtējot savu un klasesbiedru radošo procesa rezultātu. (K.3.3.5.)	- Veido un attīsta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte) - Veido un attīsta ieradumu apzināties savas emocijas, intereses, dotības un pilnveido tās, atbildīgi darbojoties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot spontanitāti un empātiju, pilnveidojot savas mākslinieciskās izpaušmes. (Vērtība – darba tikums; tikumi – gudrība, atbildība, drosme)
Jēdzieni: grims, klauns, kostīms, maska, mīmika, plastika, rituāls.	

Temata apguves norise

Iepazīst iespējas ar gaitu, stāju un pozu atdarināt cilvēkus dažādos noskaņojumos	- Piedalās vingrinājumos, atainojot stājā, gaitā, pozā, žestos dažādus piedzīvotus, novērotus un iztēlotus emocionālos stāvokļus un attieksmes. Eksperimentē ar tiem un spontāni tos kombinē. - Noteiktajā spēles telpā ievēro citus spēles dalībniekus un darbojas, respektējot viņu darbības telpu.
--	--

Iepazīst masku nozīmi dažādu tautu un kultūru tradīcijās	• Dalās ar savu pieredzi mākslas fakta piedzīvošanā (masku izmantošana tautas tradīciju pasākumos, animācijas filmās, spēlfilmās, teātra un muzikālās izrādēs, muzeju ekspozīcijās, mūsdienu dažādās norisēs, piemēram, Helovīna, Jaungada vai citā karnevālā). • Izmantojot daudzveidīgu masku materiālus un pašu līdzatnesto masku paraugus, • pārrunā katras maskas izcelsmi, funkciju un mērķi (rituāls vai izklaide); • salīdzina masku un kostīmu kopīgās un atšķirīgās funkcijas tēla veidošanā; • veido katras maskas kā tēla “biogrāfiju”, stāsta par masku; • veido tēlu, stāstot no maskas tēla viedokļa; • papildina savu stāstu ar individualizētu valodu un ķermenisku kustību; • izmēģina darboties tēlā ar masku neverbālā veidā (tikai kustībā) un tēla kustībā savienojumā ar individualizētu valodu. • Pārrunā savu veikumu, personīgo attieksmi pret tēliem, masku lietošanas pieredzi. • No skolotāja stāstījuma un piemēriem iepazīst populārākos tēlus-maskas teātrī, piemēram, Pinokio vai Buratino, Pjero, Arlekīns, un kino, piemēram, Betmens, Maska (kinokomēdija “Maska”). • Pārrunā (izsaka savas versijas), kāpēc klauni ir grimēti un ko viņu sejas atklāj skatītājiem. • Izmēģina katrs sev ar grīmu izveidot vaibstus, lai atklātu kādu rakstura īpašību (dusmīgs, priecīgs, viltīgs, bailīgs), pēc tam veido citus vaibstus, ieteicama pretējas rakstura īpašības atklāšana. Skatās spogulī un stāsta par grimēto tēlu, lieto šī tēla individualizētu valodu. • Reflektē par dažādām sajūtām ar masku, grīmu un izjūtām, runājot no maskas tēla, grimētās sejas tēla viedokļa, pārrunā ar citiem līdzīgo, atšķirīgo tēlos un paštēlos.
Gatavo masku, iestudē masku spēli	1. variants Ķekatu masku spēle • Ar skolotāja atbalstu izvēlas tradicionālu ķekatu (Metēņu) tēlu, kuram gatavo masku un ietērpu. • Pārrunā katras maskas tradicionālo izpratni un lomu rituāla spēlē, skatās video piemērus. Nosaka izvēlēta tēla atšķirību no sevis pašā. • Mūzikas stundās apgūtās ķekatu dziesmas un rotaļas izspēlē, izmantojot sagatavoto masku un tērpu, lietojot individualizētu tēla gaitu, pozas, kustības, runu. 2. variants Fantāzijas masku spēle • Ar skolotāja atbalstu modelē savam paštēlam pretēju fantāzijas tēlu, to skicējot uz papīra lapas. • Pārrunā, kuras rakstura īpašības savā fantāzijas tēlā vēlas akcentēt. • Ar skolotāja palīdzību veido sava tēla izveides plānu maskas un tērpa veidošanai, individualizētas runas un kustību iestudēšanai. • Izspēlē sava tēla monologu un dialogu ar kādu klasesbiedru, lietojot individualizētu tēla valodu un veidojot individualizētu tēla plastiku: stāju, gaitu, pozas, kustības. • Vizuālās mākslas stundās gatavo masku pēc savas ieceres. • Ar izveidoto masku izmēģina tēla darbošanos individualizētā runā un plastikā. • Pārrunā darba procesu – vērtē citu sniegumu un iesaka korekcijas tēla spilgtākai atklāšanai, uzklausa citu vērtējumu un ieteikumus tēla pilnveidošanai, uzlabo savu sniegumu, ņemot vērā ieteikumus. Reflektē par piedzīvoto radošajā procesā.

**Izspēlē masku spēli,
izvērtē sniegumu**

- Gatavojoties masku spēles priekšnesumam klasē, skolā vai kādā citā auditorijā,
 - vairākkārt izmēģina sava tēla darbību skolotāja veidotā scenārijā vai rotaļās, vai tradicionālās spēlēs;
 - pārrunā, ko vēlas sasniegt ar savas maskas un tēla palīdzību, ar skolotāja atbalstu vienojas par kritērijiem, pēc kuriem izvērtēs, vai mērķis ir sasniegts;
 - pārrunā iespējamos riskus (satraukumu, negaidītus risinājumus citu rīcībā) un atbalsta veidus (stratēģijas) to pārvarēšanai.
- Izspēlē masku spēli.
- Reflektē par rezultātu, izvērtē savu un citu sniegumu pēc iepriekš izvirzītajiem kritērijiem.
- Pārrunā pieredzi,
 - salīdzinot tēla veidošanu pasakas radīšanā (1. tematā);
 - veidojot tēlu kā lelli vai objektu (2. tematā);
 - veidojot tēlu ar masku (3. tematā).

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna. Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?
Matemātika	3.7. Kā veido telpiskus modeļus?
Mūzika	3.3. Ziemas saulgrieži. Kā es varu dziesmās, dejās un rotaļās iepazīt tautas tradīcijas?
Sociālās zinības	3.2. Kā pētīt un saglabāt tradīcijas?
Sports un veselība	Kustību rotaļas un spēles (IV). Dejas un ritmiskās kombinācijas (V).
Vizuālā māksla	3.4. Fantāzijas tēlu zīmēšana. Kā var radīt idejas, lai izdomātu un uzzīmētu fantāzijas tēlu? 4.1. Maska. Kāda ir krāsu un laukumu nozīme, veidojot telpisku tēlu?

Metodiskais komentārs

Saturs	• Temats “Maska” noslēdz skolēna pirmo iepazīšanos ar teātra mākslas izteiksmes līdzekļiem, lietojot mutvārdu runu un ķermeņa plastiku skatuviska tēla radīšanai. Šajos trijos tematos būtiski ir iekļaut aktiermeistarības vingrinājumus, kuros skolēns • pēta sevi sadarbībā ar klasesbiedriem un citu auditoriju; • attīsta drosmi publiski uzstāties un būt pārliecinātam savā runā un ķermeniskā izpausmē; • veido jaunrades prasmes iztēloties un būt spontānam; • izprot atšķirību starp paštēlu un skatuvisko tēlu. • Turpmākajos trijos tematos 4.–6. klasē skolēns, praktiski darbojoties, veidos izpratni par atšķirīgām lomām dažādās kopienās, uzvedības modeļiem atšķirīgās situācijās, komunikācijas un sadarbības nozīmi, dzīvojot sabiedrībā. • Temata “Maska” viens no uzdevumiem ir iepazīstināt ar teātra mākslai specifiskiem izteiksmes līdzekļiem – ķermeņa plastiku, paraverbālo komunikāciju, dekorācijām, kostīmu un grima lietošanu tēla rakstura atklāšanai. • Šī temata apguves norisi var īstenot divos variantos: • 1. variantā temata apguves norisi saskaņot ar mācību priekšmetu saturu latviešu un cittautu maskošānās tradīciju izziņāšanā: ķekatu izspēle (teātra māksla, dzimtā valoda), ķekatu masku veidošana Ziemassvētku vai Meteņa tradīcijās (sociālās zinības), masku darināšana (vizuālā māksla) un rotaļu mācīšanās (mūzika), piedalīšanās tautas tradīciju pasākumā skolā ar pašu veidotu priekšnesumu; • 2. varianta temata apguves norisē pilnībā veidot skolēnu pašu fantāzijas tēlus, tos skicējot, pēc tiem veidojot maskas un tērpus, radot tēla ķermeņa plastiku un valodu (intonācijas, skaņas), piedaloties masku spēlē, kurā tēli satiekas un izspēlē īsus notikumus. • Temata apgūvē var izmantot grīmu tēlu radīšanai: skaidrot skolēniem tā lietošanu, proti, sejas ādas sagatavošanu pirms grīma uzklāšanas un apstrādi pēc tā noņemšanas. Pirms grīma lietošanas ieteicams informēt vecākus un ievērot skolēnu fizioloģiskās un psiholoģiskās īpatnības.
Vērtēšana	Ieteicams kombinētā pārbaudījumā (valoda, mūzika, sociālās zinības, vizuālā māksla, teātra māksla) iekļaut tematā “Maska” apgūto prasmju diagnostiku.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta sadarbības caurviju prasme – skolēni apzināti iesaistās sadarbībā ar citiem klasesbiedriem, akceptē viņu piedāvāto tēlu izpausmes, veido skatuvisku iestudējumu; jaunrades un uzņēmējspējas caurviju prasme – skolēns ar skolotāja atbalstu rada sev jaunas un noderīgas idejas tēla veidošanā un tās īsteno, bet, ja neizdodas, pārvar grūtības un meklē jaunus risinājumus; pašvadītas mācīšanās caurviju prasme – ar skolotāja atbalstu izvirza mācību uzdevuma mērķi un plāno savas darbības soļus tā izpildē.
Papildu iespējas	Kā iedvesmu un izpētes materiālu pirmo trīs teātra mākslas tematu apkopojumam var izmantot, piemēram, 2013. gada Latvijas Leļļu teātra iestudējuma “Buratino piedzīvojumi” fragmentus, kuros skatāma gan dažādu leļļu tehnika, gan masku un kostīmu lietošana, gan iestudējuma veids – pasakas stāstīšana (Buratino piedzīvojumi [tiešsaiste]. 2013. gada 22. janv. [skatīts 2020. g. 3. martā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=FpZ_Ohh3nKo). Var veidot īsas klaunādes, izmantojot klaunādes elementus: atbilstošu grīmu, klauna “degunu”, kostīmu, divu klaunu savstarpēju saspēli bezvārdu notikuma izspēlē.

4.–6. klase

4. Etīde Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	5. Runa Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	6. Pretstati (lugas fragmenta iestudējums) Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?
---	--	--

4. Etīde. Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 18–24 mācību stundas

Temata apguves mērķis: apgūt reālpsiholoģisko etīžu veidošanas procesu un prasmi etīdē modelēt dramaturģisku konfliktu, lietojot cilvēku savstarpējo attiecību un ikdienas situāciju novērojumus un personisko pieredzi.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Sagatavojot un izspēlējot etīdes, ir iespējams iepazīt katram savu raksturu dažādās dzīves situācijās, pašizpausties un pašapliecināties, gūt prieku no saskarsmes un saskaņotas sadarbības. (K.Li.2.) - Vērojot citu sagatavotās etīdes, var iepazīt dažādu cilvēku rīcības motīvus. (K.Li.3.) - Dramaturģisku konfliktu veido tēlu gribas darbība un pretdarbība. To var salīdzināt ar ikdienas konfliktiem starp cilvēkiem un iegūt jaunu pieredzi, kā konfliktus risināt. (K.Li.3.) - Etīdes var izspēlēt arī kā skatuvisku priekšnesumu. (K.Li.1.)	- Atdarīnot kādu novērotu vai iztēlē radītu cilvēku, atveido tam raksturīgu gaitu, mīmiku, pozas, attieksmi, runu. (K.6.1.7.) - Atsaucot atmiņā un/vai iztēlojoties sadzīviskas ainas, notikumus, veido savu tēlu ar motivētu rīcību jeb sava skatuviskā tēla gribu, izspēlējot un veidojot dialogu divu atšķirīgu gribu sadursmē ikdienas situācijas etīdē. (K.6.1.7.) - Sadarbībā ar klasesbiedriem veido (iecer un izspēlē) reālpsiholoģisko etīdi “Es dotajos apstākļos”, ievērojot paša vai citu noteikto darbības telpu. (K.6.2.3.) - Uzstāšanās laikā dialogā ar partneri variē balss skaļumu un intensitāti atkarībā no partnera atrašanās vietas telpā un dialoga saturā. (K.6.3.9.) - Raksturo savu etīdes radīšanas procesu, izvēles, gandarījumu un grūtību pārvarēšanu ieceres realizācijā. Secina, ko un kāpēc nākotnē vēlētos uzlabot. (K.6.2.2.) - Salīdzina etīdē atainoto dramaturģisko konfliktu ar kādu reāli pieredzētu konfliktu, reflektē par abu konfliktu risinājuma iespējām. (6.4.3.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Sadarbībā ar citiem klasesbiedriem no reālpsiholoģiskajām etīdēm veido skatuvisku priekšnesumu, kurā lieto aktiermeistarības pamatprasmes sava skatuviskā tēla radīšanā, iedvesmojoties no ikdienas novērojumiem un savas personīgās pieredzes. Pamato sava tēla skatuvisko gribu dramaturģiskajā konfliktā, salīdzina ar līdzīgu reālu savstarpēju attiecību un situāciju iespējamību, konflikta risinājuma ceļiem. (K.6.3.9.)	- Veido un attīsta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte) - Attīsta ieradumu apzināties savas emocijas, intereses, dotības un pilnveidot tās, atbildīgi darbojoties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot spontanitāti un empātiju, pilnveidojot savas mākslinieciskās izpaušmes. (Vērtība – darba tikums; tikumi – gudrība, atbildība, drosmē) - Attīsta ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība)
Jēdzieni: akceptēšana, aktiermeistarība, dramaturģiskais konflikts, etīde, gribas darbība, novērojums, pretdarbība, priekšmetiskā vide, pielāgošanās partnerim, skatuviskā tēla griba, reālpsiholoģiskā etīde, sadarbība tēlu ietvaros, skatuviska darbība.	

Temata apguves norise

Vingrinās lomu spēlēm	• Piedalās dažādos kustību, ķermeņa valodas un runas iesildīšanās vingrinājumos, stiprinot koncentrēšanās spējas un ķermeņa atbrīvošanās prasmi, izmanto jau zināmās un sev derīgās stratēģijas, kā koncentrēt uzmanību, atbrīvot ķermeni, iesildīt balsi. • Iztēles un spontānas darbības vingrinājumos vingrinās domāt, runāt, kustēties, lai precīzāk atdarinātu dzīvē novērotus cilvēkus, viņu rīcību notikumos. • Kustību fiziskās un skaniskās telpas apguves vingrinājumos vingrinās orientēties vidē un skaniskajā telpā, sadarboties ar citiem konkrētajā vidē un emocionālajā kontekstā. • Vingrinājumos • ievēro paša vai citu veidotos reālās vai iedomātās (bezpriekšmetu) telpas nosacījumus; • ievēro, kur un cik tālu atrodas partneris, lai raidītu partnerim balsi dažādos skaļumos un intensitātēs un analizētu, kāda skaļuma intensitāte konkrētajā telpā ir dzirdama un iedarbīga. • Katru vingrinājumu veicot, reflektē par pieredzi. Atkārtotot vingrinājumus, vērtē sava snieguma attīstības dinamiku. • Atdarina dzīvē novērotu un/vai iztēlotu cilvēku gaitu, pozas, kustības, mīmiku, runas veidu, tos kombinē. • Atdarina dzīvē novērotus, klātesošajiem zināmus cilvēkus, aicina citus atminēt, kurš cilvēks tiek atdarināts.
Apgūst etides struktūru	• Piedalās lomu spēlēs, analizējot savas lomas veidotā tēla rīcības motivāciju un konkrētos dotās situācijas apstākļus. • Iepazīst etīdi kā aktiermeistarības apguves metodi, kas attīsta vērību, empātiju un sadarbības prasmes: • konstruē jaunas situācijas, izvēlas etīdē risināmās problēmas; • veido savu tēlu etīdei, sacer tā biogrāfiju (kas notika ar šo tēlu pirms etīdes notikumiem, ko varētu plānot darīt tēls pēc etīdes notikumiem); • izspēlējot etīdi, darbojas, realizējot sava tēla gribu, pēc etīdes analizē pielāgošanos partnerim, pretdarbību, šīs etīdes dramaturģisko konfliktu. • Darbojas etīdēs: • atdarina dažāda vecuma, profesiju cilvēkus dažādās atšķirīgās ikdienā novērotās situācijās un modelē to rīcību citās iespējamās situācijās; • iejūtas pats savā paštēlā dažādās darbības vidēs, modelē savu rīcību etīdēs “Es dotajos apstākļos”, “Ikdienas notikums”, “Soliņš” un attiecības ar citiem šajos apstākļos. • Piedalās etīžu analizē, reflektējot par savām sajūtām un izjūtām, vērtējot, ar kuriem izteiksmes līdzekļiem savu darbību dotajos apstākļos veidotu precīzāku, pārējiem dalībniekiem un vingrinājuma nosacījumiem atvērtāku.
Sagatavo etīdi izspēlei auditorijai	• Kopīgi vienojas, kāda ir kvalitatīva etīde, izveido tās kritērijus (piemēram, tajā ir konflikts, aktieri runā skaidri un tēlam atbilstoši, etīdei iekārtotā telpa ļauj katram tēlam izpaust savas būtiskākās īpašības u. c.). • Izvēlas etīdes veidu, dalībniekus, ar kuriem sadarbosies etīdes izspēlē, pārrunā etīdē risināmo problēmu vai reālu novērotu dzīves situāciju, par kuru veidos etīdi. • Veido sižetisku darbību secību (piemēram, eju uz konkrētu galamērķi, domāju, atceros, apstājos, izlemju, mainu iešanas virzienu vai turpinu iet), tā sev nosakot un atceroties darbību pēctecību. • Iztēlē veido sava etīdes tēla runu dialogā, sacer runas tekstu, vingrinās iegaumēt, izmantojot dažādas teksta atcerēšanās stratēģijas, pieļaujot iespēju korigēt to etīdes izspēles gaitā atbilstoši situācijai. • Kopīgi ar citiem iecer un veido priekšmetisko vidi etīdei (izvieto lietas, kas raksturo vidi un ir nepieciešamas darbībām etīdes laikā). • Izspēlē (izmēģina) etīdi, analizē tās kvalitāti atbilstoši iepriekš kopīgi noteiktiem kritērijiem (kas izdevās, ko vēlētos uzlabot). • Atkārtot izveidoto etīdi, ieviešot nepieciešamos uzlabojumus. • Pārrunā savu sniegumu, personīgo attieksmi pret etīdē izveidoto tēlu, tēlu morāli un ētisko tēlu rīcību, pārrunā līdzīgu konfliktu, problēmrisināšanas pieredzi vai novērojumus ikdienā.

**Izpēlē etīdi
skatuviskā
priekšnesumā
un izvērtē
sniegumu**

- Vienojas par etīžu izspēles laiku un vietu, etīžu izspēles secību.
- Kopā ar citiem skolēniem iekārto spēles vidi atbilstoši savas un citu dalībnieku etīžu izspēles vajadzībām.
- Kopā ar pārējiem klātesošajiem pārmaiņus ieņem vai nu etīdes spēlētāja vai skatītāja vietu.
- Piedalās etīdes izspēlē/demonstrējumā.
- Kopā ar skolotāju noskatās visas sagatavotās etīdes vienu pēc otras un izvērtē pēc iepriekš kopīgi izveidotiem kritērijiem.
- Piedalās pārrunās par procesu un galarezultātu, uzklausa citu dalībnieku refleksiju par redzēto, veic mutisku un rakstisku sava snieguma pašvērtējumu, salīdzina skatītāju un skolotāja vērtējumus.
- Piedalās pārrunās par etīdē demonstrētajām ikdienas situācijām, cilvēku rīcības novērojumiem, realitātē pieredzētiem un/vai iespējamiem attiecību un rīcības modeļiem.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	4.6. Telefonsarunu valoda. Kā sarunāties pa tālruni un kā izteikt savu viedokli, pamatojot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?
Literatūra	4.3. Spēle. Kā dažādu laiku literārajos darbos atklājas cilvēku savstarpējās attiecības un ētiskās vērtības? 4.7. Draugi. Kā radīt sev nozīmīgas lietas stāstu, izmantojot iztēli vai realitātē veidotu spilgtu tēlu?
Mūzika	4.6. Opera un balets. Kā iepazīt operu un baletu ar mūzikas un citu mākslas veidu palīdzību?
Sociālās zinības un vēsture	4.2. Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos?
Svešvaloda	4.2. Es un ikdiena. Kā pastāstīt par ikdienas pienākumiem, maltītēm?

Metodiskais komentārs

Saturs	• 4.–6. klases tematos skolēns apgūst aktiermeistarības pamatus, uzdevumos un vingrinājumos iepazīstot teātra mākslas specifiku un gūstot pieredzi savas personības izpētē ar teātra mākslas instrumentāriju. Šajā tematā skolēni iepazīst un vingrinās reālpsiholoģisko etīžu izspēlē. • Skolotāja uzdevums ir ierosināt skolēna iztēli, lai viņš varētu atsaukt atmiņā un iedomāties dažādas ikdienas situācijas un tās izspēlēt reālpsiholoģiskajā etīdē. Galvenais akcents mācību stundās jāvirza procesa izpētei. • Etīdes izspēle skatītājiem (klasesbiedriem) ir ierosme sarunai par cilvēku rīcību, uzvedību ikdienā, to atspoguļojumu etīdē, apzinoties etīdes veidošanas elementus (darbība, griba, pretdarbība, darbības konflikts, pielāgošanās partnerim u. c.). • Etīžu apguves secība jāplāno, attīstot uzdevuma sarežģītību: • dažāda vecuma cilvēku un atšķirīgu profesiju atdarināšanā pēc novērojumiem lomu spēlēs; • etīde “Es dotajos apstākļos” (visi spēlē sevi konkrētā skolotāja nosauktā vidē, piemēram, dzelzceļa stacijā, sporta stadionā, mūzikas festivālā, skolas ēdamzālē, zoodārzā utt.); • etīde “Ikdienas notikums” (darbojas divi dalībnieki, izspēlējot divu dažādu gribu sadursmi kādā ikdienišķā notikumā, piemēram, satiekas divi draugi, no kuriem viens aicina uzspēlēt futbolu, jo komandai jāgatavojas sacensībām, bet otram vecāki to nolieguši darīt, viņam kauns atzīt draugam patiesību, abi satiekas brīdī, kad viņš dodas pie vecvecākiem ar uzdevumu aiznest kādu nepieciešamu lietu); • etīde “Soliņš” (noteikta vide, piemēram, parks, autobusa pietura, šajā darbības vidē visi dalībnieki vismaz vienu reizi ienāk, scenārijs iepriekš nav sarunāts, bet katrs attēlo sev iedomātu konkrētu personu, rīkojas savos izvēlētos nolūkos, bet atbilstoši citu dalībnieku skatuviskajam piedāvājumam risina konfliktus, ja tādi rodas). • Etīdes veidošanas pamatā ir lomu spēles, kuras var izmantot arī citos mācību priekšmetos. Iekļaujot lomu spēles mācību procesā, ir svarīgi skolēnam dot precīzu uzdevumu, pasakot mērķi un katrā lomā darāmo, kā arī pirms lomu spēles nepieciešams veikt iesildīšanās vingrinājumus un pēc – atslābināšanās jeb “lomu noņemšanas” vingrinājumus. • Etīde kā aktiermeistarības būtisks vingrinājums iekļaujama visos turpmākajos teātra mākslas mācību priekšmeta tematos gan pamatzglītības pakāpē, gan vidējās izglītības pakāpē, katrā no tām uzdodot skolēnam vecumposmam atbilstošus uzdevumus (bezpriekšmetu etīdes, etīdes “ar vienu vārdu” u. c.).
Vērtēšana	Ieteicams vērtēt skolēna darbību un personiskā snieguma dinamiku etīdēs un to analizē demonstrēto izpratni.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta sadarbības caurviju prasme – sadarbība komandā, orientēšanās uz līdzvērtīgu ieguldījumu, citu cilvēku pieņemšana un sadarbošanās ar dažādiem cilvēkiem konkrēta mērķa sasniegšanā, daudzveidīgu saziņas veidu lietošana un prasme veidot sarunu ar cilvēku, kuram ir atšķirīgs viedoklis, viedokļu dažādības respektēšana, kopīgu lēmumu par piemērotāko rīcību pieņemšana un konfliktu risināšanas modelēšana pazīstamās situācijās.
Papildu iespējas	Skolēni, kuri veiksmīgi apguvuši etīdes veidošanu vai viņiem ir padziļināta pieredze tās veidošanā ārpus mācību procesa, pēc skolotāja dota precizējoša uzdevuma, sadarbojoties pa trim un veidojot sarežģītāku etīdes darbības sižetu un dramaturģisko konfliktu, var izspēlēt etīdi ar trim personām, piemēram, “Trīs draugi pārgājienā”, “Bērni un vecāki pirms klases vecāku sapulces” utt.

4. Etīde Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	5. Runa Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	6. Pretstati (lugas fragmenta iestudējums) Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?
---	--	--

5. Runa. Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 22 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: veidot prasmi pārliecinoši un brīvi uzstāties auditorijai, sadarboties ar to; attīstīt skolēna individualitāti, prasmes balss un ķermeņa pārvaldīšanā mērķtiecīgā publiskā runā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Bagātīga un pārlicinoša mutvārdu runa veidojas, apgūstot un regulāri attīstot skaidras, artikulētas, tēlainas runas iemaņas, vingrinoties verbālā, paraverbālā un neverbālā komunikācijā, pārvaldot sava ķermeņa plastiku (stāja, kustības, žesti) un kontrolējot elpošanu runas laikā. (K.Li.2.) • Baiļu pārvarēšanai publiskās uzstāšanās laikā var lietot speciālas tehnikas – kontrolēto elpošanu, “iekšējo runu”, kustību atbrīvotību u. c. (K.Li.2.) • Mutvārdu runas nolūku un saturu ietekmē konkrētā auditorija, kurai teiks runu, fiziskās un skaniskās telpas nosacījumi. (K.Li.2.)	• Izmanto žestus, pārvalda ķermeni, kontrolē mīmiku, elpošanu un spēj koncentrēties publiskai runai. (K.6.1.7., K.6.2.3.) • Veido un demonstrē loģisku un strukturētu runu atbilstoši runas mērķim un nolūkam konkrētajai auditorijai. (K.6.1.7., K.6.2.3.) • Atšķir un atbilstoši teksta veidam savā runā pārvalda ritmizētu (dzeja) un neritmizētu (proza, luga) teksta specifiku. (K.6.1.1.) • Mācās runāt artikulēti, lieto runas mērķim atbilstošu intonāciju, izmanto pauzes runas melodijas veidošanai un raida balsi auditorijai, ņemot vērā, cik tālu un cik daudz ir skatītāju, no kuras vietas telpā jārunā, lai visefektīvāk runu saklausītu klātesošie. (K.6.1.7.) • Piemēro balss lietošanas skaļumu un intonācijas dažādās auditorijās – uzstājoties vienaudžiem, runājot ar cita vecuma cilvēkiem par ikdienišķiem vai lietišķiem jautājumiem. (K.6.1.7.) • Reflektē par savu runas veidošanas un īstenošanas procesu, izvērtē, kas izdevās un ko citreiz vēlētos uzlabot. (K.6.2.2.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Izveidots un īstenots publiskās runas priekšnesums, pārvaldot balsi un ķermeni, sadarbojoties ar auditoriju atbilstoši runas mērķim un nolūkam. (K.6.2.3., K.6.3.1., K.6.4.3.)	• Attīsta ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība) • Veido un attīsta ieradumu apzināties savas emocijas, intereses, dotības un pilnveidot tās, atbildīgi darbojoties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot spontanitāti un empātiju, pilnveidojot savas mākslinieciskās izpaušmes. (Vērtība – darba tikums; tikumi – gudrība, atbildība, drosme)
Jēdzieni: artikulācija, auditorija, balss tehnikas, runas melodija, mutvārdu runa, poza, vārdiskā darbība, žests.	

Temata apguves norise

Apgūst mutvārdu runas tehnikas	• Vingrinājumos aktualizē iztēli, iesilda balsi un ķermeni ar jau apgūtiem paņēmieniem. • Izpilda elpošanas un skaņu artikulācijas vingrinājumus, pievēršot uzmanību balss lietošanas pakāpenībai, to pamazām iesildot. • Apgūst balss raidīšanu: variē balss skaļumu, ņemot vērā klausītāju atrašanās attālumu un izvietojumu telpā, un nolūku, kāpēc uzrunā klausītājus. • Apvieno raitas runas vingrinājumus (piemēram, “mēles mežģī”) ar uzdevumiem patskaņu (piemēram, ar kritinātu žokli) un līdzskaņu (piemēram, ar stingrām lūpām) uzsvērtai runāšanai. Miksē katru patskani, divskani ar katru līdzskani, runājot tos ritmiskā melodijā (piemēram, “ma, me, mī, mo, mu, mai, mie, mei, meu, mou, mau, moi, mīu, mui”). • Piedalās ritmizētas runas vingrinājumos, ievērojot zilbju, vārdu, teksta izkārtojuma rindās un pantos ritmiku, lietojot pauzes un atbilstošu runas melodiju; piedalās neritmizētas runas vingrinājumos, ievērojot teksta viendabīgumu melodijā, to nesaskaldot. • Vizualizē dažādu tekstu ritmu, melodiju zīmējumā vai paša izvēlēta infografikā. • Veido izvēlēta teksta attēlošanu zīmējumos pēc animācijas izveides principa – loģiski sadala tekstu secīgos notikumos, katru notikumu uzzīmē kā “kadru”. Brīvā formā atstāsta tekstā ietverto domu, izmantojot uzzīmētos “kadrus”. Vairākkārt atkārt katram “kadram” atbilstošo tekstu, tos secīgi atkārtējot, pilnībā apgūst tekstu. Izmantojot savu zīmējumu, pielāgo balss tēlainību, lai akcentētu katram “kadra” elementam specifisko. Savu atcerēšanās un balss tēlainības pielāgošanas pieredzi pārrunā ar citiem klasesbiedriem. • Apgūst pārvaldītas elpošanas, “iekšējās runas”, ķermeņa saspringuma atslābināšanas tehnikas.
Saskaņo mutvārdu runas saturu un formu	• Grupā/klasē analizē veiksmīgas un efektīvas runas veidošanas nosacījumus, atsaucot atmiņā personīgo pieredzi, skatoties video piemērus, spēlfilmu vai dokumentālo filmu fragmentus. Vienojas par veiksmīgas runas kritērijiem. • Iepazīstas ar publiskās runas dažādiem veidiem: pārliecināšanas runa (piemēram, advokāta runa), informatīva runa (piemēram, ziņu diktora runa), mākslinieciska runa (svētkos, izklaides pasākumā, piemēram, dzejas lasījums aktiera priekšnesumā). • Pārrunā dažādās profesijās un ikviena cilvēka dzīvē sastopamās situācijas, kurās īpaši nepieciešama skaidra, artikulēta runa, lai nerastos pārpratumi. • Piedalās skolotāja organizētās tikšanās (skolotāji, advokāti, aktieri, diktori u. c.) un uzklusa viesu pieredzes stāstus par runas izkopšanu, pārpratumiem neskaidras vai auditorijai nepiemērotas runas dēļ. • Piedalās vingrinājumos runas intonāciju izkopšanai (piemēram, “buldurēšana” – atbildēšana uz konkrētu jautājumu nesaprotamos skaņu savirkņējumos, bet ar noprotamu intonāciju; apgalvojuma “jā” un nolieguma “nē” izteikšanu dažādās intonācijās), iepazīst atšķirības verbālai (vārdiskai), neverbālai (bez runāšanas), paraverbālai (intonatīvai) saziņai. • Lasa skolotāja izvēlētu vienu un to pašu tekstu, dažādi izturoties pret auditoriju un lietojot atbilstošu intonāciju (lūgums, pavēle, pārmetums, slavinājums u. c.).

Veido individuālu priekšnesumu

1. variants

Mākslinieciska priekšnesuma izveide

- Ar skolotāja atbalstu izvēlas literāru darbu individuālam priekšnesumam.
- Sadarbojoties ar valodas un literatūras skolotāju, analizē tekstu atbilstoši literāra teksta analīzes principiem.
- Analizē tekstu atbilstoši mutvārdu runas nosacījumiem:
 - pārrunā personīgo nolūku runas priekšnesumā;
 - formulē vēsti, kuru vēlas paust ar šo runas priekšnesumu;
 - modelē iespējamās auditorijas intereses un runas uzklaušanās nolūku, notikumu, kurā uzstāsies;
 - veido runas melodijas ritmikas zīmējumu;
 - izvēlas atslēgvārdus, kurus akcentēs, lai precizāk ar runas priekšnesumu nodotu savu vēsti auditorijai;
 - izvēlas teksta atcerēšanās stratēģiju.
- Vingrinās teksta iegaumēšanā un mērķim atbilstošu intonāciju, pozu, žestu lietošanā, tekstu runānot.
- Demonstrē skolotājam sagatavoto runas priekšnesumu, izvērtē sniegumu pēc iepriekš kopīgi noteiktiem kritērijiem, vienojas par korekcijām intonāciju un runas melodijas lietošanā, pārrunā grūtības, meklē to pārvarēšanas ceļus.
- Vingrinās runas priekšnesumā lielā telpā (atbilstoši tādā, kādā būs jāuzstājas), kontrolēti elpojot, izmantojot pauzes runas melodijas radīšanai un raidot balsi iztēlē iedomātai auditorijai. Pārrunā sniegumu un skolotāja nepieciešamo atbalstu runas priekšnesumam.
- Vienojas ar skolotāju par atbilstoša apģērba un apavu izvēli. Individuāli izmēģina runas priekšnesumu ar izvēlēto apģērbu, apaviem, pārbaudot to ērtumu un savu pašsajūtu apģērbā.

2. variants

Pārliecināšanas runas izveide

- Ar skolotāja atbalstu izvēlas pārliecināšanas runas tēmu.
- Sadarbojas ar valodas skolotāju informācijas ieguvei, apstrādei un teksta veidošanai mācību uzdevuma nolūkā cita mācību priekšmeta tematā, tādējādi nostiprinot argumentēšanas prasmes.
- Analizē tekstu atbilstoši mutvārdu runas nosacījumiem:
 - pārrunā personīgo nolūku runas priekšnesumā, ņemot vērā mācību uzdevumu;
 - formulē vēsti, kuru vēlas paust ar šo runu;
 - modelē iespējamās auditorijas intereses un runas uzklaušanās nolūku, notikumu, kurā uzstāsies;
 - ar skolotāja atbalstu veido runas saturiskās struktūras, melodijas un paužu plānojumu;
 - izvēlas atslēgvārdus, kurus akcentēs, lai precizāk ar runu nodotu savu vēsti auditorijai;
 - izvēlas teksta atcerēšanās stratēģiju.
- Vingrinās teksta iegaumēšanā un mērķim atbilstošu intonāciju, pozu, žestu lietošanā, tekstu runānot.
- Demonstrē skolotājam sagatavoto runu, pārrunā sniegumu (pārliecināšana, aizstāvēšana, prezentēšana, reklamēšana un balss raidīšana auditorijai) un grūtības, meklē to pārvarēšanas ceļus, veic korekcijas.

Uztājas ar runas priekšnesumu, izvērtē

- Uztājas ar savu runu publiskā priekšnesumā vai veic mācību uzdevumu (piemēram, koncerts, pētnieciska vai projekta darba aizstāvēšana, debates par iepriekš zināmu tematu).
- Reflektē par savu sniegumu, vērtē darba procesu un rezultātu.
- Uzklusa auditorijas un skolotāja vērtējumu. Grupā pārrunā savu un citu publiskās uztāšanās prasmju attīstību temata apguves laikā, uzklusa ieteikumus.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Dabaszinības	5.4. Kas ir dabas resursi, un kā tos izmantot? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes sava viedokļa argumentācijai.)
Latviešu valoda	5.1. Valodu brīnumainā pasaule. Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā? 5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve. Kas ir saziņas situācija un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus? 6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana. Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem? 6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē. Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus? 6.3. Modes daudzveidīgā pasaule. Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar noteikto un nenoteikto galotni, frazeoloģismiem? 6.4. Zvaigznes visapkārt. Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju? 7.3. Vārda spēks. Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kad lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?
Literatūra	5.8. Spēle. Cik daudzveidīgi dzejā izmanto vārdu spēles un ritma elementus, atskaņas, aliterācijas, asonanses? 6.4. Daba un cilvēks. Kā dabas tēli palīdz raksturot dabas un cilvēka attiecības? Kā tās spilgtāk pārnēsā dzejas klausītājam un lasītājam, deklamējot dzejoli vai veidojot vizuālu dzejas izlasi? (Ieteicams lietot mākslinieciskas runas veidošanas prasmes.) 8.8. Spēle. Kas nepieciešams, lai sadarbības grupā iepazītu radioteātra specifiku un realizētu savas dramaturģiskas epizodes radīšanu un prezentēšanu? (Ieteicams lietot mākslinieciskas runas veidošanas prasmes.)

Mūzika	5.7. Dziesmu un deju svētki. Kā var piedzīvot Dziesmu un deju svētkus? Kāda nozīme katra cilvēka dzīvē ir mākslinieciskajai pašizpaušmei? (Ieteicams lietot mākslinieciskas runas veidošanas prasmes mākslinieku pieteikšanai koncertā.) 6.4. Populārā mūzika Ziemassvētkos. Kā skolas Ziemassvētku koncertos var izmantot jaunāko un aktuālo Ziemassvētku mūziku? (Ieteicams lietot mākslinieciskas runas veidošanas prasmes mākslinieku pieteikšanai koncertā un dzejas priekšnesumu veidošanai.)
Sociālās zinības un vēsture	5.3. Kā novērst un risināt konfliktus vietējā kopienā? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes argumentācijas veidošanai.) 7.1. Kā pilnveidot savu personību? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes sava viedokļa argumentācijā.) 7.2. Kā vadīt stresu? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes argumentācijas veidošanai.) 9.3. Kā pilsoniskā līdzdalība palīdz risināt pretrunas sabiedrībā informācijas laikmetā? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes sava viedokļa argumentācijā.) 9.4. Kā ilgtspējīgi izmantot globalizācijas priekšrocības un mazināt draudus? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes argumentācijas veidošanai.)
Svešvaloda	5.1. Es un citi. Kā izspēlēt situācijas veikālā, kafejnīcā? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes lomu spēlēs.) 7.3. Kultūra un es. Kā diskutējam par kultūras pasākumiem? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes argumentācijas veidošanai.)
Vizuālā māksla	6.2. Kinomāksla. Kā vērtēt kinofilmas un veidot savu video? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes sava viedokļa argumentācijā.) 9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā. Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu? (Ieteicams lietot pārliecināšanas runas prasmes sava viedokļa argumentācijā.)

Metodiskais komentārs

Saturs	• Tematu vislabāk īstenot sadarbībā ar citu mācību priekšmetu skolotājiem sadaļā “Individuāla priekšnesuma izveide” atbilstoši mākslinieciskas vai pārliecināšanas runas sagatavošanai. • Ja teātra mākslas stundās nav iespējams šim tematam veltīt 22 mācību stundu apjomu, ieteicams tematu integrēt valodas mācību stundās. Šo sadaļu kā atsevišķu moduli var izmantot arī nākamajos mācību gados, turpinot vingrināties un padziļināt prasmes mutvārdu runas tehnikās un sadarbībā ar auditoriju. • Tematam kopumā jāveido katra skolēna izpratne par verbālās, paraverbālās (intonācija) un neverbālās (kustības, mīmika, žesti) komunikācijas prasmju izkopšanas iespējām atbilstoši viņa talantiem un attīstāmajām prasmēm. Tāpēc mācību process jāorganizē tā, lai būtu iespējama darbošanās gan ar katru individuāli, gan atšķirīgās pēc skolēnu skaita grupās, modelējot dažādas auditorijas un situācijas (piemēram, argumentēta literārā tēla rīcības aizstāvība, ziņu lasīšana “televīzijas raidījumā”, koncerta pieteikšana, anekdotes stāstīšana klases sarīkojumā, kā arī īsa dzejoļa runāšana, apsveicot dzimšanas dienā). • Katras mācību stundas ievaddaļā obligāta ir gan ķermeņa, gan balss “iesildīšana”, iekļaujot ķermeņa atbrīvošanas, koncentrēšanās, ritma, elpošanas un balss “ievīngrināšanās” vingrinājumus. Turpmākās mācību stundas gaitā jāpievērš uzmanība katra skolēna individuālajam darbam, precīzai vingrinājumu izpildei, lai nepārslogotu skolēnu balss saites. • Lai skolēni veiksmīgāk atcerētos tekstu, ieteicams vingrināties tekstu sadalīt loģiskās daļās, vizualizēt un veidot kā animāciju teksta stāstu vai izcelt katras daļas atslēgvārdu, to tekstā iezīmējot citā krāsā.
Vērtēšana	Ieteicams organizēt skolēnu katra paša un savstarpēju vērtēšanu pēc kritērijiem, novērtējot, kā runā realizēts nolūks, kā skolēns sadarbojas ar auditoriju, pārvalda mutvārdu runas tehnikas.
Caurviju prasmes	• Šajā tematā īpaši tiek akcentēta pašvadītās mācīšanās caurviju prasme, lai skolēns ar skolotāja atbalstu izvirzītu mācību mērķi un plānotu savas darbības soļus to izpildē, mācītos patstāvīgi pārvaldīt savas emocijas un saglabāt labvēlīgu attieksmi saskarsmē ar citiem (auditoriju); jaunrades un uzņēmējspējas caurviju prasme, lai ar skolotāja atbalstu radītu sev jaunas un noderīgas idejas runas tēla veidošanā un tās īstenotu, nepadotos, ja neizdodas, bet mēģinātu vēlreiz.
Papildu iespējas	• Debates kā mācību uzdevums sociālajās zinībās, dabaszinībās. • Skolēna paša veidota runas mākslas vārdnīca ar no jauna iepazītiem terminiem un runas vingrinājumiem mutvārdu runas sagatavošanai un izpildīšanai (piemēram, ātrrunas teksti, kuri nepieciešami konkrēta skolēna runas prasmju attīstīšanai). • Literārā tēla rīcības interpretācijas pēc Edvarda de Bono sešu domāšanas cepuru metodes, lietojot vai vizualizējot domās atbilstošas krāsas cepures: ar Balto cepuri objektīvi informē par faktiem, ar Sarkano cepuri emocionāli atraktīvi aizstāv tēla rīcību, ar Melno cepuri noraida izvirzīto ideju vai objektīvi kritizē tēla rīcību, ar Dzeltenu cepuri nodrošina optimistisku uztveri un slavē, ar Zaļo cepuri atklāj jaunas idejas un risinājumus, ar Zilo cepuri detalizēti atstāsta tēla rīcību, respektējot faktus un secinot kopsakarības, līdzīgi kā to būtu darījis detektīvs.

4. Etīde Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	5. Runa Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	6. Pretstati (lugas fragmenta iestudējums) Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?
---	--	--

6. Pretstati (lugas fragmenta iestudējums).

Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 24 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: pilnveidot prasmi skatuviska tēla radīšanā lomā, analizējot dramaturģisku tekstu, un izprast teātra izrādes veidošanas procesu.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Analizējot lugas tekstu, notikumus un tēlus, iespējams tos salīdzināt ar pieredzētām, novērotām un izjustām norisēm un notikumiem dzīvē, un tas dod iespēju labāk izprast pašam sevi. (K.Li.3.) - Lai no lugas tēla izveidotu lomu, jānosaka lugas tēla griba un darbības motivācija, attiecības ar citiem tēliem lugā, galvenie lugas konflikti, notikumi; jāizmēģina sava tēla loma etidēs un jāapgūst teksts, to sasaistot ar savu izpratni par tēla rīcības motīviem. (K.Li.2.)	- Saskaņā ar literatūras tematā 6.5. "Mājas. Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam?" noteikto - raksturo, kā tiek veidota luga, saprot jēdzienus <i>cēliens, aina, tēls, remarka</i>; (K.6.1.1.) - pilnveido klausīšanās un lasīšanas prasmes – saskata lugas galvenos sižeta notikumus, uztver svarīgo, savdabīgo, atšķirīgo; (K.6.1.1.) - pēta un raksturo lugas tēlu izskatu, raksturīgās īpašības, rīcību; (K.6.1.9.) - analizē tēlu rīcību un lugā risinātās problēmas, izsaka savas domas par pasaku lugā paustajām atziņām, sasaista lasīto/redzēto ar paša pieredzi. (K.6.1.8.) - Veido tēla plastiku un kustību partitūru noteiktās mizanscēnās savas lomas ietvaros. (K.6.1.7.) - Veido tēlam individualizētu runu, kura pasacīta piemērotā intonācijā, izmantojot pauzes, veidota tēlam atbilstošā runas melodijā. (K.6.3.9) - Runā artikulēti un raida balsi, lai to sadzird gan partneris, gan auditorija. (K.6.3.9) - Tekstu lugas fragmentā attaisno skatuviskā darbībā. (K.6.3.9.) - Lomas ietvaros izmēģina dažādus izteiksmes līdzekļus (tēla plastika, runas intonācija un melodija, vieta mizanscēnā) dramaturģiska konflikta risināšanā. (K.6.3.9.) - Salīdzina personīgo pieredzi un ikdienā novērotas situācijas ar tēla rīcības motīviem un izturēšanos. (K.6.3.9.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Lugas fragmenta iestudējumā izveidota loma ar dramaturģisku tekstu, izmēģinot dažādas pieejas tēla atklāšanai skatuviskā darbībā, analizējot tēla rīcības motīvus un tos salīdzinot ar novērojumiem ikdienas notikumos. (K.6.3.9., K.6.2.3.)	Attīsta ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība)
Jēdzieni: caurviju darbība, galvenais notikums, kulminācija, lugas fragments, mēģinājums, mizanscēna, teksta attaisnošana.	

Temata apguves norise

Analizē lugas tekstu	- Literatūras mācību stundās temata 6.5. “Mājas. Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam?” ietvaros analizē lugu (piemēram, A. Brigaderes lugu “Maija un Paija” vai “Princese Gundega un karalis Brusubārda”), izvēlas lugas tēlu, kuru gribētu atveidot lomā lugas fragmenta izspēlē. - Pēc skolotāja piedāvājuma etīdēs izspēlē - lugas galvenos notikumus autora piedāvātajā laikmetā; - īkdiēnā novērotas līdzīgas situācijas lugā atainotajām. - Pārrunā atšķirīgo un līdzīgo lugā aprakstītajos apstākļos un mūsdienu vidē, reflektē par savām emocijām etīdēs. - Ar skolotāja atbalstu izvēlas vienu vai vairākus fragmentus iestudēšanai. - Grupā veic fragmenta teksta analīzi: - pēc nejaušības principa sadala, kurš lasīs kuru lomu, kurš – remarkas, un izlasa tekstu lomās; - pārrunā fragmentā aprakstīto sižetu un dramaturģisko konfliktu, galveno notikumu, darbības kulmināciju; - nosaka katra tēla gribu un skatuvisko darbību, attiecības ar citiem tēliem fragmentā, kā arī visas lugas kontekstā. - Grupā sagatavo un lomās izspēlē etīdes: - vispirms runā saviem vārdiem lugas fragmenta situācijā; - vēlreiz izlasa tekstu lomās; - atkārto lugas fragmenta situācijas izspēli, runā tuvu tekstam; - runā un darbojas, attaisnojot tekstu. - Grupā kopā vairākas reizes lasa lugas fragmenta tekstu, intonācijās un runas melodijā meklējot precīzāko atbilstību tēlu raksturiem un attiecībām fragmentā piedāvātajā situācijā.
Pēta lugas tēlu un veido iestudējuma lomu	- Izvēlas un veido sava tēla izpētes <i>portfolio</i> – autora piedāvātais tēla apraksts, tēls citu tēlu raksturojumā, tēla paša sacītais par sevi, tēla attiecību raksturojums ar citiem tēliem, kuri darbojas izvēlētajā lugas fragmentā; veido zīmējumu par tēla ārējo izskatu, pielāgo apģērbu un apavus kopīgajai vizuālai koncepcijai, par kuru grupā vienojušies. - Atrod tekstā vai no tā secina tēla raksturu un motivācijas pamatu, atbildot uz 4 jautājumiem: cik vecs ir tēls, kas ir tēla vecāki, kā tēls nodrošina sev iztiku, kāds ir tēla sapnis. - Lomas iestudēšanas gaitā papildina <i>portfolio</i> ar atziņām, skolotāja norādījumiem par lomas iestudēšanu, sev izvirzītajiem uzdevumiem lomas atveidei, citu skolēnu ieteikumiem. - Vairākkārt vienatnē skaļi lasa tēla tekstu, lugas eksemplārā iekrāso tikai sava tēla tekstu. Izmēģina un lieto dažādas teksta atcerēšanās stratēģijas. Lasa, runā tekstu pie spoguļa, vēro savu mīmiku, ķermenisko stāju, tās atbilstību tēla raksturojumam <i>portfolio</i>, pēc vajadzības atkārto tekstu un ķermeņa plastiku un koriģē to. - Lasa kopā ar citiem fragmenta tekstu, nelasot remarkas, bet tās atveidojot darbībā un attaisnojot tekstā pausto. Pēta lomas caurviju darbību (pamatotību rīcības un runas pēctecībai) fragmentā. - Ar skolotāja atbalstu papildina savas lomas <i>portfolio</i> ar tēlu caurviju darbību secību (piemēram, esmu dusmīgs, cenšos savaldīties, sarunā izrādu nepatiku, pakļaujos provokācijai un esmu vārdos agresīvs, nomierinos, pārdomāju notikušo, neesmu apmierināts ar savu rīcību, klusēju un mēģinu atrast risinājumu utt.) un katras izmaiņas sava tēla caurviju darbībā īsi pamato. Tēla caurviju darbību secību un tās pamatojumu noformē sev saprotamā un ērti lietojamā veidā (piemēram, infografikā). - Reflektē par grūtībām lomas sagatavošanā, dalās ar pārējiem lugas fragmenta iestudējuma dalībniekiem ieteikumos teksta apguvē, caurviju darbību atveidošanā.

Piedalās lugas iestudējuma fragmentu mēģinājumos, izspēlē skatītājiem

- Mēģinājumos vairākkārt izspēlē lugas fragmentu
 - tukšā telpā bez priekšmetiem, tikai katrs savā lomā runā tekstu;
 - priekšmetiskā vidē, aizstājot īsto noformējumu un priekšmetus ar citiem (piemēram, izliek krēslus vietās, kurās būs dažādi priekšmeti), un veido fragmenta mizanscēnu;
 - kostīmos, atkārtotot un precizējot mizanscēnu pielāgotā priekšmetiskā vidē;
 - gala scenogrāfijā/iekārtotajā vidē un kostīmos.
- Pēc katra mēģinājuma reflektē par izjūtām un sajūtām, izmaiņām lomas izpildījumā un tēla izpratnē, pārrunā grūtības, uzklausa citu ieteikumus.
- Izspēlē savu fragmentu, skatās citu grupu fragmentus.
- Pēc visu fragmentu izspēlēšanas izsaka savas emocijas, pārdomas par sniegumu, uzklausa skatītāju vērtējumu, atbild uz jautājumiem par tēlu un to rīcības izpratni, vērtējumu, kas labi izdevies, uzklausa konkrētus ieteikumus snieguma uzlabošanai.
- Izspēlē vēlreiz sagatavotos fragmentus, uzlabojot savu sniegumu.
- Sagatavoto iestudējuma fragmentu demonstrē/izspēlē citiem skatītājiem – vecākiem, skolasbiedriem, vietējai kopienai.
- Pēc katras izspēles reflektē par sniegumu un izjūtām, saņem skolotāja un klasesbiedru atgriezenisko saiti snieguma attīstībai.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	6.5. Mājas. Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam? (A. Brigaderes lugu “Maija un Paija” vai “Princese Gundega un karalis Brusubārda” fragmentu iestudēšana.)
------------	---

Metodiskais komentārs

Saturs	• Temats “Pretstati” noslēdz skolēna iepazīšanos ar aktiermeistarības pamatdisciplinām: etižu veidošana, runas māksla, lomas veidošana. Darbojoties šajos uzdevumos, skolēns pētījis citu cilvēku un savu uzvedību, rīcības motīvus, attīstījis sadarbības prasmes tiešā komunikācijā ar klasesbiedriem, izmēģinājis māksliniecisku procesu – lomas izveidi un lugas fragmenta iestudēšanu. • Ja teātra mākslas stundās nav iespējams šim tematam veltīt 24 mācību stundu apjomu, ieteicams tās integrēt literatūras mācību priekšmeta stundās. • Ieteicams atbalstīt katru skolēnu, piedāvājot viņam atbilstošāko teksta atcerēšanās stratēģiju lomas teksta apguvē, tai skaitā atcerēšanās paņēmieni “tuvu tekstam”, to pamazām precizējot ar autora tekstu; atmiņas trenēšanu, konkrēto tekstu runājot konkrētajā mizanscēnā, izmantot rekvizītus. Ja mācību procesa iesākumā nav atbilstošā rekvizīta vai vidi organizējošā priekšmeta, dekorācijas, tos aizstāj ar citiem priekšmetiem. Tas nepieciešams, lai nostiprinātu skolēnos “ķermenis atceras” principa izmantošanu veiksmīga priekšnesuma radīšanai. • Ieteicams ļaut skolēniem pašiem izvēlēties fragmentu, kuru iestudēt. • Ieteicams mācību procesā atsaukties uz pieredzēto, klātienē skatoties profesionālu teātru izrādes, organizējot tikšanās ar profesionāliem aktieriem un pārrunājot aktiera profesionālās darbības dažādos aspektus, salīdzināt aktiera darbu ar skolēna uzdevumiem lomas veidošanā, pārrunāt ikviena cilvēka dažādās sociālās lomas atšķirīgās kopienās, uzvedības modeļus dažādās situācijās, komunikācijas un sadarbības nozīmi, dzīvojot sabiedrībā.
Vērtēšana	Ieteicams analizēt skolēna pašvērtējumu un vērtēt procesa aprakstu, kas fiksēts viņa lomas <i>portfolio</i> dažādos tā veidošanas posmos: tēla analīze, lomas veidošana un lugas fragmenta iestudēšana; citu vērtējums par sniegumu, pārdomas par lugas fragmentā risinātajām problēmām. Uzsākot temata apguvi, nepieciešams vienoties par kopīgiem kritērijiem <i>portfolio</i> veidošanā un vēlāk tos izmantot, sniedzot atgriezenisko saiti un veidojot gala vērtējumu.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta sadarbības caurviju prasme – kā skolēns sadarbojas ar klasesbiedriem skatuviska priekšnesuma veidošanā; kritiskās domāšanas un problēmrisināšanas caurviju prasme – kā skolēns izmanto situācijai piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas; pašvadības mācīšanās caurviju prasme – kā skolēns stāsta par sava snieguma progresu, izmantojot izstrādātos kritērijus.
Papildu iespējas	Var veidot vairāku pēctecīgu fragmentu virknējumu izspēlei skatītājiem vai izspēlēt vienu un tā paša fragmenta vairākas versijas ar dažādiem lomu atveidotājiem. Pēc izspēles ieteicams vienas lomas dažādo spēlētāju pārrunas grupās, kopā definējot autora piedāvāto tēla raksturojumu un katra pieredzi lomas veidošanā.

7.–9. klase

7. Improvizācija Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	8. Procesā veidots iestudējums Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	9. Klasiskās teātra formas (komēdija un tragēdija) Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
---	--	---

7. Improvizācija. Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 10 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: apgūt improvizācijas teātra tehnikas, attīstīt jaunrades, sadarbības un pašvadības prasmes, spontāni darbojoties un akceptējot citu idejas, kā arī stiprināt drosmi, publiski uzstājoties.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Improvizācijas procesa veidošanas pamatnosacījumi ir spontanitāte, asa uzmanība un citu dalībnieku piedāvāto ideju un darbības pieņemšana un papildināšana. (K.Li.1.) • Improvizācija ļauj pašizpausties un realizēt savus talantus radošā darbībā, attīstot radošo domāšanu un spontanitāti, kas palīdz arī veiksmīgai ikdienas saziņai ar citiem atšķirīgās situācijās un mainīgos apstākļos. (K.Li.2.) • Improvizācija attīsta viedokļu dažādības pieņemšanu un kolektīvās jaunrades pieredzi. (K.Li.3.) • Improvizācija kā mūsdienīgas spēles teātra forma radusies no itāļu delartiskās komēdijas. Mūsdienās improvizācijas teātra paņēmienus izmanto, lai aktualizētu un padziļinātu izpratni par dažādiem mākslas un sociālajiem procesiem. (K.Li.4.)	• Ar ķermeņa plastiku un runu spontāni reaģē uz partnera piedāvājumiem, tos pieņem, stiprina un papildina ar savām idejām. (K.9.3.9.) • Iedvesmojoties no personīgās pieredzes un dzīves vērojumiem, spontāni veido tēlu un pielāgo tā darbību improvizācijas situācijai. (K.9.2.3.) • Improvizējot situāciju izspēlē, ļaujas eksperimentiem un spēles priekam. (K.9.3.9.) • Dalās emocijās, reflektē par spontanitātes dabu un ieguvumiem, papildinot citu idejas ar savām; secina, kāda ir kvalitatīva improvizācijas aina, izvērtē savu un citu sniegumu. (K.9.2.2.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Sadarbojoties ar partneriem, spontāni modelē skatuviskās darbības attīstību, konfliktu, rod tam atbilstošu risinājumu. (K.9.3.9.)	• Veido un attīsta ieradumu uz klausīt citus (skolotāju, klasesbiedrus), kontrolēt un vadīt savas emocijas un uzvedību, lai iekļautos kopīgā darbībā. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte) • Veido un attīsta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte)
Jēdzieni: aina, akceptēšana, bloķēšana, bezpriekšmetu darbība, definēšana, improvizācija, rutīna, rutīnas laušana, spontanitāte, spēles teātris.	

Temata apguves norise

Iepazīst improvizācijas teātra elementus, spēles un improvizācijas teātra rašanās vēsturi

- Iepazīstas ar vairākiem improvizācijas teātra piemēriem klātienē vai video (piemēram, Improvizācijas teātris. Pēdējā pirmizrāde. 5. [tiešsaiste] b. g. [skatīts 2020. gada 3. martā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=WCeahL9_p2I). Ja kāds no skolēniem jau ir spēlējis vai ir redzējis improvizācijas teātra izrādi, pārrunā, kuras prasmes improvizatoram ir nepieciešamas.
- Kopā ar skolotāju izveido improvizācijas teātra spēlētājam nepieciešamo prasmju sarakstu.
- Skolotāja vadībā piedalās vingrinājumos, tajos trenējot improvizācijas tehniku elementus:
 - darbojas spontāni – veido spontānas asociācijas vārdos, kustībās;
 - vingrinās bezpriekšmetu darbībā – veido darbību ar iedomātiem priekšmetiem, saglabājot ticamību un nemainot to izmērus, izvietojumu telpā;
 - izsaka piedāvājumus, idejas – kopīgi darbojoties, piedāvā citus darbības risinājumus, kas loģiski turpina iepriekšējo;
 - pieņem partnera darbības un nebloķē tās – pieņem un atbalsta cita dalībnieka piedāvātās idejas darbības turpmākai norisei, papildina tās un darbojas, attaisnojot jauno darbības piedāvājumu;
 - definē situāciju improvizācijas gaitā – pieņem citu dalībnieku mutiski piedāvātu ideju vai argumentāciju darbībai, turpina to, papildina, lai nezustu stāsta vai darbības pamatojuma loģika;
 - lauž rutīnu – cita dalībnieka piedāvāto turpmāko darbību pārtrauc ar radikāli citu piedāvājumu;
 - veido tēlu – atdarina novērotus cilvēkus, miksējot viņiem raksturīgas kustības, pozas, gaitu, mīmiku, runas veidu un paspilgtinot vai izceļot kādu no tām atbilstoši tēla veidošanas nolūkam.
- Pēc katras improvizācijas elementu izmēģināšanas, reflektē par sniegumu.
- Apgūtos improvizācijas elementus, salīdzina ar improvizācijas teātra spēlētājam nepieciešamajām īpašībām, kuras minētas iepriekš izveidotajā prasmju sarakstā, plāno katram personīgo prasmju veidošanai nepieciešamos risinājumus elementu apguves uzlabojumiem.
- Iepazīst improvizācijas teātra rašanās vēsturi un tā izpausmi mūsdienās:
 - kopā ar skolotāju meklē plašsaziņas vietnēs informāciju par spēles teātri, itāļu delartisko komēdiju, improvizācijas teātra rašanos un izpausmēm mūsdienās, teātra sportu un tā turnīriem;
 - pārrunā personīgo improvizācijas teātra izrāžu skatītāja (klātienē vai video ierakstos) pieredzi, meklē redzētajā jau apgūto prasmju un iepazīto jēdzienu (improvizācijas elementu) izpausmes;
 - diskutē par improvizācijās risināto tēmu aktualitāti aplūkotajos piemēros un pārrunā, kuras tēmas ir aktuālas vienaudžiem.

Apgūst improvizācijas teātra tehnikas un to struktūru

- Pilnveido improvizācijas tehnikām nepieciešamās prasmes, atkārtotot improvizācijas tehniku elementu apguves vingrinājumus:
 - dažādu tēlu monologa spontāna radīšana;
 - dialogu un kustību uzdevumi pāri ar darbību piedāvājumiem un akceptēšanu;
 - mutvārdu stāsta veidošana grupā;
 - mutvārdu stāsta veidošana ar kustību papildināšanu un izspēli skatuviskā darbībā.
- Reflektē par savām emocijām un izmantotajām improvizācijas prasmēm, secina, kuras vēlētos attīstīt īpaši.
- Iepazīst improvizācijas teātra spēļu vadītāja pienākumus un uzdevumus spēļu gaitā. Izmēģina spēļu vadītāja darbību.
- Apgūst šādas **improvizācijas teātra tehnikas**, kas apvieno vairākas vai visas improvizācijā nepieciešamās iepriekš vingrinājumos trenētās prasmes.

“Raidstacijas” – dalībnieki stāv rindā, katrs izvēlas kādu “raidstaciju”, kuru pārstāvēs. Spēles vadītājs atdarina radioviļņu skalu, pa kuru virzās turp un atpakaļ, ik pa laikam norādot uz citu “raidstaciju”. Katrs dalībnieks runā savas “raidstacijas” tekstu vai izsaka citu skaņu, kad uz viņu norāda, bet, kad nenorāda, klusē. Ja uz viņu norāda atkārtoti, turpina tā, it kā pārslēgšanas laikā darbība radioraidījumā jau būtu attīstījusies.

“Trīs vecīši uz soliņa” – uz soliņa sēž trīs dalībnieki, viņi iejūtas vecu cilvēku tēlos, kuri neklausās citos, nedzird apkārtējos, bet vēlas izstāstīt savu “sāpi” (problēmu). Spēles vadītājs stāv aiz dalībniekiem un katram dalībniekam klusi, lai skatītāji nedzird, dod uzdevumu, pasakot vecīša “sāpi” (problēmu) – kādu noslēpumu, ko viņš glabājis ilgi, bet tagad nolēmis izstāstīt (piemēram, nozadzis kaimiņam sudraba tējkaroti, nezina reizrēķinu, 6 gadus nerunā ar dēlu u. c.). Spēles vadītājs pamīšus tur roku uz pleca kādam no dalībniekiem, tā norādot, kurš stāsta savu “sāpi” (problēmu). Tiklīdz roku noņem no pleca, dalībniekam jāapklost, savu stāstu jāturpina nākamajam, kuram uz pleca uzlikta roka. Veidojas trīs dažādi stāsti. Ieteicams turpināt darbošanos, veicot sarežģītāku uzdevumu: katrs nākamais stāstītājs turpina savu stāstu ar pēdējo iepriekšējā stāstītāja sacīto vārdu, tādējādi stāstiem savstarpēji mijiedarbojoties.

“Slīdrāde” – spēlē piedalās grupa un viens stāstītājs. Stāstītājs jautā skatītājiem, par kuru tēmu stāstīt stāstu. Izvēlas vienu tēmu (piemēram, aizstāv zinātnisko pētījumu par amēbām, atstāsta ārzemju ceļojumā redzēto, reklamē efektīvu izlietņu tīrīšanas līdzekli) un sāk stāstīt. Grupa sastājas, izveidojot apstādinātu “foto kadru”. Pēc stāstītāja komandas (stāstītājs pagriežas ar muguru pret grupu vai saplaušķina) grupa kustas, maina pozas. Stāstītājs aptur kustību (pagriežas pret grupu, saka “knik, knak” vai saplaušķina), un grupa izveido nākamo “kadru, pārtraucot kustību un sastingstot jaunā kompozīcijā. Stāstītājs, apskatot izveidoto kompozīciju, stāsta kādu atmiņu stāstu vai lasa lekciju par izvēlēto tēmu, paskaidro, ar ko viņam asociējas “kadrs”. Turpina “kadru” nomainītu un stāstījumu. Pastāv iespēja kādu “kadru” patīt atpakaļ (grupa kustas atmuguriski), kādu kadru ātri “pārtīt” (grupa kustas paātrināti), nestāstot vai aizbildinoties, kāda iemesla dēļ, kāpēc tā notiek. Ir interesanti, ja starp slaidiem it kā nejausi iemaldās kāds stāsts no “personīgā arhīva”. Grupa drīkst lietot rekvizītus (priekšmetus, aksesuārus).

“Fotogrāfijas atdzīvošanās” – vadītājs ar skatītājiem vienojas par “fotogrāfijas” nosaukumu. Dalībnieki kustas un pēc vadītāja signāla spontāni apstājas. Izveido kompozīciju jeb “skulptūru” – kāda notikuma “fotogrāfiju”, plastiski izteiksmīgi fiksējot savus augumus. Pēc tam no “fotogrāfijas” pa vienu dalībnieku “izkāpj” (iziet no savas pozas, pārējie paliek nekustīgi), katrs izstāsta, kas viņš ir un kāda viņa darbība šajā “fotogrāfijā” ir attēlota. Katra dalībnieka uzdevums ir kopā ar citiem veidot loģisku stāstu, akceptējot definēto situāciju un to papildinot no sava tēla viedokļa par “fotogrāfijā” redzamo.

“Alfabēts” – spēlē divi dalībnieki. Spēles vadītājs jautā skatītājiem, kur varētu būt darbības vieta, kādas ir šo divu cilvēku attiecības vai profesijas. Vienoas par spēlei definēto situāciju. Dalībnieki spēlē ainu, pamīšus sakot pa vienu teikumu, katru teikumu iesāk ar burtu alfabēta secībā, t. i., pirmais dalībnieks pirmo teikumu sāk ar “a”, otrais dalībnieks turpina ar teikumu, kas sākas ar “b”, pēc tam turpina pirmais dalībnieks ar “c” utt.

- Veido savu improvizācijas spēļu krājumu, kurā fiksē apgūtās improvizācijas teātra tehnikas – katras tehnikas nosaukumu, tās nosacījumus un darbību aprakstu, nepieciešamās prasmes, savas sajūtas un izjūtas, piedaloties improvizācijā; uzraksta īsu aprakstu par kādu paša veidotu vai citu radītām veiksmīgām improvizāciju izspēlēm.

Gatavo un realizē improvizācijas izspēli auditorijai

- Pārrunā un izvēlas, kurā grupā uzstāsies, ņemot vērā, ka tie, kuri neuzstājas, ir spēļu skatītāji jeb auditorija. Vienojas par principiem, kurus respektēs uzstājoties.
- Grupā vienojas par secību un dalībniekiem izspēlē izvēlētajā vai izlozētajā tehnikā (kura grupa konkrēto tehniku izspēlēs), izvēlas spēles vadītāju no savas grupas.
- Piedalās improvizācijas spēlēs, izmēģinot atšķirīgus uzdevumus: izvēlētas tehnikas spēles dalībnieks, spēles vadītājs vai skatītājs (auditorija).
- Pēc spēlēm grupā un klasē kopā pārrunā redzēto, reflektē par izjūtām, spēlēs ietverto tematiku un personisko pieredzi, improvizācijas prasmēm, kuras iepazinās un apguvis. Pārrunā, kurās ikdienas dzīves situācijās var noderēt spontāna rīcība līdzīgi kā improvizācijā.
- Analizē pierakstus savā improvizācijas spēļu krājumā, izvērtē, vai un kuras improvizācijā nepieciešamās prasmes ir attīstījis, kuras vēl būtu jāattīsta, plāno, kā to varētu darīt nākotnē.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Smildziņa, L. Improvizācijas teātra, spēles nozīme radošas personības attīstībā [tiešsaiste].

b. g. [skatīts 2020. gada 25. feb.]. Pieejams: [https://visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/](https://visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/iimprovizācijas_teatris.pdf)

[metmat/iimprovizācijas_teatris.pdf](https://visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/iimprovizācijas_teatris.pdf)

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	7.3. Vārda spēks. Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kad lieto dažādas darbības vārda izteiksmes? (izmantojot kādu improvizācijas tehniku valodas līdzekļu lietojuma pētīšanai neformālajā saziņā.)
Literatūra	7.8. Laiks. Kā literārs darbs turpina savu dzīvi citu mākslu interpretācijās? (Ieteicams salīdzināt improvizāciju dažādos mākslas veidos.)
Sociālās zinības	7.2. Kā vadīt stresu? (Ieteicams izmantot improvizācijas tehnikas kā vingrinājumus stresa vadības trenēšanai.)
Sports un veselība	Dejas un ritmiskās kombinācijas (V). (Ieteicams izmantot improvizācijas tehnikas vai kustību vingrinājumus ritma trenēšanai, nostiprināšanai.)
Svešvaloda	7.3. Kultūra un es. Kā diskutēt par kultūras pasākumiem? (Ieteicams izmantot kādu no improvizācijas tehnikām, atstāstot kultūras pasākumā piedzīvoto.)

Metodiskais komentārs

Saturs	• Primāri temata apguvē akcentējama skolēna drosme un radošā domāšana, spontāni darbojoties un skaidrojot savu rīcību ātru lēmumu pieņemšanā, izturēšanos dažādās dzīves situācijās. Tāpēc aktiermeistarības, improvizācijas elementu apguves vingrinājumi, kuri izmantoti improvizācijas trenēšanai, jāveido par skolēniem aktuālām un saprotamām tēmām, problemātiku. • Skolēniem jāpadziļina izpratne par improvizācijas teātri kā vienu no spēles teātra virzieniem un jāpapildina tā, praktiski trenējot ķermeņa plastiku un izteiksmīgu runu (runas izteiksmīguma izkopšanas vingrinājumi spēles teātra tehnikā), veicot ķermeņa plastikas lietošanas mācību uzdevumus simboliskās domāšanas attīstīšanai, piemēram, ķermenisko “skulptūru” veidošana. • Jāvērza skolēnu darbība tā, lai asprātība un humors netiktu lietoti pašmērķīgi. • Pēc improvizācijas elementu apguves vingrinājumiem svarīga ir katra skolēna individuālo prasmju attīstīšana. Skolotājam regulāri jāsniedz atgriezeniskā saite, atbalsts un ieteikumi snieguma uzlabošanai. • Īpaša uzmanība jāpievērš, lai skolēni būtu uzmanīgi cits pret citu, ievērotu vienlīdzīgumu spēles noteikumu izpildē un savstarpējo toleranci spēļu laikā. Ieteicams vingrināties, izmantojot dažādas tehnikas, kas ļauj stiprināt akceptēšanu (piemēram, vingrinājumā “Jā, un...” kāds no grupas saka: “Laistām puķes!” un pārējie kopā atbild: “Jā, laistām puķes!”), un visi to arī bezpriekšmetu darbībā dara; pēc tam citu piedāvājumu izsaka nākamais), stiprināt prasmes uz klausīt, pieņemt, atbalstīt citu idejas un piedāvāt savas. • Lietojot “akceptēšanas” un “rutīnas laušanas” darbības improvizācijā, jāveido skolēnu prasme un empātija pieņemt citu skolēnu piedāvājumus jeb “nebloķēt”. Piemēram, tehnikā “Tu nekad neuzminēsi, kas ir manā kabatā” visi stāv aplī, kāds blakus stāvošajam saka: “Tu nekad neuzminēsi, kas ir manā kabatā!” Otrs atbild: “Es zinu, kas ir tavā kabatā – šķēres!” Pēc tam atkal pirmais saka: “Nuja, ...” un pamato, kādēļ viņam kabatā ir šķēres. Vai, piemēram, vingrinājumā, kur pāri katrs veido savu kustību, viens otru neredzot, pēc tam pagriežas viens pret otru un cenšas abu kustībām piešķirt jēgu, formulējot, kas notiek. Vai arī, piemēram, uzdevumā, kur divi dalībnieki veic vienkāršu bezpriekšmeta darbību – attēlo, kā slauka grīdu, bet, kad trešais sasiņ plaukstas, pirmie divi sastingst miera stāvoklī. Trešais izvēlas vienu no diviem un to nomaina tieši tajā pašā pozā, kurā iepriekšējais ir sastindzis, un no šī stāvokļa iesāk pilnīgi citu darbību, piemēram, gleznot gleznu. Pēc tam darbojas atkal divi – viens turpina savu iepriekšējo darbību, otrs rāda jaunu darbību, līdz trešais to apstādina utt. • Vienlīdzīgumu nodrošina skolotāja darbības, kas neļauj kādam no skolēniem “šoferēt” jeb būt galvenajam un vienīgajam ideju piedāvātājam, darbību iniciatoram.
Vērtēšana	Vērtēšanā īpaša uzmanība jāpievērš improvizācijā nepieciešamajām prasmēm: spontanitātei, citu ideju pieņemšanai un papildināšanai, uzmanībai jeb vērīgumam pret notiekošo, aktīvai piedāvājumu ierosināšanai. Formatīvajā vērtēšanā var iesaistīties pats skolēns, mācību procesā veidojot savus pierakstus – improvizācijas prasmju apguves dienasgrāmatu jeb improvizācijas spēļu krājumu, kurā regulāri reflektē par improvizācijā nepieciešamajām prasmēm, fiksē skolotāja doto atgriezenisko saiti, plāno, kā prasmes uzlabot un tās pašnovērtē.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta jaunrades un uzņēmējspējas caurviju prasme, lai skolēns pasaulē raudzītos ar zinātkāri, iztēlotos nebijušus risinājumus, pieņemtu nenoteiktību un jaunus izaicinājumus, kā arī eksperimentētu, ļaujoties spontanitātei; pašvadības mācīšanās caurviju prasme, lai mācību procesā skolēns apgūtu spēju vadīt emocijas un sociāli pieņemami uzvesties, spētu analizēt domu un emociju ietekmi uz atbildīgu personisko lēmumu pieņemšanu.
Papildu iespējas	Pēc skolotāja izvēles mācību procesā var iekļaut citas improvizācijas tehnikas, piemēram, “Stāsts no pārtrauktās vietas”, “Brīvā aina”, “Aina trīs emocijās”, “Puse dzīves” u. c.

7. Improvizācija Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	8. Procesā veidots iestudējums Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	9. Klasiskās teātra formas (komēdija un tragēdija) Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
---	--	---

8. Procesā veidots iestudējums. Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 25 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: veidot izpratni par teātra izrādes tapšanas procesu, apvienojot iepriekš apgūtās teātra mākslas prasmes (ķermeņa plastika, runa, orientēšanās fiziskajā un skaniskajā telpā, sadarbība ar partneri un auditoriju, jaunrade un pašvadīta mācīšanās) procesā veidota iestudējuma radīšanā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Procesā veidotu iestudējumu rada tā dalībnieki, pētot kādu konkrētu tēmu un to atklājot ar dažādiem teātra mākslas izteiksmes līdzekļiem (ķermeņa plastika, runa, darbība). (K.Li.1.) - Procesā radušās idejas par izvēlēto tēmu dalībnieki var īstenot, sakārtojot tās pēctecīgā sižetā un precizējot dramaturgiskā attīstībā. (K.Li.1.) - Izrādes veidošanā iespējama dažādu mākslu sintēze, kura atklājas muzikālajā noformējumā, scenogrāfijā, kustībās, dejā, gaismās, kostīmos u. c. Savienojot dažādu mākslu izteiksmes līdzekļus, iespējams radīt unikālu starpžanru izrādi (dejas vai kustību izrāde, koncertuzvedums, performance, mūzikls u. c.). (K.Li.3.) - Procesā veidotā iestudējumā iespējams pētīt dažādas problēmas un rosināt skatītājus diskusijai par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem. (K.Li.4)	- Pēta iestudējumam izvēlēto tēmu vai problēmu, izmantojot dažādus pieejamos avotus – medijus, personīgo pieredzi un intervijas, novērojumus, pētījumu apkopojumus, statistikas datus u. c. (K.9.2.1.) - Balstoties kopīgā pētniecības procesā gūtajās atziņās, veido etīdes, kuras atklāj konkrēto tēmu, tajās apvienojot iepriekš apgūtās teātra mākslas prasmes (ķermeņa plastika, runa, orientēšanās fiziskajā un skaniskajā telpā, sadarbība ar partneri un auditoriju, jaunrade un pašvadīta mācīšanās). (K.9.1.7.) - Izmantojot literatūrā apgūtos stāsta kompozīcijas principus (eksponēcija, sarežģījums, darbības attīstība, kulminācija un atrisinājums), lieto tos savu ideju sakārtošanai dramaturgiskā attīstībā (sižetā) un veido scenāriju. (K.9.3.2.) - Izvērtē, vai un kuri citu mākslu izteiksmes līdzekļi ir nepieciešami konkrētai procesā veidotai izrādei. (K.9.2.1.; 9.3.3.) - Drosmīgi pauž savu viedokli, ievērojot toleranci un iecietību pret dažādo, tiecas pēc rezultāta, kas apmierina visus. (K.9.3.2.) - Reflektē par savām izjūtām, savu un citu sniegumu. (K.9.3.4.) - Vērtē sava veikuma atbilstību mērķim, tēmai un kopīgajai mākslinieciskajai idejai. (K.9.3.2.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
- Pēta aktuālu tēmu, pētījuma atziņas izmanto kopīgi radīta oriģināla iestudējuma veidošanā, kurā sintezēti arī vairāku citu mākslas veidu izteiksmes līdzekļi (piemēram, fiziskās vides organizācija, muzikālais noformējums, gaismu partitūra, kustību zīmējums). (K.9.1.7.; K.9.3.3.; K.9.3.9.) - Piedalās iestudējuma skatītāju diskusijā par aktuālo tēmu, pamatojot savu viedokli. (K.9.3.4.; K.9.4.3.)	- Attīsta ieradumu apzināties savas emocijas, intereses, dotības un pilnveidot tās, atbildīgi darbojoties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot spontanitāti un empātiju, pilnveidojot savas mākslinieciskās izpaušmes. (Vērtība – darba tikums; tikumi – gudrība, atbildība, drosme) - Veido un attīsta ieradumu izmēģināt dažādas pieejas un nebaidīties kļūdīties, vērtēt rezultātu no pozitīvā skatpunkta. (Vērtība – brīvība; tikumi – atbildība, centība) - Veido un attīstīta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte)
Jēdzieni: dejas/kustību teātris, ēnu teātris, horeogrāfija, izrādes vēstījums, klaunāde, mākslinieciskais noformējums, melnais teātris, neverbāla etīde, pantomīma, postdramatiskais teātris, procesā veidots iestudējums, scenārijs, scenogrāfija, sižets (dramaturgiskā attīstība).	

Temata apguves norise

Pēta un izvēlas tēmu iestudējuma veidošanai	• Pārrunā situācijas dzīvē, kad risinājums kādam izaicinājumam radies procesā, tas ir, spontāni eksperimentējot, nevis iepriekš visu rūpīgi, līdz sīkākajai detaļai izplānojot. Izsaka savas domas par ieguvumiem un riskiem procesā radītiem eksperimentāliem risinājumiem un salīdzina ar iespējamiem riskiem rūpīgi plānotam, precīzi un secīgi īstenotam risinājumam. Spriež, kurās situācijās labāk noder viens un kurās – otrs risinājums. • Pārrunā aktuālus notikumus skolā, klasē, vietējā kopienā, valstī un pasaulē, izvēloties, kuru no aktualitātēs minētajām tēmām būtu lietderīgi visiem kopā iepazīt dziļāk. Vienojas par tēmu. • Piedalās ideju ģenerēšanā, piemēram, aktualitāšu vizualizācijā, zīmējot, veidojot kolāžu vai digitālu plakātu. • Izvēlēto tēmu individuāli un grupā pēta dažādos avotos – medijos (intervijas, publikācijas, televīzijas sižeti, radoraidījumi, podkāsti u. c.), savā pieredzē un novērojumos, aptaujājot cilvēkus, analizējot literārus un audiovizuālus darbus (filmas, videospēles) par līdzīgu tēmu, lasa pētījumu apkopojumus, pēta statistiku un/vai citus avotus. Pēc iepazīšanās ar informāciju formulē būtiskās atziņas, problēmas, situācijas, neskaidrības.
Veido iestudējumu	• Formulētās atziņas izspēlē etīdēs. • Kopīgi vienojoties, izvēlas etīdes, kuras visspilgtāk atklāj tēmu, un sakārto loģiskā laika secībā. Izmantojot literatūrā apgūtos stāsta kompozīcijas elementus – eskpozīcija, sarežģījums, darbības attīstība, kulminācija un atrisinājums –, precīzē dramaturģijas attīstību jeb sižetu sakārtotajām etīdēm. Izspēlē etīdes dažādā secībā, pielāgojot situācijai un koriģējot sižetu un darbības attīstību, fiksē to, veidojot iestudējuma scenārija uzmetumu. • Vienojas par iestudējuma nolūku un skatuvisko vēstījumu. • Grupā rada idejas iestudējuma scenogrāfijai (fiziskās vides organizācijai), tērpiem, muzikālajam noformējumam un gaismām, kustību zīmējumiem, video efektiem u. c. • Sadarbībā ar vizuālās mākslas, tehnoloģiju, literatūras un mūzikas skolotājiem rod risinājumus ideju realizēšanai, piemēram, vienojas, kur un kādus tērpus aizņemties vai kā pagatavot pašiem; noskaidro jau skolā pieejamos materiālus scenogrāfijai, lemj, kur notiek iestudējums, varbūt ne uz skatuves; izvēlas, kur iestudējumā būs nepieciešama mūzika, un atlasa to; eksperimentē ar pieejamajām skatuves gaismu iespējām un meklē labāko risinājumu konkrētajam iestudējumam. • Vienojas, kuru uzdevumu, kopīgā darbā veidojot iestudējumu, katrs veiks – scenārista, aktiera, režisora, scenogrāfa, muzikālā režisora (akustiskam izpildījumam vai digitāla skaņu celiņa veidošanai), horeogrāfa, gaismu režisora/operatora, rekvizitora, tērpu mākslinieka un šuvēja, izrādes vadītāja, producenta. • Veic uzticēto uzdevumu: • scenārists raksta iestudējuma sižetu, vērojot režisora un aktieru darbu etīdēs, procesā pielāgojot scenāriju; • aktieri piedalās etīdēs un ar saviem piedāvājumiem veido iestudējuma notikumus un neverbālās komunikācijas izteiksmīgumu; • režisors organizē aktieru darbu ar etīdēm, no kurām veidojas iestudējuma sižets; • scenogrāfs konstruē un realizē iestudējuma vietas organizāciju, pilnveido ar scenogrāfiskiem risinājumiem; • muzikālais režisors plāno un veido akustisku vai digitālu muzikālu noformējumu; • horeogrāfs veido kustību zīmējumu iestudējumam; • gaismu režisors/operatora veido izgaismošanas plānu, organizē atbilstošu izgaismošanas tehnikas lietošanu; • rekvizitors gatavo nepieciešamos rekvizītus; • tērpu mākslinieks pielāgo un/vai veido/gatavo kostīmus; • izrādes vadītājs fiksē skatuvisko notikumu secību, katram lietojamos rekvizītus un nepieciešamo aktieru darbam, palīdz aktieriem iestudējumā, atgādinot vietu un laiku, kurā katram ir jāveic savs uzdevums; • producenta organizē iestudējuma publisku demonstrēšanu, reklāmu. • Veido sava darba dienasgrāmatu (<i>portfolio</i>), kurā atbilstoši saviem pienākumiem fiksē uzdevumus, apraksta veikumu, kopīgās pārrunās nolemto un savas refleksijas. • Vairākkārt izspēlē etīdes par izvēlēto tēmu, pilnveido iestudējuma scenāriju ar no jauna piedāvātajiem risinājumiem. • Pēc izveidotā scenārija etīdes secīgi atkārtoti, papildina ar tērpiem, scenogrāfiju, muzikālu noformējumu.

**Izspēlē
iestudējumu
auditorijai,
izvērtē
sniegumu**

- Piedalās ģenerālmēģinājumā, kurā visas darbības notiek pilnā apmērā (aktieru darbošanās kostīmos un ar rekvizītiem, muzikālais noformējums, skatuviskās vides iekārtojums plānotajā scenogrāfijā, gaismas un citi efekti).
- Analizē savu sniegumu ģenerālmēģinājumā un iesaka cits citam, kā to uzlabot.
- Izspēlē iestudējumu auditorijai.
- Pārrunā ar skatītājiem iestudējuma iespaidus – uzklausā skatītāju viedokli, aizstāv savu ieceri. Reflektē par savu attieksmes maiņu vai dziļāku izpratni par iestudējumā ietverto tēmu.
- Izmantojot iestudējuma veidošanas fiksāciju dienasgrāmatā (*portfolio*), analizē un novērtē individuālo un grupas kopīgo sniegumu. Prezentē kopīgā darba procesu, gala demonstrējuma fiksējumu foto, video, skatītāju atsauces, secinājumus par paveikto.

Mācību līdzēji

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	8.8. Spēle. Kas nepieciešams, lai sadarbības grupā iepazītu radioteātra specifiku un realizētu savas dramaturģiskas epizodes radīšanu un prezentēšanu? (Ja izvēlas sadarboties šajā tematā, iestudējuma veidošanai izmanto atsevišķus šī teātra mākslas temata elementus – grupas pienākumu sadali, etižu veidošanu par lugā ietverto tematiku, kopīgas dienasgrāmatas (<i>portfolio</i>) veidošanu.)
Sociālās zinības	8.1. Kā notiek ražošana. (Ieteicams modelēt iestudējuma veidošanu kā radošas uzņēmējdarbības izmēģinājumu.)
Sports un veselība	Dejas un ritmiskās kombinācijas (V). (Ieteicams radīt kustību vai dejas izrādi kā procesā veidotu izrādi.)
Svešvaloda	8.3. Kultūra un es. Kā runāt par kultūras pasākumiem, literatūru, mākslu? (Ieteicams izmantot kultūras pasākuma idejas procesā veidota iestudējuma radīšanai vai veidot iestudējumu svešvalodā.)

Metodiskais komentārs

Saturs	• Ja teātra mākslas stundās nav iespējams šim tematam veltīt pilnu 25 mācību stundu apjomu, ieteicams tās integrēt sporta un veselības vai sociālo zinību mācību stundās. • Lai izveidotu iestudējumu pēc pašu skolēnu radīta scenārija, skolotājam mērķtiecīgi jāvirza skolēnus aktuālu tēmu izvēlē, izpētē un iestudējuma plānošanā, izmantojot teātra mākslas izteiksmes līdzekļus. Veidojot scenāriju ar etižu palīdzību, skolēnu jārosina izmēģināt un pēc tam izvēlēties savu vietu komandas darbā – būt aktierim, teksta un scenārija autoram, režisoram (vai skolotāja asistentam režijā), scenogrāfam, iestudējuma vides organizatoram, muzikālā noformējuma veidotājam, horeogrāfam. Ieteicama arī tikšanās klātienē ar kādu no profesionālā teātra nozares pārstāvjiem – scenogrāfu, režisoru, aktieri, izrādes vadītāju, lai sarunā tuvāk iepazītu teātra izrādē iesaistīto profesionāļu darba specifiku. • Režijas procesā ir būtisks skolotāja atbalsts skolēniem. Ja klasē nav skolēna, kurš varētu uzņemties režisora pienākumus, vai arī ir vairāki, kuri vēlas izmēģināt režijas procesu, skolotājs var piedāvāt būt režisors, aicinot skolēnus veikt režisora asistenta pienākumus. Var vienoties, ka skolotājs būs režisora konsultants. • Procesā veidota iestudējuma radīšanai nepieciešams etidēs piedāvātos notikumus dramaturģiski atbilstoši sakārtot scenārijā, tāpēc skolotājam jāvirza un jāatbalsta dramatiska sižeta struktūras veidošana skolēnu darbībās, vispirms fiksējot galvenos notikumus, to daļas, pēc tam veidojot shematisku secību, kuru skolēni paši var papildināt ar izteiksmīgām darbībām. Svarīgi vienoties par iestudējuma kulmināciju, lai skatuviskajai darbībai būtu jēga un varētu realizēt vēstījumu, par kuru skolēni vienojušies. Sadarbībā ar literatūras skolotāju, jāaktualizē literatūras mācību stundās apgūto izpratni par stāsta, dramaturģiska darba kompozīcijas elementu nozīmi (apgūts literatūras tematā 6.5. "Mājas. Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam?"). • Skolotāja uzdevums ir atbalstīt skolēnu mācību procesu ar konkrētajiem skolēniem nepieciešamu atgriezenisko saiti un stiprināt grupu saliedēšanu, ideju ģenerēšanu, iekļaujot temata apguvē atbilstošus vingrinājumus un uzdevumus. • Ieteicams skolēniem ļaut izvēlēties veikt vairākus pienākumus, lai varētu darboties gan kā aktieris, gan veikt arī citu māksliniecisku vai tehnisku uzdevumu. • Pirmizrādes stresa pārvarēšanai ieteicams skolēniem dot iespēju izmēģināt dažādas baiļu pārvarēšanas stratēģijas ar atbilstošiem vingrinājumiem (piemēram, kustības visā telpā; fokusēta pārvietošanās telpā no punkta uz punktu; pārvietošanās telpā pa divi ar mugurām kopā, vispirms klusējot, pēc tam pārmaiņus žūžinot kādu skaņu; iestudējuma izrādīšanai sagatavotās telpas izstaigāšana, runājot savu tekstu dažādos skaļumos). • Skolotājs konsultē katru dalībnieku un pārtrauga procesu, lai tas notiktu mērķtiecīgi, kvalitatīvi, līdztiesīgi un efektīvi.
Vērtēšana	Šajā tematā skolēna sniegumu svarīgi vērtēt gan darba gaitā, veidojot iestudējumu, gan tā noslēgumā. Komandas un individuālā veikuma izvērtēšanai ieteicama gan skolēnu refleksija un snieguma vērtēšana, procesa fiksēšana darba procesa dienasgrāmatā (<i>portfolio</i>), gan skatītāju vērtējuma uzklaušana un diskusija ar skatītājiem par aktualizēto tēmu. Gala vērtēšanai ieteicama grupas darba prezentēšana un analīze, kuru vērtē pēc skolotāja veidotiem un ar skolēniem saskaņotiem kritērijiem.
Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta sadarbības un jaunrades caurviju prasme, lai skolēns lietotu un pielāgotu situācijai atbilstošas radošās domāšanas stratēģijas, nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojoties no citu pieredzes, elastīgi un izsvērti izmantotu pieejamos resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras) savas ieceres īstenošanai; digitālā caurviju prasme, lai atbildīgi izmantotu digitālo komunikāciju konkrētiem mērķiem, izvērtējot tās piemērotību mērķgrupas vajadzībām, un izvēlētos un izmantotu iecerei vai uzdevumam piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lietojot tās pašrealizācijai un daudzveidīga satura radīšanai.
Papildu iespējas	• Var veidot video dienasgrāmatu, kuras radītājiem citus pienākumus neizvirza. Video dienasgrāmatu kā suverēnu procesā veidotu māksliniecisku rezultātu ieteicams vērtēt, kritērijos iekļaujot arī audiovizuālo un digitālo prasmju vērtēšanu. • Veidojot scenāriju izrādei, tajā var iekļaut literārus tekstus (piemēram, dzeju), atpazīstamu autoru citātus vai filozofiskas atziņas. • Var organizēt debates par iestudējumam izvēlēto tēmu, vienojoties par debašu saturu un dažādu veidokļu pārstāvēšanu. Debatēs lietot iepriekšējos tematos apgūtās publiskās uzstāšanās, pārliecināšanas runas satura veidošanas un mutvārdu runas prasmes.

7. Improvizācija Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	8. Procesā veidots iestudējums Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	9. Klasiskās teātra formas (komēdija un traģēdija) Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
---	--	---

9. Klasiskās teātra formas (komēdija un traģēdija).

Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: 25 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: pilnveidot prasmi skatuviska tēla radīšanā, apvienojot iepriekš apgūtās teātra mākslas prasmes (ķermeņa plastika, runa, orientēšanās fiziskajā un skaniskajā telpā, sadarbība ar partneri un auditoriju, jaunrade un pašvadīta mācīšanās) un izmantojot klasiskās dramaturģijas (komēdija, traģēdija) tekstus lomas veidošanai; veidot izpratni par teātra izrādes veidošanas procesu, klasisko teātri un teātri kā organizāciju.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Sengrieķu tragēdija un komēdija tiek uzskatītas par klasiskām teātra formām, kuras turpina attīstīties dažādos laikmetos, un to pazīmes atrodamas arī mūsdienu dramaturģijā un teātrī. (K.Li.4.) - Tragēdijā un komēdijā tēli pieredz konfliktus. (K.Li.1.) - Tragēdijā personība nesamierināmā konfliktā ar neuzveicamu pretspēku nespēj īstenot savu mērķi un cīņā ar to parasti iet bojā. Komēdijā attēloti komiski raksturi, izsmieti sadzīves vai atsevišķu cilvēku trūkumi, atklājot raksturos, to darbībā un dzīves norisēs smieklīgo. (K.Li.1.) - Lai iestudētu dramatisku darbu, jāveido izrādes eksplikācija – teksta un lugas tēlu analīze, jau uzvesto izrāžu risinājumu izvērtējums, iestudējuma plāns un vēstījuma ieceres pamatojums. (K.Li.1.) - Izrādes iestudējums apvieno dažādu mākslas veidu sintēzi, jo izrādē ir nepieciešams muzikālais noformējums, scenogrāfija, horeogrāfija, skatuves gaismas, kostīmi. Savienojot dažādu mākslu izteiksmes līdzekļus, iespējams radīt unikālu starpžanru izrādi (dejas vai kustību izrāde, koncertuzvedums, performance, mūzikls u. c.). (K.Li.3.)	- Izvērtē kopīgo un atšķirīgo komēdijā un tragēdijā. (K.9.1.10., K.9.1.7.) - Izmanto literatūrā lasītās lugas analīzi, lai veidotu izrādes eksplikāciju (teksta analīze, papildināta ar padziļinātu tēlu analīzi, lugas iepriekšējo iestudējumu izvērtējums un sava iestudējuma plāns, vēstījuma iecere). (K.9.4.2.; K.9.4.3.) - Mērķtiecīgi izmanto savas domāšanas un uzvedības stiprās puses, lai vadītu emocijas, sadarbības grupā un sekotu savai izaugsmei. (K.9.3.1.) - Salīdzina profesionāla teātra veidotu iestudējumu ar pašu veidotu iestudējumu, nosakot katra elementa (aktieru darbs, režija, scenogrāfija, muzikālais noformējums, gaisma, reklāma) nozīmi izrādes vēstījuma nodošanai auditorijai. (K.9.2.2.) - Vērtē sava snieguma attīstību radošā procesā atbilstoši izvirzītajam mērķim. (K.9.3.9.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
- Veic izrādes eksplikāciju – analizē tekstu, lugas tēlus un veido plānu klasiska dramaturģiska darba iestudējumam vai iestudējumam, izmantojot dramaturģiska darba tekstu savas ieceres realizēšanai; to īsteno, patstāvīgi izmantojot un kombinējot apgūtās teātra mākslas prasmes (ķermeņa plastika, runa, telpas pārvaldīšana, sadarbība ar partneri un auditoriju, jaunrade un pašvadīta mācīšanās) ar režiju, kā arī iekļaujot citu mākslas veidu elementus atbilstoši iestudējuma vēstījumam un mākslinieciskajai estētikai. (K.9.3.1., K.9.3.2., K.9.3.9.) - Sadarbojas māksliniecisku uzdevumu veikšanai, komandā sagatavojot un publiski demonstrējot savu iestudējumu, izmantojot prasmes, talantus un intereses un veicot pienākumus, kas atbilst kādai no teātra mākslā iesaistītajām profesijām. (K.9.3.1., K.9.2.1., K.9.1.7.)	- Attīsta ieradumu nemitīgi pilnveidot sevi, izzinot pieejamo informāciju par plānoto teātra iestudējuma apmeklējumu. (Vērtība – kultūra; tikumi – gudrība, centība) - Veido un attīsta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte)
Jēdzieni: aizkulisēs, amfiteātris, katarse, komēdija, kulisēs, izrādes eksplikācija, parters, priekšgars, proscēnijs, rampa, režija, skatuve, tragēdija, žanrs.	

Temata apguves norise

Salīdzina traģēdiju un komēdiju – klasiskās teātra formas	- Izmantojot uzskates līdzekļus, informāciju drukātos un elektroniskos avotos, audiovizuālās mākslas iespējas (video, spēlfilmas), ar skolotāja atbalstu iepazīst klasiskā teātra rašanās vēsturi, komēdijas un traģēdijas žanru dažādos laikos un mūsdienu teātrī. Pārrunā literatūras mācību stundās iepazītos un individuāli lasītos traģēdiju un komēdiju paraugus, personīgo pieredzi, skatoties traģēdiju un komēdiju izrādes, kinofilmas, un salīdzina, kas kopīgs un atšķirīgs komēdijai un traģēdijai, diskutē par šo vārdu nozīmi un lietojumu mūsdienu sabiedrībā, ģimenē, skolā. - Meklē komēdijas vai traģēdijas pazīmes literatūras mācību stundās lasītajā R. Blaumaņa lugā “Skroderdienas Silmačos” vai citā skolotāja piedāvātā lugā. Nosaka, kuram dramaturģijas žanram tā atbilst.
Veido iestudējumu	- Lai veiktu pilnu izrādes eksplikāciju, literatūras mācību stundās veic R. Blaumaņa lugas teksta analīzi, pēc tam individuāli vai grupā apkopo informāciju par lugas iestudējuma vēsturi, formulē iespējamo sava iestudējuma ieceri. Analizē lugas tēlu darbības motivāciju, izveido tēlu biogrāfijas aprakstus, formulē galveno tēlu savstarpējās attiecības, attieksmju maiņu lugas gaitā un tās iemeslus, pārrunā lugā pausto ideju aktualitāti mūsdienu jauniešiem, vietējai kopienai. - Grupā pārrunā iestudēšanas iespējas un pilnveido lugas iestudēšanas ieceri: - precizē mērķauditoriju un vienojas par iestudējuma vēstījumu; - saskaņā ar plānoto izrādes vēstījumu skatītājiem izvēlas fragmentus, kurus iestudēs; - piedāvā darbības vides, vēsturiskā laika maiņu, ja tas nepieciešams vēstījuma paušanai; - pārrunā un vienojas par citu mākslas veidu elementu (mūzika, scenogrāfija, tērpi) iekļaušanu iestudējumā, lai paspilgtinātu vēstījumu. - Lai precizētu iestudējuma vēstījumu un teātra valodā attēlotu sakarības starp lugas tēliem un notikumiem, vairākkārt lasa iestudējumam izvēlēto tekstu skaļi lomās un ar remarkām (vienu vai vairākus fragmentus), lasītājus izvēlas pēc nejaušības principa, lasot tekstu katru nākamo reizi, izvēlas citus lasītājus. Pārrunā teksta lasījumā atklāto tēlu raksturus, savstarpējās attiecības. - Veido iestudējuma noformējuma plānu, ietverot norādes par - scenogrāfiju, vides organizāciju; - tērpu metiem; - rekvizītu izvēles materiāliem (autentiski, simboliski, plaknē veidoti u. c.); - skanisko risinājumu, mūzikas vai skaņu (akustiskas vai ierakstā) izmantojumu. Raksturo iestudējumā risināmo dramaturģisko konfliktu. - Grupā vai klasē prezentē savu izstrādāto izrādes eksplikāciju, demonstrējot iestudējuma ieceri brīvi izvēlēta formā. Pārrunā darba gaitā radušās grūtības un atklājumus. Vienojas par iestudēšanas ieceri, fragmentu vai fragmentiem, ar kuriem strādās. - Lai rastu iecerei atbilstošu īstenojumu, veido etīdes par lugas tematiku, sižetu. Atkārtoti etīdes, izmanto iepriekš teātra mākslā apgūtās prasmes (tēliem atbilstoša ķermeņa plastika, runa, telpas pārvaldīšana, sadarbība ar partneri un auditoriju), izvēlas iecerei atbilstošus risinājumus. Ja nepieciešams, ieceri pilnveido. - Grupā pārrunā, kuru uzdevumu katrs vēlas veikt kopīgajā darbā, veidojot iestudējumu, – dramatizējuma autors (fragmenta vai fragmentu loģiska virknējuma veidotājs atbilstoši iestudējuma vēstījumam un iecerei), aktieris, muzikālā noformējuma veidotājs (akustiska izpildījuma vai skaņu celiņa veidotājs digitāli), režisors, scenogrāfs, horeogrāfs, gaismu režisors, rekvizitors, tērpu mākslinieks un veidotājs, izrādes vadītājs, producents. Vienojas par pienākumu sadali.

	- Katrs veic izvēlēto un uzticēto uzdevumu: - scenārists raksta un pilnveido iestudējumam nepieciešamo tekstu, korigējot vai apvienojot lugas fragmentus; - režisors ar skolotāja atbalstu organizē etīžu izspēli, atsevišķu ainu izspēli, tās virknējot nepieciešamajā secībā, pārrunājot un vienojoties ar aktieriem par mizanscēnas veidošanu, rekvizītu lietošanu, bet ar muzikālā un vizuālā noformējuma veidotājiem vienojas par piemērotāko risinājumu; - aktieri režisora vadībā izspēlē etīdes iestudējuma sižetiskajā secībā, lasot tekstu, runājot tuvu tekstam, pilnībā pārvaldot tekstu; individuāli apgūst savas lomas tekstu; - scenogrāfs konstruē un realizē iestudējuma vietas organizāciju, pilnveido ar scenogrāfiskiem risinājumiem; - rekvizitors gatavo nepieciešamos rekvizītus; - tērpu mākslinieks pielāgo un veido kostīmus; - muzikālais režisors veido akustisku vai digitālu muzikālu noformējumu; - gaismu režisors veido izgaismošanas plānu, organizē atbilstošu izgaismošanas tehnikas lietošanu; - horeogrāfs veido kustību zīmējumu; - izrādes vadītājs fiksē skatuvisko notikumu secību, katram aktierim nepieciešamos lietojamus rekvizītus un nepieciešamo aktieru darbam; palīdz aktieriem iestudējumā, atgādinot vietu un laiku, kurā katram ir jāveic savs uzdevums; - producents organizē iestudējuma publisku demonstrēšanu, reklāmu. - Skolēni ar skolotāja atbalstu režisora vadībā mēģina iestudējuma ainas, tās sakārtojot kā vienotu veselumu un panākot vienotu izrādes ritmu. - Reflektē par lugas iestudēšanas gaitu, tēlu un visa iestudējuma izpratnes veidošanos, pārrunājot un fiksējot procesu pēc visai grupai vienotiem kritērijiem veidotos pierakstos. Piemērs: Individuālā darba procesa dienasgrāmatā (<i>portfolio</i>) fiksē sava darba uzdevumu, tā realizācijas plānu, īstenošanas procesu, iespējas sniegumu uzlabot u. tml.
Izspēlē iestudējumu auditorijai, izvērtē sniegumu	- Piedalās ģenerālmēģinājumā, kurā visas darbības notiek pilnā apmērā – gan ar aktieriem saistītās, gan ar muzikālo noformējumu, scenogrāfiju, tērpiem, rekvizītiem, gaismām saistītās. - Pārrunā savu sniegumu ģenerālmēģinājumā un iesaka cits citam, kā to uzlabot. Ieteikumus fiksē savā dienasgrāmatā. - Izspēlē iestudējumu auditorijai. - Pārrunā ar skatītājiem iestudējuma iespaidus: uzklauša skatītāju viedokli, aizstāv savu ieceri. Reflektē par savas attieksmes maiņu par iestudējumā ietvertu tēmu vai par tēmas dziļāku izpratni. - Kopā ar grupu analizē sava kopdarba veikumu, prezentējot pārskatu par - sava personīgā uzdevuma veikšanas procesu, tajā gūtajām atziņām, attīstītajām prasmēm; - gala demonstrējuma izvērtējumu kā kopīga mākslinieciska procesa rezultātu, tajā akcentē gan veidotāju sadarbību, gan skatītāju atsauksmes; - veikuma un pieredzes salīdzinājumu ar šīs pašas lugas iestudējumiem profesionālā teātrī (atsauces uz personīgi redzēto vai publikācijās par iestudējumiem lasīto).

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	9.7. Draugi. Cik daudzveidīgi parādās komiskais literārā darbā (vienas vai dažādu valstu literatūras piemēros)? 9.8. Spēle. Kāpēc noteikti darbi literatūrā – gan klasiskajā, gan laikmetīgajā – kļūst populāri; vai popularitāte un mākslinieciskā vērtība vienmēr ir līdzsvarā? (Ieteicama sadarbība R. Blaumaņa “Skroderdienas Silmačos” fragmentu vai citas lugas fragmentu iestudēšanā.)
Mazākumtautības literatūra	9.4. Spēle. Fantāzija. Kā literārajos darbos saistās vēsturiskais laikmets, kultūra un autora personība?

Metodiskais komentārs

Saturs	- Ja teātra mākslas stundās nav iespējams šim tematam veltīt pilnu 25 mācību stundu apjomu, ieteicams tās integrēt literatūras mācību stundās. - Lai skolēni varētu veiksmīgāk veidot klasiskas lugas fragmentu iestudēšanu, skolotājam mērķtiecīgi jāvirza process, rosinot katru skolēnu izmēģināt un pēc tam izvēlēties savu vietu komandas darbā – būt aktierim, režisoram (vai režijas asistentam, ja režisors ir skolotājs), fragmenta teksta dramaturģam (izvēlēties tekstu, ja nepieciešams, to īsināt), scenogrāfam (iestudējuma vides organizatoram), muzikālā noformējuma veidotājam, kustību autoram (horeogrāfam), gaismu režisoram (ar aizgaismojuma palīdzību izceļ galveno darbības vietu uz skatuves un rada atmosfēru). Viens skolēns var veikt vairākus pienākumus, piemēram, scenogrāfa un aktiera. - Režijas procesā ir būtisks skolotāja atbalsts skolēniem. Ja klasē nav skolēna, kurš varētu uzņemties režisora pienākumus, vai arī ir vairāki, kuri vēlas izmēģināt režijas procesu, skolotājs var uzņemties režisora pienākumus, piedāvājot skolēniem veikt režisora asistenta pienākumus. Skolotājs var arī uzņemties režisora konsultanta lomu. - Mācību procesā skolēniem jāaktualizē literatūras stundās apgūtais par dramaturģiju un lugas (literāra darba) teksta analīzē. Šīs zināšanas un prasmes jāpapildina ar lugas (kā izrādes) iestudēšanas analīzi, veicot izrādes eksplikāciju. Eksplikācijā skolēnam individuāli vai grupā jāvienojas un jāatbild uz trim būtiskiem jautājumiem: kāpēc es/mēs to iestudēsim, ko es iestudēšu (dramaturģiskā materiāla un tēlu analīze, iepriekšējo iestudējumu vēstījumi un mākslinieciskie risinājumi) un kā es to iestudēšu (mākslinieciskie un tehniskie risinājumi).
Vērtēšana	Komandas un individuālā veikuma izvērtēšanai ieteicama gan skolēnu refleksija un snieguma vērtēšana, procesa fiksēšana, piemēram, individuālā darba procesa dienasgrāmatā (<i>portfolio</i>), gan skatītāju vērtējuma uzklauššana un diskusija ar skatītājiem par aktualizēto tēmu. Gala vērtēšanā ieteicama grupas darba prezentēšana un analīze, kuru vērtē pēc skolotāja veidotiem un ar skolēniem saskaņotiem kritērijiem. Skolēna darba vērtējumā ņem vērā - izrādes eksplikācijas veidošanas prasmes; - apgūtās lugas teksta analīzes prasmes (sadarbīties ar literatūras mācību priekšmeta skolotāju); - zināšanas par lugas iestudēšanai nepieciešamajiem nosacījumiem un to ievērošanas prasmes; - sava darba plānošanas un novērtēšanas prasmes.

Caurviju prasmes	Šajā tematā īpaši tiek akcentēta pašvadītas mācīšanās caurviju prasme, lai skolēns īstermiņā un ilgtermiņā izvirzītu savas darbības mērķi, plānotu tā īstenošanas soļus, uzņemtos atbildību par to izpildi; jaunrades un uzņēmējspējas caurviju prasme, lai skolēns viens vai grupā spētu radīt jaunu, sev vai citiem noderīgu risinājumu, lai vadītu procesu no idejas radīšanas līdz tās īstenošanai un, saskaroties ar grūtībām, neatlaidīgi meklētu un rastu risinājumu.
Papildu iespējas	• Ieteicams grupām dot iespēju iepazīties un analizēt dažas viena vai atšķirīgu klasisko žanru lugas un iestudējumā miksēt to fragmentus, veidojot jaunu sižetisko līniju. • Veidot klasiskas lugas iestudējumā darbības laika maiņu, izvēloties visu lugu vai kādu no tās daļām interpretēt atšķirīgā vēsturiskā laikmetā vai mūsdienās. • Klātienē vai video resursos iepazīties ar teātri kā organizāciju – ēkas uzbūvi, skatuves un tehniskajām telpām, mākslinieciskajiem un tehniskajiem darbiniekiem un viņu pienākumiem.

Pielikumi

1. pielikums

Mācību priekšmetu programmu paraugos lietotie kodi

Atsaucei uz standartu¹ mācību priekšmetu programmās izmantoti šādi plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu (SR) un lielo ideju (Li) kodi. (Standarta pielikumi, kuros lietoti šie kodi, atrodami [Skola2030 tīmekļa vietnē](#).)

VLM.3.2.1.9.			
VLM.	3.	2.1.9.	
Mācību joma (visu mācību jomu apzīmējumus sk. tabulā)	Izglītības posma pēdējās klases numurs	Mācību jomas SR kārtas numurs standartā	
		2.1.9. Sprot, ka tekstveide ir process, kura laikā tekstu vairākkārt var uzlabot. Pēc parauga un pedagoga ieteikumiem labo un pilnveido tekstu	2.1.9. Labo un pilnveido savu tekstu, sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta saturu un noformējumu. Prot strādāt individuāli un sadarboties teksta pilnveides laikā
			2.1.9. Redīgē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti. Izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu

Li kodi

Piemērs:

S.Li.8.		
S.	Li.	8.
Mācību joma	Lielā ideja	Mācību jomas Li kārtas numurs standartā
		8. Informācijas avoti, kas atspoguļo norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir izvērtējami kritiski
		8.1. Raksturo dažādu plašsaziņas līdzekļu sniegtās informācijas izmantošanas iespējas, atrod un atlasa faktus
		8.1. Kritiski izvērtē un izmanto dažādu plašsaziņas līdzekļu un vēstures avotu sniegto informāciju. Salīdzina dažādos informācijas avotos atrodamos faktus, meklē līdzības un atšķirības
		8.1. Analizē un skaidro plašsaziņas līdzekļu iespējas atspoguļot un ietekmēt cilvēku politiskos, sabiedriskos, estētiskos priekšstatus un uzskatus, manipulēt ar personisko un kultūras identitātes izpratni, priekšstatiem par kultūras mantojumu un vērtībām

Mācību jomu apzīmējumi

V	Valodu mācību joma	
	VL	Latviešu valoda
	VLM	Latviešu valoda un literatūra izglītības iestādēs, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas
	VS	Svešvaloda
	VM	Mazākumtautības valoda
K	Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	
S	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	
D	Dabaszinātņu mācību joma	
M	Matemātikas mācību joma	
T	Tehnoloģiju mācību joma	
F	Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	

¹ Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem".

2. pielikums

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana		
1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus ar personisko pieredzi saistītās situācijās. Vienkāršu informāciju salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē pēc dotajiem kritērijiem. Meklē pārbaudītus faktus, pats tos pārbauda.	1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus situācijās ar dažādiem kontekstiem. Salīdzina, interpretē, novērtē, savieno informāciju, grupē to pēc dotajiem un paša radītajiem kritērijiem. Pārlicinās, vai iegūta pietiekami vispusīga un precīza informācija, pārbauda tās ticamību.	1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus problēmsituācijās un situācijās, kas ietver vairākas jomas. Izvērsti un plānveidīgi raksturo rezultātus, savu darbību. Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažādu veidu informāciju un situācijas, izprot to kontekstu. Tiecas iegūt vispusīgu un precīzu informāciju, nosaka atsevišķus faktorus, kas traucē iegūt patiesu informāciju.
1.2. Veido savā pieredzē un viedoklī balstītu argumentāciju. Formulē savus secinājumus pēc norādījumiem.	1.2. Spriež no konkrētā uz vispārīgo. Atšķir svarīgo no mazāk svarīgā, situācijai atbilstošo no neatbilstošā. Veido dotajā kontekstā faktos balstītu argumentāciju. Formulē tiešus, vienkāršus secinājumus.	1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Abstrahē, vispārina vienkāršās situācijās. Atšķir faktos balstītu apgalvojumu no pieņēmuma, faktus no viedokļa. Izvirza argumentus un vērtē to atbilstību. Secina, vai argumentācija ir pietiekama un korekta. Formulē pamatotus secinājumus.
1.3. Atpazīst un formulē problēmu saistošā, ar personisko pieredzi saistītā kontekstā. Ar pedagoga atbalstu izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko risinājumu.	1.3. Ar pedagoga atbalstu nosaka reālas vajadzības – atpazīst un formulē problēmu saistībā ar noteiktu lielumu (īpašībām, uzbūvi, darbību, izpausmēm u. tml.), parādību, procesu dotajā kontekstā, izsaka un skaidro idejas problēmsituācijās. Izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.	1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi lielumi, aspekti, cēloņsakarības. Izsaka, skaidro un analizē idejas problēmsituācijās, formulē kontekstā balstītu un strukturētu pieņēmumu. Izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
1.4. Raksturo savu pieredzi līdzīgās situācijās, izsaka idejas risinājumam. Ar pedagoga atbalstu veido izvēlētās problēmas risinājuma plānu, īsteno to, mācoties vairākas problēmrisināšanas stratēģijas, un izvērtē rezultātu.	1.4. Veido izvēlētās problēmas risinājuma plānu, īsteno to, izmantojot situācijai piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, – eksperimentē domās un praktiski, veidojot reālus modeļus un objektus, izpētot īpašības un pārbaudot pieņēmumu, veic pilno pārlasi, sadala problēmu daļās, pāriet uz vienkāršāku problēmu, izvērtē paveikto pēc paša radītiem kritērijiem un iesaka uzlabojumus.	1.4. Veido izvēlētās problēmas risinājuma plānu, īsteno to un, ja nepieciešams, darba gaitā plānu pielāgo situācijai. Kompleksās situācijās lieto piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas – veic plānveida eksperimentu pieņēmuma pamatošanai. Spriež “atpakaļgaitā”, atrod pretpiemēru, veido situācijas abstrakto, vispārīgo modeli, pārbauda iegūtos rezultātus problēmas kontekstā. Meklē citu pieeju, paņēmienu, ja tas nepieciešams. Izvērtē paveikto un plāno uzlabojumus turpmākajam darbam.
2. Jaunrade un uzņēmējspēja		
2.1. Ir atvērts jaunai pieredzei. Ar prieku fantazē par iespējamiem neierastiem risinājumiem.	2.1. Nebijušas situācijas uztver ar ieinteresētību, izmanto iztēli un spontanitāti, lai veidotu neikdienišķas sakarības. Uzdrīkstas mēģināt paveikt kaut ko jaunu.	2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus. Ir gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus.
2.2. Uzdod jautājumus par esošo situāciju un ar pieaugušā atbalstu izmanto vairākas radošās domāšanas stratēģijas. Lai radītu idejas, iedvesmojas no citu darbiem.	2.2. Izvērtē situāciju un izmanto radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie idejām tās pilnveidei, iedvesmojas no citu idejām, tās papildina. Izzina pieejamos resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras) un rod jaunus, lai īstenotu ieceri.	2.2. Izzina situāciju no dažādiem skatpunktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošās radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojas no citu pieredzes. Elastīgi un izsvērti izmanto pieejamos resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras) un rod jaunus, lai īstenotu savu ieceri.
2.3. Ar pedagoga atbalstu nonāk pie sev jaunas un noderīgas idejas un īsteno to, nepadodas, ja neizdodas to īstenot, bet mēģina vēlreiz.	2.3. Viens vai grupā spēj jau esošiem risinājumiem vai produktiem vairot pievienoto vērtību, plāno darbu un apzina resursus, lai īstenotu radīto ideju. Saskaroties ar grūtībām, meklē atbalstu un izmanto to.	2.3. Viens vai grupā spēj radīt jaunu un sev vai citiem noderīgu produktu vai risinājumu, prot vadīt procesu no idejas radīšanas līdz tās īstenošanai. Saskaroties ar grūtībām, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu.
3. Pašvadīta mācīšanās		
3.1. Ar pieaugušā atbalstu izvirza mērķi mācību uzdevumā un plāno savas darbības soļus, lai to izpildītu.	3.1. Patstāvīgi izvirza vairākus mācīšanās mērķus un plāno, kā tos īstenot gan vienatnē, gan grupā.	3.1. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, plāno to īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
3.2. Pastāsta par savas mācīšanās progresu un prasmēm, kas padodas vislabāk, kā arī neizdošanos un kļūdām.	3.2. Nosauc savas darbības stiprās un vēl pilnveidojamās puses, analizē personiskās īpašības un uzvedību, kas ietekmē izvēli, panākumus vai neizdošanos. Prot pastāstīt par sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu.	3.2. Patstāvīgi analizē savas darbības saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību. Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušu atbalstu rod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses.
3.3. Nosauc un izmanto vairākas uzmanības noturēšanas, iegaumēšanas un atcerēšanās stratēģijas.	3.3. Lieto dažādas domāšanas stratēģijas atbilstoši mācību kontekstam.	3.3. Izmanto savas domāšanas stiprās puses un situācijai atbilstošas domāšanas stratēģijas, lai attīstītu savas spējas un uzlabotu sniegumu.
3.4. Skaidro dažādu emociju ietekmi uz savu domāšanu un uzvedību. Ikdienišķās situācijās emocijas pauž sociāli pieņemami.	3.4. Pauž savas emocijas sociāli pieņemami arī neikdienišķās situācijās. Skaidro faktorus, kas mācību situācijā rada dažādas emocijas, motivē sevi darbībai. Patstāvīgi lieto apgūtos stresa pārvaldīšanas paņēmienus.	3.4. Mācību procesa laikā vada emocijas un uzvedību sociāli pieņemami. Analizē domu un emociju ietekmi uz atbildīgu personisko lēmumu pieņemšanu.
3.5. Mācību procesā ar pedagoga atbalstu seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un novērtē savu mācību darbu un mācīšanās pieredzi.	3.5. Patstāvīgi seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un mācību procesā nosaka, vai un kā sniegumu uzlabot.	3.5. Patstāvīgi veido savus kritērijus, kas liecina par mērķa sasniegšanu, izzina sava padarītā progresu un nosaka, vai un kā uzlabot sniegumu. Kļūdas izmanto, lai mērķtiecīgi mainītu savu darbību. Mācīšanās gaitā pārplāno dažus soļus, lai nonāktu pie labāka risinājuma.
4. Sadarbība		
4.1. Pauž vārdos savas vajadzības, domas un emocijas, kā arī skaidro, kā citu sejas izteiksme un ķermeņa valoda saistās ar konkrētu emociju un kā emocijas ietekmē attiecības ar citiem.	4.1. Ar pedagoga atbalstu aktualizējot savu rīcību, mācās patstāvīgi pārvaldīt savas emocijas un saglabā labvēlīgu attieksmi saskarsmē ar citiem.	4.1. Izvērtē citu cilvēku emocijas un rīcības iemeslus, izrāda empātiju un pielāgo savu uzvedību un komunikācijas veidu atbilstoši situācijai.
4.2. Pārliecinās, kā sarunas partneris ir sapratis teikto. Ar pedagoga atbalstu mērķtiecīgi virza sarunu, lai saprastos, un apzināti lieto savas sociālās prasmes, lai ar citiem nodibinātu un uzturētu pozitīvas attiecības un iesaistītos sociālās aktivitātēs.	4.2. Saziņā ar citiem atbilstoši situācijai lieto dažādus saziņas veidus un veido sarunu ar cilvēku, kuram ir atšķirīgs viedoklis. Atzīst un respektē viedokļu dažādību, pieņem kopējus lēmumus par piemērotāko rīcību un risina konfliktus pazīstamās situācijās.	4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati. Ja nepieciešams, uzņemas sarunas vadību. Sasniedz abpusēji pieņemamus kompromisus un tiecas pēc taisnīga risinājuma.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
4.3. Sadarbojas ar citiem kopēju konstruktīvu uzdevumu veikšanai.	4.3. Strādā komandā, orientējas uz līdzvērtīgu ieguldījumu, pieņem un sadarbojas ar dažādiem cilvēkiem, lai sasniegtu konkrētu mērķi.	4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības.
5. Pilsoniskā līdzdalība		
5.1. Saskata vienkāršas kopsakarības sabiedrībā (klasē, skolā, ģimenē un vietējā kopienā).	5.1. Saskata kopsakarības sabiedrībā, vidē un kopienā nacionālā mērogā, kā arī savu ietekmi, lomu un nepieciešamību iesaistīties savas kopienas dzīves uzlabošanā. Skaidro vienas rīcības dažādās sekas (to ietekmi uz citiem cilvēkiem, attiecībām, vidi).	5.1. Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām sabiedrībā, vidē, kopienā Eiropas mērogā un pamato to, saistot ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem. Analizē, kā atsevišķu indivīdu rīcība ietekmē sabiedrību un vidi.
5.2. Ievēro, ka dažādiem cilvēkiem ir atšķirīgi viedokļi, nosauc savas vērtības. Ar pedagoga atbalstu rīkojas saskaņā ar savām vērtībām.	5.2. Meklē pamatojumu citu rīcībai un viedokļiem, nosauc un pamato savas, ģimenes locekļu, skolas vērtības. Rīkojas saskaņā ar savām vērtībām.	5.2. No pieredzes, kā arī analizējot dažādus avotus secina, kā vērtības laika gaitā var mainīties. Balstoties savās vērtībās, izvēlas pasākumus, kuros iesaistīties, un, ja nepieciešams, iesaista citus, paskaidro un pamato savu izvēli vai iemeslus neiesaistīties. Virza savu rīcību saskaņā ar savām vērtībām, pamato savas izvēles.
5.3. Piedalās noteikumu un ar mācīšanos saistītu lēmumu pieņemšanā un ar pedagoga atbalstu rīkojas atbilstoši sabiedrībā pieņemtajām normām. Veic uzticētos pienākumus, saskata, ka rīcībai ir sekas, un uzņemas atbildību par savu darbu.	5.3. Piedalās noteikumu un ar mācīšanos saistītu lēmumu pieņemšanā, mācību procesa plānošanā, pamato ar to saistītās izvēles, meklē visiem iesaistītajiem labāko risinājumu un ievēro sev izvirzītos noteikumus, lai uz viņu varētu paļauties. Uzņemas atbildību ģimenē un attiecībās ar draugiem, skaidro, kā rīkoties atbildīgi un veidot uzticēšanos.	5.3. Patstāvīgi ievēro sev izvirzītos noteikumus, lai būtu uzticams un uz viņu varētu paļauties. Analizē savu iesaisti globālos procesos un rīkojas atbildīgi. Skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par to atbildību.
5.4. Ar pedagoga atbalstu iesaistās skolas dzīves uzlabošanā un nosaka, kas pēc tam ir mainījies.	5.4. Iesaistās vietējās kopienas dzīves uzlabošanā un analizē, vai un kā iesaiste mainījusi kopienas dzīvi.	5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus vietējās kopienas dzīves uzlabošanai. Sadarbībā ar citiem kādu no tiem īsteno un pamato savas iesaistes jēgu.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
6. Digitālā prasība		
6.1. Izmanto digitālās tehnoloģijas mācību uzdevumu veikšanai pēc norādījumiem.	6.1. Izmanto digitālās tehnoloģijas zināšanu ieguvei, apstrādei, prezentēšanai, pārraidei un pamato digitālo tehnoloģiju lietojuma nepieciešamību.	6.1. Izvēlas un izmanto iecerei vai uzdevumam piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lieto tās pašrealizācijai un daudzveidīga satura radīšanai.
6.2. Nosaka digitālās komunikācijas veidus.	6.2. Nosaka digitālās komunikācijas veidus, to mērķus, formātus un ietekmi uz auditoriju. Izmanto digitālās tehnoloģijas komunikācijai un sadarbībai.	6.2. Atbildīgi izmanto digitālo komunikāciju konkrētiem mērķiem, izvērtējot tās piemērotību mērķgrupas vajadzībām.
6.3. Atpazīst mediju radītus un popularizētus tēlus un simbolus.	6.3. Analizē mediju lomu realitātes konstruēšanā un novērtē dažādu informācijas avotu, to skaitā digitālā formā pieejamo avotu ticamību.	6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, rada savu mediju saturu.
6.4. Skaidro, kā digitālās tehnoloģijas ietekmē ikdienu, ar pedagoga atbalstu veido veselīgus un drošus paradumus digitālo tehnoloģiju lietošanā.	6.4. Skaidro savu izpratni par digitālo tehnoloģiju lomu sabiedrībā un pašrealizācijā. Ievēro veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus.	6.4. Analizē un novērtē tehnoloģiju ietekmi uz garīgo un fizisko veselību, sabiedrību un vidi. Ievēro veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, pamato to nepieciešamību. Konstruē, kontrolē un pārvalda savu digitālo identitāti.

3. pielikums

Skolēnam attīstāmie ieradumi teātra mākslā

- Veido un attīsta ieradumu uz klausīt citus (skolotāju, klasesbiedrus), kontrolēt un vadīt savas emocijas un uzvedību, lai iekļautos kopīgā darbībā.
(Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte)
- Veido un attīsta ieradumu būt atbildīgam par kopīgu darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un klasesbiedru radošo veikumu un viedokļiem.
(Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība, solidaritāte)
- Veido un attīsta ieradumu apzināties savas emocijas, intereses, dotības un pilnveidot tās, atbildīgi darbojoties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot spontanitāti un empātiju, pilnveidojot savas mākslinieciskās izpaušmes. (Vērtība – darba tikums; tikumi – gudrība, atbildība, drosmē)
- Veido un attīsta ieradumu izmēģināt dažādas pieejas un nebaidīties kļūdīties, vērtēt rezultātu no pozitīvā skatpunkta. (Vērtība – brīvība; tikumi – atbildība, centība)
- Veido un attīsta ieradumu līdzdarboties un sadarboties sabiedrības kopīgam labumam, ar izpratni un ieinteresētību piedaloties kultūras norisēs.
(Vērtība – kultūra; tikums – solidaritāte)
- Attīsta ieradumu nemitīgi pilnveidot sevi, izzinot pieejamo informāciju par plānoto teātra iestudējuma apmeklējumu. (Vērtība – kultūra; tikums – gudrība, centība)
- Veido un attīsta ieradumu korekti un tēlaini lietot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan skolas neformālajā vidē, gan jaunās reālās dzīves situācijās ārpus skolas, uzstājoties auditorijai un lietojot publiskās uzstāšanās prasmes.
(Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība)

4. pielikums

Teātra mākslas programmas tematu pārskats

1. klasē	2. klasē	3. klasē	4. klasē	5. klasē	6. klasē	7. klasē	8. klasē	9. klasē
1. Pasakas radīšana Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	2. Leļļu teātris Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	3. Maska Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?	4. Etīde Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	5. Runa Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	6. Pretstati (lugas fragmenta iestudējums) Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?	7. Improvizācija Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	8. Procesā veidots iestudējums Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	9. Klasiskās teātra formas (komēdija un traģēdija) Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?

5. pielikums

Tematu apkopojums kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā 1.–9. klasei

1. KLAŠE					
Mūzika	1.1. Skaņu pasaule Kā es dziedot un spēlējot varu izmantot dažādās skaņu īpašības?	1.2. Mana Latvija Ko es varu uzzināt par Latviju, klausoties mūziku un dziedot?	1.3. Ziemassvētki Kādas dziesmas dzied un kādās rotaļās iet Ziemassvētkos?	1.4. Dabas ainavas mūzikā Kā es muzicējot varu atainot dažādas dabas norises un parādīt kustībās savas emocijas?	1.5. Skaņu raksti Kā muzicēšanā var lietot skaņu rakstu?
Vizuālā māksla	1.1. Es krāsās un līnijās. Glezniecība Kā es sevi varu attēlot mākslā?	1.2. Krāsu kompozīcija Kā, vienojoties ar klasesbiedriem, kopīgi gleznot mākslas darbu ar vienotu kompozīciju?	1.3. Vizuālas zīmes Kā es varu izmantot zīmes, lai sazinātos bez vārdiem?	1.4. Ilustrācija. Akvarelis Kā ilustrācijas palīdz labāk saprast tekstu?	1.5. Latviešu etnogrāfijā lietotās zīmes Kā saules, mēness un zvaigznes zīmes iekļaut radošā darbā?
Teātra māksla	1. Pasakas radīšana Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?				

2. KLASE					
Mūzika	2.1. Rudens tēli mūzikā Kādus mūzikas izteiksmes līdzekļus es varu izmantot, lai ar balsi un instrumentiem veidotu skaņu gleznas ar rudens dabas tēliem?	2.2. Manas Latvijas ainava Ko es varu saklausīt un izjust dziesmās un skaņdarbos, kas veltīti Latvijai?	2.3. Ziemas noskaņas mūzikā Ar kādiem radošās darbības veidiem es varētu atainot ziemas noskaņas?	2.4. Deja Kā es, klausoties mūziku, varu atpazīt deju – valsi, kā es to varu raksturot?	2.5. Sadarbība muzicēšanā Kas man jādara, lai, muzicējot kopā, veidotos pozitīva sadarbība?
Vizuālā māksla	2.1. Krāsa ainavā Kā uzgleznot noskaņu?	2.2. Faktūra kolāžā Ar kādiem kolāžas materiāliem atdarina dažādas apkārtējā vidē ieraudzītas faktūras?	2.3. Zīmju grafika Kā radošajā darbā izmantot kultūras mantojumā lietoto zīmju grafiku?	2.4. Apkārtnes skaistums Kā vides objekti ietekmē manu apkārtni?	2.5. Mākslas darbi iedvesmo Kā, iedvesmojoties no mākslas darbiem muzejā vai izstādē, tos var attēlot citos mākslas veidos?
Teātra māksla	2. Leļļu teātris Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?				
3. KLASE					
Mūzika	3.1. Mūzikas izteiksmes līdzekļi Kā temps, dinamika, reģistrs un skanējuma nokrāsa izmaina mūzikas raksturu?	3.2. Latvijas dabas ainava mūzikā Ko es varu saklausīt un izjust dziesmās un skaņdarbos, kas veltīti Latvijai?	3.3. Ziemas saulgrieži Kā es varu dziesmās, dejās un rotaļās iepazīt tautas tradīcijas?	3.4. Mažora un minora noskaņas Kā es klausoties atpazīšu un muzicējot izmantošu mažora un minora skaņkārtas?	3.5. Skaņu gleznas Kā es, izmantojot dažādus mūzikas izteiksmes līdzekļus, varu veidot skaņu gleznas? Kādi būs mani galvenie uzdevumi, veidojot priekšnesumu?
Vizuālā māksla	3.1. Krāsu jaukšana Cik daudz vienai krāsai ir nokrāsu, un kāda nozīme ir krāsai dažādās kultūrās?	3.2. Svētku simboli. Stilizācija Kā stilizē objektu formas, lai simboliski attēlotu svētkus?	3.3. Mākslas piedzīvošana Kā izvēlas mākslas darbus un rada virtuālu izstādi?	3.4. Fantāzijas tēlu zīmēšana Kā var radīt idejas, lai izdomātu un uzzīmētu fantāzijas tēlu?	3.5. Arhitektūra. Makets Kā uzbūvēt māju, kas ir ērta tās iemītniekiem?
Teātra māksla	3. Maska Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?				

4. KLASE									
Mūzika	4.1. Mājas. Šūpuļdziesmas. Mājas muzicēšanas tradīcijas Kā mājas muzicēšanas tradīcijas un šūpuļdziesmu dziedāšana palīdz labāk saprast mūziku?	4.2. Daba folklorā, dziesmās un instrumentālajā mūzikā Kā daudzveidīgi dabas tēli un parādības tiek atspoguļotas folklorā, dziesmās un instrumentālajā mūzikā?	4.3. Latvija – mājas Kā dažādu komponistu instrumentālajā mūzikā un dziesmās var piedzīvot māju un Latvijas izjūtu?	4.4. Ziemassvētki Kā līdzdarbojoties un muzicējot padarīt Ziemassvētkus par gaišiem un īpašiem svētkiem sev un citiem?	4.5. Iztēle un mūzika Kā eksperimentēt ar dažādiem mūzikas izteiksmes līdzekļiem, lai radītu instrumentālu skaņdarbu, dziesmu un skaņu gleznu?	4.6. Opera un balets Kā iepazīt operu un baletu ar mūzikas un citu mākslas veidu palīdzību?	4.7. Mūzika animācijas filmās Kā tiek radīta mūzika animācijas filmām?	4.8. Populāras Baltijas un Ziemeļvalstu dziesmas bērniem Kā, pētot populāras Baltijas un Ziemeļvalstu dziesmas bērniem, iepazīt kopīgo un atšķirīgo dažādu valstu mūzikā?	4.9. Mūzika. Mīlestība. Ģimene Kā radīt muzikālus svētkus ģimenei?
Vizuālā māksla	4.1. Maska Kāda ir krāsu un laukumu nozīme, veidojot telpisku tēlu?		4.2. Jūtas un emocijas kinomākslā Kā atspoguļo jūtas un emocijas kinomākslā?		4.3. Zīmes un simboli – veids, kā lasīt pasauli Kā ieraudzīt un atšķirt zīmes un simbolus apkārtējā vidē, un kā radīt savu zīmi un simbolu?		4.4. Ķermeņa kustība tēlniecībā Kā attēlot cilvēka ķermeņa kustību tēlniecībā?		4.5. Fotografēšana Kā vērtēt un fotografēt mākslas un kultūras objektus?
Literatūra	4.1. Mājas Kā rada literāru tēlu un ar tā palīdzību atklāj mājas un ģimenes vērtības?	4.2. Daba Kā folkloras teksti (tautasdziesmas, mīklas, ticējumi, teikas) veido izpratni un saudzīgu attieksmi pret dabu?	4.3. Spēle Kā dažādu laiku literārajos darbos atklājas cilvēku savstarpējās attiecības un ētiskās vērtības?	4.4. Laiks Kā literārajā pasākā ietvertos tēlus, motīvus un atziņas par vērtībām izmanto citos mākslas veidos?	4.5. Fantāzija Kā ar personifikācijas palīdzību veido tēlu, akcentējot būtiskas īpašības?	4.6. Māksla Kā atšķiras literārā darbā un citu mākslas veidu darbos izmantotie izteiksmes līdzekļi un paņēmieni?	4.7. Draugi Kā radīt sev nozīmīgas lietas stāstu, izmantojot iztēli vai realitātē veidotu spilgtu tēlu?	4.8. Skola Kā rakstnieku darbos un cilvēku pieredzes stāstos atklājas skolas ikdiena dažādos laikos?	4.9. Pasaule Kā, iepazīstot literārus darbus un citus avotus par svešām zemēm un valstīm, veido pieredzi izjūtu dzimtajai vietai?
Teātra māksla	4. Etīde Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?								

5. KLAŠE									
Mūzika	5.1. Laiks Kā mūziku mācījās senāk un kā – tagad?	5.2. Daba kamermūzikā Ar kādiem mūzikas izteiksmes līdzekļiem komponisti atklāj dabas skaistumu kamermūzikā?	5.3. Latvija – mājas – draugi Kāda ir tautas mūzikas un latviešu komponistu mūzikas loma valsts svētku svinēšanā?	5.4. Ziemassvētki Kā, dziedot korī un klausoties kora mūziku, Ziemassvētkos var piedzīvot dažādas noskaņas?	5.5. Kora mūzika pasaulē un Latvijā Kāda ir mana kora dziedāšanas pieredze?	5.6. Mūzikas instrumenti un to grupas. Simfoniskais orķestris Pēc kādām pazīmēm iedala mūzikas instrumentus? Kā orķestrī vairojas saspēle?	5.7. Dziesmu un deju svētki Kā var piedzīvot Dziesmu un deju svētkus? Kāda nozīme katra cilvēka dzīvē ir mākslinieciskajai pašizpaušmei?		
Vizuālā māksla	5.1. Telpiskums mākslas darbā Kā plaknē attēlot telpiskumu, izmantojot perspektīvas likumus?	5.2. Burti un cipari mākslā Kā izteikt ideju mākslā ar burtu un ciparu palīdzību?		5.3. Arhitektūras uztvere ar piecām maņām Kā izjust un iejusties apbūves, tās proporciju, materiālu un izgaismojuma uztverē?		5.4. Jaunrade un fantāzija Kā radīt fantāzijas tēla portretu?		5.5. Dabas formas un materiāli mākslas darbā Kā iedvesmoties radošam darbam no dabas materiāliem?	
Literatūra	5.1. Laiks Kā apkopo informāciju par skolas pieredzi, kas iegūta, lasot literāros darbus un intervējot cilvēkus?	5.2. Daba Kā dzejā motīvi, tēli, izteiksmes līdzekļi atklāj dabas skaistumu gadalaikos un sakārtotā vidē?	5.3. Draugi 1. Kā tēlojumos un atmiņu stāstos atklāj laikmetam raksturīgās parādības un notikumus, un draudzības nozīmi? 2. Kā detektīvžanra stāstos un savā jaunradē veido sižetu un tēlus?	5.4. Mājas Kā dramaturģiskā darbā risina tēlu attiecības, raksturo vidi, bagātinot pieredzi par vērtībām?	5.5. Tradīcijas Kā latviešu tautas pasakās un sakāmvārdos atklājas ģimenes attiecības un vērtības?	5.6. Pasaule Kā cittautu pasakās atklājas cilvēku identitāte un vērtības?	5.7. Fantāzija Kā personifikāciju izmanto jaunradē, iepazīstot spoku stāstus un pasakas (fantāzijas stāstus)?	5.8. Spēle Cik daudzveidīgi dzejā izmanto vārdu spēles un ritma elementus, atskaņas, aliterācijas, asonanses?	
Teātra māksla	5. Runa Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?								

6. KLAŠE									
Mūzika	6.1. Laikmeta atspoguļojums mūzikā Kā mūzikā atspoguļojas dažādi laikmeti un notikumi?	6.2. Tēli mūzikā Kā dažādas tēlus var atveidot mūzikā?	6.3. Cilvēka rakstura īpašību un emociju atspoguļojums mūzikā Kādas cilvēka rakstura īpašības un emocijas mūzikā atspoguļot ir vieglāk, kādas – grūtāk?	6.4. Populārā mūzika Ziemassvētkos Kā skolas Ziemassvētku koncertos var izmantot jaunāko un aktuālo Ziemassvētku mūziku?	6.5. Kinomūzika Kāda nozīme mūzikai, skaņām filmu veidošanā?	6.6. Mūzika dažādās valstīs Kā, dziedot un klausoties mūziku no dažādām valstīm, iepazīt raksturīgos mūzikas izteiksmes līdzekļus?	6.7. Populāras personības mūzikā Kā spilgtas personības ietekmē un iedvesmo sabiedrību?	6.8. Mūzikas kultūra Lietuvā un Igaunijā Kas tai kopīgs, kas atšķirīgs salīdzinājumā ar Latviju?	6.9. Mūzika un spēles Kā kopā veidot spēles, lai attīstītu radošumu un muzikālās prasmes?
Vizuālā māksla	6.1. Cilvēka ķermeņa attēlojums zīmējumā Kā izmantot dažādas zīmēšanas tehnikas, attēlojot cilvēka ķermeni?		6.2. Kinomāksla Kā vērtēt kinofilmas un veidot savu video?		6.3. Reālistisks klusās dabas gleznojums Kā panākt telpiskumu, gleznojot kluso dabu?		6.4. Dažādu tautu ornamentu Kā rada ritmisku kompozīciju, izmantojot dažādu tautu ornamentus un piešķirot tiem simbolisku nozīmi?		6.5. Perspektīvas radošs pielietojums Kā dažādi skatpunkti maina mākslas darba ideju?
Literatūra	6.1. Laika zīmes tekstā Kā laika zīmes tekstā palīdz raksturot literāru darbu un veidot savu radošu darbu, piemēram, teiku?	6.2. Fantāzija Kā literārajās pasakās, raksturojot laiku, telpu un tēlus, saskaras fantāzija un realitāte?	6.3. Darbs Kā latviešu folklorā atklājas attieksme pret darbu un darba tikumu?	6.4. Daba un cilvēks Kā dabas tēli palīdz raksturot dabas un cilvēka attiecības? Kā tās spilgtāk pārnēsā dzejas klausītājam un lasītājam, deklamējot dzejoli vai veidojot vizuālu dzejas izlasi?	6.5. Mājas Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam?	6.6. Pasaule Kā raksturot literāru tēlu prozas darbā, iepazīstot pasaules literatūras spilgtākos darbus?	6.7. Spēle Kā raksturot dzejoļu formu, iepazīstot un radoši spēlējoties ar dažādām dzejoļu formām?	6.8. Draugi Kā anekdotes žanrs veicina prasmīgu veselīgu pasmiem par sevi un dzīves situācijām, nostiprinot draudzību?	6.9. Draugi Kā prozas darbā, prasmiģi uzdodot jautājumus un sadarbojoties, var izprast jauniešu attiecību veidošanos?
Teātra māksla	6. Pretstati (lugas fragmenta iestudējums) Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?								

7. KLAŠE									
Mūzika	7.1. Ritms, mūzika, kustības Kā es varu apgūtos ritma elementus izmantot savas radošās idejas realizācijai?	7.2. Ģimenes godi Kā atspoguļojas ģimenes godi Latvijas komponistu daiļradē, folkloras un postfolkloras grupu priekšnesumos?	7.3. Teksta nozīme mūzikas satura atklāsmē Kādas ir teksta un mūzikas mijietekmes?	7.4. Teātris un mūzikls Kāda nozīme mūzikai ir teātra uzvedumos, kāda – mūziklos?	7.5. No mutvārdu tradīcijas līdz nošu pierakstam Kā es varu nošu rakstu izmantot savas kompozīcijas pierakstā?	7.6. Bruņinieku laikmeta un mūsdienu mīlas dziesmas Kas ir kopīgs un kas ir atšķirīgs bruņinieku laikmeta un mūsdienu mīlas dziesmās?	7.7. Viduslaiku un mūsdienu populārā mūzika Kas raksturo mūzikas popularitāti viduslaikos un kas mūsdienās?	7.8. Ceļojumi. Daba un dabas skaņas kā iedvesmas avots Kā dabas skaistums un dabas skaņas rosina komponistu daiļradi?	
Vizuālā māksla	7.1. Gaisma mākslā Kā lietot gaismu kā izteiksmes līdzekli?		7.2. Fantāzijas tēli dažādās kultūrās Kā vizuāli attēlot tēla īpašības?		7.3. Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam Kā uzzīmēt sarežģītu objektu, pētot pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības?		7.4. Jūtu un emociju ekspresija portretā Kā veidot fotogrāfiju kolekciju, lai veiksmīgāk uzgleznotu ekspresīvu portretu?		7.5. Arhitektūra un vide Kā pamanīt sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas?
Literatūra	7.1. Mājas Kā literāros darbos tiek parādīta mājas un tur sastapto cilvēku nozīme personības veidošanā?	7.2. Laiks 1. Kā izmantot dzīves situācijas, raksturojot un radot romānu? 2. Kā literārs darbs turpina savu dzīvi citu mākslu interpretācijās?	7.3. Tradīcijas Kā latviešu folklorā un literārajos darbos atklājas latviešu tautas tradīcijas un cilvēka dzīve gadskārtu ritumā?	7.4. Daba Kā, analizējot miniatūras un radot savu tekstu, ar spilgtiem tēlainās izteiksmes līdzekļiem atklāt mazo lietu skaistumu dabā?	7.5. Vēsture Kā prognozēt detektīvstāsta sižetu, tēlu rīcību? Kā apkopot literārā darba sižeta veidošanai nepieciešamās laikmeta liecības?	7.6. Draugi Kā literāra darba iepazīšana palīdz atrast virtuālus draugus?	7.7. Pasaule Kā paplašināt ceļotāja pieredzi, iepazīstot piedzīvojumu literatūru?		
Teātra māksla	7. Improvizācija Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?								

8. KLASE								
Mūzika	8.1. Kanonu daudzveidība Kā sacerēt savu kanonu?	8.2. Opera baroka laikā un rokopera Ar ko baroka opera atšķiras no rokoperas?	8.3. Ziemassvētki galmā un baznīcā Kā svinēja Ziemassvētkus J. S. Baha laikā, un kā tos svin mūsdienās?	8.4. Tradīcijas, paraugi mūzikā Kas ir klasicisms, un ko mēdz dēvēt par klasiku mūzikā?	8.5. Mūzika revolūciju laikā Kāda nozīme mūzikai ir revolūciju laikā?	8.6. Nacionālās identitātes meklējumi Latvijā Kas raksturo mūzikas dzīvi Latvijā 18.; 19. gs.?	8.7. Dziesmu un deju svētku tradīcija Latvijā Kā, veidojot pētniecības projektu, iepazīt Dziesmu un deju svētku tradīcijas aizsākumu Latvijā 19. gs.?	
Vizuālā māksla	8.1. Popkultūra un reklāma Kā rada mūsdienīgu reklāmu?	8.2. Mākslas objekts un daba Kā dabas formas iedvesmo mākslas darbu radīšanu?		8.3. Humors plakātā Kā izmantot humoru plakātā, lai pievērstu sabiedrības uzmanību aktuālām problēmām?	8.4. Dažādu mākslas veidu sintēze Kā attēlo vispārcilvēciskās vērtības mākslā?	8.5. Animācija Kā veidot mācību materiālu animācijas tehnikā?		
Literatūra	8.1. Draugi Kā notiek literāru darbu profesionālas izvērtēšanas process? Kā veidoju savas lasītāja pieredzes apkopojumu?	8.2. Daba Kā motīvs dzejā atklāj izteiksmes daudzveidību? Cik pārliecinoši protu rakstīt un prezentēt pārdomu darbu, lasot latviešu autoru prozas darbus par cilvēka un dabas mijiedarbi?	8.3. Fantāzija Kā eksperimentālā literārā jaunrades darbā izmantoju iepazītā laikmetīgās latviešu literatūras (fantāzijas žanrs, literārā pasaka u. c.) darba spēles noteikumus?	8.4. Mājas Cik daudzveidīgi līroepikas žanri (balāde, poēma) pilnveido lasītāja pieredzi un attieksmi pret mājām, tautas pagātnes pieredzi un nākotnes iecerēm?	8.5. Tradīcijas Kā tradicionālās kultūras norises (latviešu godi) iegūst jaunu interpretāciju, iekļaujoties mūsdienu rituālos?	8.6. Pasaule Kā literāru darbu iepazīšana palīdz pasaules kultūras zīmju izzināšanā? Kas ir nepieciešams patstāvīgā radošā darbā, pēc izvēles izmēģinot rakstnieka vai tulkotāja lomu?	8.7. Laiks Kā salīdzināt savu pieredzi ar latviešu autoru prozas darbos radīto priekšstatu par skolu dažādos laikos, izmantojot iepazīto literāro darbu iespaidus, citākus diskusijā par nākotnes skolu?	8.8. Spēle Kas nepieciešams, lai sadarbības grupā iepazītu radioteātra specifiku un realizētu savas dramaturģiskas epizodes radīšanu un prezentēšanu?
Teātra māksla	8. Procesā veidots iestudējums Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?							

9. KLAŠE									
Mūzika	9.1. Vadmotīvi mūzikā Kāda ir vadmotīvu loma mūzikā, kā tie palīdz atklāt skaņdarba galvenās idejas?	9.2. Miniatūras mūzikā Kādos mūzikas žanros un ar kādiem mūzikas izteiksmes līdzekļiem vislabāk atspoguļot mūsdienu laikmetam raksturīgo cilvēka iekšējo pārdzīvojumu pasauli?	9.3. Mana Latvija Kā latviešu mūzikas klasiku kompozīcijās paustais patriotisms, mīlestība pret dzimteni veido nacionālo vērtību pamatu manā skolēna pieredzē?	9.4. Ziemas noskaņas Ar kādiem kompozīcijas paņēmieniem komponisti savos skaņdarbos atklāj savas izjūtas, vērojot ziemas noskaņas dabā?	9.5. Opera 19. gs. Kā tautas mūzika un sava laika sabiedriskie notikumi ietekmējuši 19. gs. operas saturu?	9.6. Impresionisms. Ekspresionisms mūzikā Kā es varu izpaust savu acumirkļa iespaidu/noskaņu mūzikā?	9.7. Džeza Kādi mūzikas valodas elementi raksturīgi džezam?	9.8. 20. gs. kompozīcijas tehnikas Vai skaņdarba izpildījumā var izpausties interpretācijas brīvība?	9.9. Rokmūzika un populārā mūzika (izvēles temats) Kuri rokmuikas un populārās mūzikas virzieni man ir tuvāki?
Vizuālā māksla	9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu?		9.2. Viduslaiku māksla Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?		9.3. Renesanses un baroka stila studijas Kādu estētisku un emocionālu pārdzīvojumu rada renesanses un baroka laika māksla?		9.4. Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli Kas ir modernisms, un kā raksta manifestu?		9.5. Identitāte un laikmets mākslā Kā izvēlēties un attēlot sev raksturīgo pašportretā?
Literatūra	9.1. Fantāzija Kā patstāvīgi izvēlēta lasāmviela atspoguļo lasītāja pieredzi?	9.2. Tradīcijas Kāpēc mūsdienās svarīgi izziņāt latviešu senos mītus un folkloru?	9.3. Pasaule Kā eposs veido nacionālo vērtību pamatu gan tā tapšanas laikā, gan XXI gs. jaunieša pieredzē?	9.4. Laiks 1. Kā esejas žanrā apvienojas laikmeta aktualitātes un personiskais redzējums? 2. Kuri ir aktuālie laikmetīgajā latviešu literatūrā risinātie jautājumi?	9.5. Daba Kā dokumentālās literatūras un daiļliteratūras darbos atklājas rakstnieka paša pieredzētais (autobiogrāfiskie elementi)?	9.6. Mājas Kā dzejā (motīvi, tēli, izteiksme) atklājas attieksme par katram savu īsto vietu pasaulē – mājām?	9.7. Draugi Cik daudzveidīgi parādās komiskais literārā darbā (vienas vai dažādu valstu literatūras piemēros)?	9.8. Spēle Kāpēc noteikti darbi literatūrā – gan klasiskajā, gan laikmetīgajā – kļūst populāri; vai popularitāte un mākslinieciskā vērtība vienmēr ir līdzsvarā?	
Teātra māksla	9. Klasiskās teātra formas (komēdija un traģēdija) Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?								

6. pielikums

Prasmju attīstības dinamika teātra mākslā

Temats	1. klase Pasakas radišana	2. klase Leļļu teātris	3. klase Maska	4. klase Etide	5. klase Runa	6. klase Pretstati (lugas fragmenta iestudējums)	7. klase Improvizācija	8. klase Procesā veidots iestudējums	9. klase Klasiskās teātra formas
Nozīmīgākās prasmju grupas	Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?	Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?	Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
Ķermeņa plastikas pārvaldīšana <i>(stāja, gaita, kustība, poza, žesti, mīmika)</i>	Mācās izmantot atsevišķus ķermeņa plastikas elementus, lai veidotu izteismīgu tēlu, – stāstot pasaku, izmanto kustības, lieto mīmiku, žestus; vadot lelles, izmanto roku sīko motoriku; veidojot tēlu maskā un kostīmā, lieto atbilstošu pozu, gaitu, stāju, žestus.			Skatuviskā darbībā (etīdē) atbilstoši tēla raksturam veido tēla gaitu, mīmiku, izmanto pozas, lai paustu tēla attieksmi.	Uzstājoties ar runu, mērķtiecīgi ieņem stāju un izmanto žestus, mācās kontrolēt un vadīt savas kustības.	Veido ķermeņa plastiku – gaitu, kustības, mīmiku, pozu, žestus un stāju – saskaņoti un atbilstoši konkrētai lomai.	Izmanto ķermeņa plastiku spontānā skatuviskā darbībā improvizācijas priekšnesumā.	Mērķtiecīgi veido ķermeņa plastiku, ievēro tēlam raksturīgo kustību ritmiku atbilstoši procesā veidota iestudējuma lomai vai lomai klasiskā dramaturģijas tekstā.	

Temats	1. klase Pasakas radišana	2. klase Leļļu teātris	3. klase Maska	4. klase Etide	5. klase Runa	6. klase Pretstati (lugas fragmenta iestudējums)	7. klase Improvizācija	8. klase Procesā veidots iestudējums	9. klase Klasiskās teātra formas
	Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?	Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	Kā no drama-turga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?	Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
Nozīmīgākās prasmju grupas									
Mutvārdu runas tehnikas pārvaldīšana <i>(intonācija, elpošana, dikcija, balss raidīšana, tēlošana ar balsi, runas melodija)</i>	Mācās runāt artikulēti (skaidri, pareizi izrunājot skaņas) un tēlaini (ar balss palīdzību vizualizējot un pastiprinot teksta saturu), stāstot pasaku, vadot lelli un darbojoties atbilstoši maskā un kostīmā veidotam tēlam.			Runā artikulēti, veido tēlam atbilstošu runas intonāciju. Etidē runā ticami, tēlam atbilstoši un dialogos raida runu partnerim, variē balss skaļumu un intensitāti atkarībā no partnera/ publikas atrašanās vietas telpā un runas nolūka.	Runājot elpo kontrolēti, piešķir runai tās mērķim atbilstošu intonāciju, izmanto pauzes runas melodijas veidošanai un raida balsi auditorijai.	Ar skolotāja atbalstu veido runu atbilstoši lugas fragmenta iestudējumā izvēlētajai lomai – artikulēti, piemērotā intonācijā un runas melodijā, izmantojot pauzes, raida balsi, ir sadzirdams vienlaicīgi partnerim un auditorijai.	Spontāni izspēlējot dažādas ainas, runā atbilstoši tēlam un izmanto improvizētajai situācijai atbilstošu paraverbālu komunikāciju – intonāciju, pauzes runas melodijā, uzsvarus, neartikulētas skaņas.	Veido individualizētu runu atbilstoši paša interpretētam tēlam procesā veidotā vai klasiska dramaturģiska teksta iestudējumā, raidot balsi un esot sadzirdamam vienlaicīgi partneriem un auditorijai.	

Temats	1. klase Pasakas radišana	2. klase Leļļu teātris	3. klase Maska	4. klase Etīde	5. klase Runa	6. klase Pretstati (lugas fragmenta iestudējums)	7. klase Improvizācija	8. klase Procesā veidots iestudējums	9. klase Klasiskās teātra formas
Nozīmīgākās prasmju grupas	Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?	Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?	Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
Orientēšanās fiziskajā telpā (attiecības: es – citi spēlētāji telpā; es – objekti telpā)	Darbojas skolotāja noteiktā telpas teritorijā, ievērojot citu spēlētāju darbošanos, savstarpējo attālumu un labi pārskatāmu izvietojumu.			Darbojoties etīdē, ievēro paša vai kopā ar citiem spēlētājiem noteikto darbības telpu, objektu izvietojumu tajā.	Uzrunājot auditoriju, prot izvēlēties redzamībai vispiemērotāko atrašanās vietu telpā.	Darbojas noteiktā telpas teritorijā, ievērojot skatītāja redzamības nosacījumus, citu spēlētāju atrašanos telpā, lai palīdzētu skatītājam uztvert sižetu.	Darbojas noteiktā telpas teritorijā, ievērojot izvietošanas nosacījumus attiecībā pret citiem spēlētājiem un skatītājiem.	Darbojas iestudējumā izveidotajās mizanscēnās, ievēro savai lomai noteiktos uzdevumus attiecībās ar citiem lomu spēlētājiem, atrodoties priekšplānā, vidusplānā vai dibenplānā; respektē savstarpējo izvietošanu ar citiem spēlētājiem, lai skatītāji uztvertu notikuma sižetu un tēlu attiecības.	

Temats	1. klase Pasakas radišana	2. klase Leļļu teātris	3. klase Maska	4. klase Etide	5. klase Runa	6. klase Pretstati (lugas fragmenta iestudējums)	7. klase Improvizācija	8. klase Procesā veidots iestudējums	9. klase Klasiskās teātra formas
Nozīmīgākās prasmju grupas	Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	Kā ar pagatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?	Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?	Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādus teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
Orientēšanās skaniskajā telpā <i>(attiecības: es – manas skaņas, es – citu skaņas)</i>	Mācās raidīt balsi dialoga partnerim jebkurā attālumā no sevis; runā, ņemot vērā, kur un cik tālu atrodas klausītāji.				Prot raidīt balsi – variēt balss skaļumu, ņemot vērā, cik tālu un cik daudz ir skatītāju, lietot balss intonācijas un runas melodiju, ņemot vērā, kādu ietekmi vēlas panākt, – ieņemt vietu telpā, lai visefektīvāk runu saklausītu klātesošie. Atšķir balss lietošanas skaļumu un intonācijas dažādās auditorijās: uzstāties publiski, sarunāties ar vienaudžiem ikdienā, ar cita vecuma cilvēkiem par ikdienišķiem vai lietišķiem jautājumiem.				
Sadarbība ar auditoriju/partnerību	Vienlaicīgi sadarbojas ar partneri un auditoriju, izmantojot pieaugušā atbalstu.			Mērķtiecīgi sadarbojas pāri, veido dialogu.	Sadarbojas ar auditoriju, uzstājoties individuāli.	Sadarbojas grupā lomas ietvaros, ievērojot tēlu savstarpējās attiecības.	Sadarbojas grupā un ar auditoriju, veido diskusiju.	Sadarbojas grupā un ar auditoriju lomas ietvaros, ievērojot tēlu savstarpējās attiecības un mērķtiecīgi izmantojot visu veidu komunikāciju.	

Temats	1. klase Pasakas radišana	2. klase Leļļu teātris	3. klase Maska	4. klase Etīde	5. klase Runa	6. klase Pretstati (lugas fragmenta iestudējums)	7. klase Improvizācija	8. klase Procesā veidots iestudējums	9. klase Klasiskās teātra formas
	Kā stāstīt, ar kustībām un intonācijām parādīt pašsacerētu notikumu?	Kā ar pašgatavotām lellēm vai objektiem izstāstīt un attēlot notikumu?	Kā ar tērpu un masku veidot sev atšķirīgu tēlu?	Kā skatuviskā darbībā, izspēlējot cilvēku attiecības, gūt jaunu pieredzi?	Kā uzstāties ar saprotamu, klausītājam uztveramu runu un sadarboties ar auditoriju?	Kā no dramaturga radīta teksta veidot skatuvisku lomu, atdarinot un pētot cilvēku rīcības motīvus, izturēšanos saskarsmē, savstarpējās attiecībās?	Kā, spontāni darbojoties un ar auditoriju efektīvi sadarbojoties, radīt skatuvisku improvizācijas priekšnesumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību, grupā pašradot scenāriju par aktuālu tēmu un, izmantojot dažādas teātra mākslas izteiksmes līdzekļus, kopīgi veidojot skatuvisku iestudējumu?	Kā piedzīvot māksliniecisku sadarbību iestudējuma veidošanā, izmantojot klasiskus dramaturģijas tekstus un dažādas teātra mākslas izteiksmes līdzekļus?
Nozīmīgākās prasmju grupas									
Jaunrade	Eksperimentējot kombinē atšķirīgus priekšmetus un situācijas, lai veidotu tēlu.			Savieno dzīvī pieredzētas, novērotas vai iztēlotas cilvēku izpausmes, lai radītu situācijai (runai, etīdei, lomai) atbilstošu oriģinālu tēlu.			Sintezē dažādu mākslu izteiksmes līdzekļus, lai radītu oriģinālu darbu (improvizētu priekšnesumu, procesā radītu iestudējumu vai klasiska teātra formas darbu).		
Pašvadīta mācīšanās	Ar pieaugušā atbalstu izvirza tēlu veidošanas mērķi un uzdevumus, seko to izpildei un novērtē, kā veicies. Mācību procesā izmanto vairākas stratēģijas, lai savienotu fizisku darbību ar mutvārdu izpausmi.			Patstāvīgi izvirza mērķi, ko un kāpēc vēlas apgūt aktiermeistarībā; plāno, kā sasniegt mērķi, seko plāna izpildei un novērtē veikumu. Apzināti izmanto sev derīgas koncentrēšanās un emociju vadīšanas stratēģijas, lai labāk vadītu savu mācīšanos.			Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus mākslinieciska produkta radīšanai, plāno to īstenošanas soļus, seko paveiktā progresam un novērtē veikumu. Mērķtiecīgi izmanto savas domāšanas un uzvedības stiprās puses, lai apzinātos un vadītu emocijas, sadarbotos grupā un piedalītos skatuviska priekšnesuma izveidē un izspēlē, veidojot situācijai atbilstošus tēlus.		

7. pielikums

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi

Teātra mākslas stundām nepieciešama telpa, kuras lielākā daļa ir brīva no mēbelēm un šķēršļiem.

Skolēnu snieguma demonstrēšanai un mācību satura apguvei 5.–9. klasē atsevišķām stundām

nepieciešama telpa ar skatuvi vai pietiekami liela telpa skatuves daļas izveidošanai.

Var izmantot skolas pasākumu zāli, vietējā kultūras centra zāli ar atbilstošu aprīkojumu.

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļi
Mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, šķēres u. c.).
	IT un ierīces, kuras ir savietojamas ar IT	Programmatūra skaņas apstrādei, videoapstrādei u. tml.
	Metodiskie materiāli	Apele, A. <i>Prasme runāt publiski</i>. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011 Apša, E. <i>Mēlītes kārtis. Logopēdiskā spēle</i>. Rīga : RaKa, 2018 Aristotelis. <i>Poētika</i>. Tulk. Augusts Ģiezens. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2008 Bono de, E. <i>Sešas domāšanas cepures</i>. Tulk. Signe Skujeniece. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009 Ferda, Ē. <i>Topošā aktiera ķermeņa kultūra</i>. Rīga : Liesma, 1968 Grigulis, A. <i>Drāmas teorija un tehnika</i>. Rīga : LVI, 1961 Gundars, L. <i>Dramatika jeb Racionālā poētika: dramaturģijas likumsakarības un amata rīki</i>. Rīga : Darbnīcas, 2009 Kasado, D. <i>Skolēna pašizpaušme teātra mākslā: metodiskais līdzeklis skolotājam</i>. Tulk. Ieva Melgalve. Rīga : Zvaigzne ABC, 2018 Kramiņš, E. <i>Retorikas rokasgrāmata. Runāsim skaidri, spilgti, iedarbīgi!</i> Rīga : BA Turība, 2016 Mencels, V. <i>Retorika</i>. Tulk. Egita Proveja. Rīga : BALTA eko, 2002 Mencels, V. <i>Retorika: prasme brīvi un pārliecinoši runāt</i>. Tulk. Egita Proveja. Rīga : De Novo, 2002 Mendziņa, Dz. <i>Vārds, doma, runa</i>. Rīga : Sol Vita, 2004 Mihailova, S., Mihailovs, I. J. <i>Deja, kustība, ķermenis</i>. Rīga : Drukātava, 2011 Neimanis, Z. <i>40 dialogi. Skolēna pašizpaušme teātra mākslā</i>. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020 Ozola, E., Plaudis, J. A. <i>Mīmika un žesti</i>. Rīga : Jumava, 2016 Parute, E. <i>Stila un modes enciklopēdija</i>. Rīga : Jumava, 2013 Pētersons, P. <i>Darbības māksla</i>. Rīga : Liesma, 1978 Strēle, A. <i>Grims</i>. Rīga : LVI, 1963

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļi
Skolēnu darbam (individuālajam/pāru/ grupu darbam)	Mācību materiāli	<i>Skola2030</i> mācību līdzekļi teātra mākslā.
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, šķēres u. c.), grims.
	Iekārtas	Mēbeles priekšmetiskās vides veidošanai. Projektori, skandas, gaismas aparatūra, mikrofons, videokamera.
	Rekvizīti	Dažāda lieluma bumbas, sadzīves priekšmeti (somas, trauki utt.).
	Izejmateriāli	Kartons, koka detaļas dekorācijām, audumi un apģērba elementi kostīmiem, maskām, lēllēm.
Skolēniem informācijas ieguvei	Drukātā izziņas literatūra	Apele, A. <i>Prasme runāt publiski</i>. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011 Bono de, E. <i>Sešas domāšanas cepures</i>. Tulk. Signe Skujeniece. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009 Grīva, A., Graudiņš, V. <i>Spēlēsim leļļu teātri! Ludziņas, dziesmas, padomi rokas leļļu darināšanā</i> + CD. Rīga : Zvaigzne ABC, 2013 Mendziņa, Dz. <i>Vārds, doma, runa</i>. Rīga : Sol Vita, 2004 Neimanis, Z. <i>40 dialogi. Skolēna pašizpaušme teātra mākslā</i>. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020 Ozola, E., Plaudis, J. A. <i>Mīmika un žesti</i>. Rīga : Jumava, 2016 Parute, E. <i>Stila un modes enciklopēdija</i>. Rīga : Jumava, 2013 Pīzi, A., Pīzi, B. <i>Ķermeņa valoda: kā atminēt sarunbiedra domas pēc viņa stājas un kustībām</i>. Tulk. Vija Stabulniece. Rīga : Jumava, 2006 Rancāne, A. <i>Maskas un maskošānās Latvijā</i>. Rīga : LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2009 Strēle, A. <i>Grims</i>. Rīga : LVI, 1963

DOMĀT. DARĪT. ZINĀT.

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T Ņ Ē